

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA DET GAMLE HELSINGØR

UDGIVET AF
FREDERIKSBORG AMTS
HISTORISKE SAMFUND

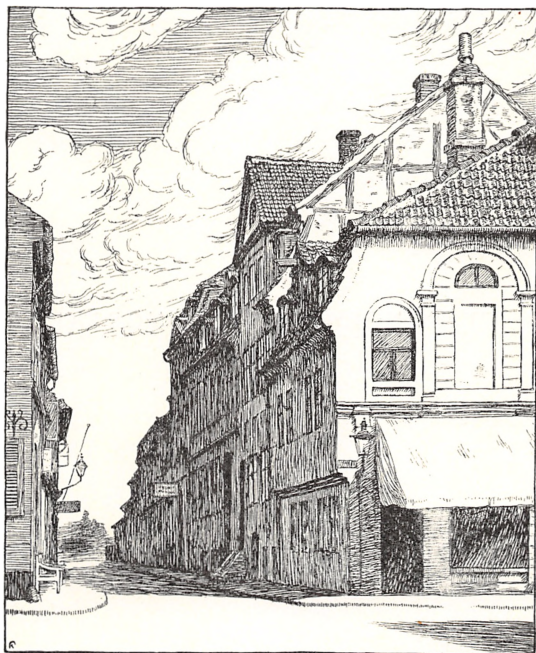
I KOMMISSION HOS HANS TOFTE · HILLERØD

M C M X X V

(Årbog for 1924)

FRA DET GAMLE HELSINGØR
AARBOG FOR 1924

FRA DET GAMLE HELSINGØR

UDGIVET AF
FREDERIKSBORG AMTS
HISTORISKE SAMFUND

I KOMMISSION HOS HANS TOFTE · HILLERØD
M C M X X V

TEGNINGER AF KR. KONGSTAD

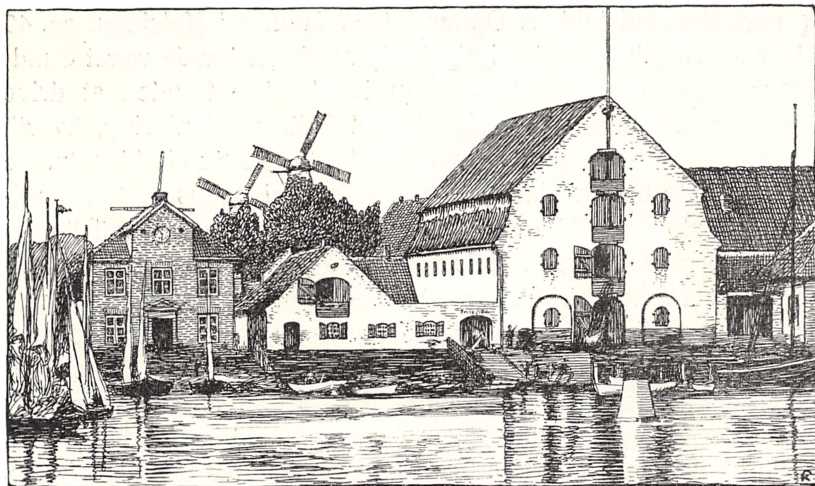
I Anledning af, at HELSINGØR 1925—26 fejrer sit fem Hundrede Aars Jubilæum som Købstad, har Frederiksborg Amts historiske Samfund ønsket at bringe den gamle Øresundsstad en Hilsen. Det er Samfundet bekendt, at der i Helsingør forberedes et stort Værk om Byens Historie, og det vilde derfor være unaturligt, om Historisk Samfund forsøgte at give nogen samlet Oversigt over Helsingørs Historie. Derimod har man ment, at en Række Afhandlinger om særlige Forhold i Helsingør kunde have deres Berettigelse. Som et Udtryk derfor og en Hilsen til Nordsjællands største og ældste By fremkommer nærværende lille Arbejde.

INDHOLD

	Side
Arkitekt H. C. KIRCK †, Helsingør:	
ET HELSINGØRSK HANDELSHUS	9
Adjunkt HAKON MÜLLER, Helsingør:	
OLE LUND: NOGLE SKOLEMINDER	61
Fhv. Sognepræst HENNING JENSEN, København:	
PROVST SCHUMACHER OG HELSINGØRS BORGERE	91
Fuldmægtig V. THALBITZER, København:	
HELSINGØR VED AAR 1735	105
SAMFUNDETS VIRKSOMHED	122

BILLEDER

Omslag og Titelblad: Den østlige Ende af Strandgade.	
Helsingør Havn, før Banegaarden blev bygget	9
Kircks Hus i Strandgade	13
Gaardinteriør fra Kircks Ejendom	15
Øresunds Toldkammer	37
Port til Kircks Gaard, Strandgade Nr. 81	60
Professor Jens Bertel Møller	65
Slutsten fra Strandgade	90
Gert Albertsen Schumacher	93
Gamle Huse ved St. Olai Kirke	104
Handskemagerskilt fra Stengade	121

ET HELSINGØRSK HANDELSHUS

FRA ØRESUNDSTOLDENS TID

Af *H. C. Kirck.*

Hans Chr. Kirck, der har skrevet den efterfølgende Artikel, var Sønesøn af den bekendte Skibsklarerer i Helsingør *Niels Peter Kirck*, om hvis Virksomhed som Forretningsmand Artiklen handler. Sin Forretning arbejdede Kirck op fra en ringe Begyndelse i 1827 til at være den største i sin Art — Skibsklaring og Proviantering — i Helsingør omkring 1857, da Sundtolden ophørte. Men samtidig tog han ivrig Del baade i det kommunale og i det politiske Liv, var Borgerrepræsentant 1839-50, Stænderdeputeret og derefter Landstingsmand til sin Død d. 8. April 1864. Han tilhørte det nationalliberale Parti og var ivrig Skandinav.

Sønnesønnen *Hans Chr. Kirck*, født den 31. August 1889, viste tidlig kunstneriske Anlæg, gav sig i Malerlære, gennemgik teknisk Skole i København og derefter Kunstakademiets to første Arkitekturklasser. Ved Siden heraf drev han kulturhistoriske Studier i Museer og Arkiver og interesserede sig navnlig for Helsingørs Historie i forrige Aarhundrede, hvortil den Kirckske Forretnings rigelige og velbevarede Arkiv gav ham særlig Anledning. Et Resultat af disse Studier er den her meddelte Afhandling. Desværre fik han ikke den Tilfredsstillelse at se den offentliggjort. Efter en svær Sygdom døde han d. 7. Oktbr. 1924.

M. Galschiøt.

VED Øresundstoldens Ophør i 1857 fandtes i Helsingør ca. 40 Klareringshuse, hvis vigtigste Forretninger havde været Sundtoldklareringen. De fleste af dem havde dog foruden at drive Klareringsforretning givet sig af med Skibsproviantering, hvortil Skippernes nødtvungne Ophold for at erlægge Sundtolden havde givet en naturlig Anledning. For disse Klareringshuse betød Sundtoldens Ophør vel ikke en pludselig Tilintetgørelse, men Tilbagegang. Forretningslivet i Helsingør fik efter 1. April 1857, da Skibene kunde sejle forbi uden at standse, en meget usikker Karakter, afhængig af Vind og Vejr og Skippernes Luner, og allerede det første Aar efter Sundtoldens Ophør gik Antallet af de Skibe, som standsede i Helsingør, ned til omtrent $\frac{1}{3}$ af det foregaaende Aars Skibe, og Nedgangen fortsattes langsomt, indtil Handelen med de forbisejlende Skibe efterhaanden svandt ind til næsten intet¹. Et efter et forsvandt saa ogsaa de gamle Handelshuse, og omkring Aarhundredskiftet var kun nogle faa tilbage. Der var blevet stille i Skibsklarerernes Kvarter, og den nordøstlige Ende af Strandgade, der engang havde været Byens Hjerte, hvor de mange fremmede Skipper og Søfolk havde færdedes, var nu stille og øde. Blandt de gamle Handelshuse, som endnu ved Aarhundredskiftet eksisterede, var det af min Bedstefader, *Niels Peter Kirck*, stiftede Firma „*N. P. Kirck*“.

Her kunde endnu være travle Dage med Skipperne, og da der med Provianteringsforretningen var forbundet en Kulforretning, der særlig var beregnet paa at forsyne de mindre Dampskibe, som dengang ofte anløb Helsingør, med Kul, var det muligt at holde det gaaende; men Tilbagegangen mærkedes tydeligt, og gik man gennem de gammeldags Kontorer og de store ret tomme Pakhuse, fik man et tydeligt Indtryk af, at det hele nu kun var en Levning fra en forsvunden Stortid, Øresundstoldens Tid, som der ofte taltes om eller hentydedes til. Dengang havde det været muligt for en ung Mand, som min Bedstefader, at grundlægge

¹I Aaret 1920 passeredes Karantænen f. Eks. kun af 604 Skibsførere mod 20532 Skibsførere i det sidste Sundtoldsaar.

og oparbejde en Forretning. Men der havde ogsaa været mange Hindringer, som nu forlængst er glemt: Laugstvang og gamle Fordomme, og fordyber man sig i Firmaet N. P. Kircks endnu bevarede Arkiv: Kopibøger, Breve o. l., ser man snart, at det alligevel ikke havde været nogen helt let Sag at oparbejde en saadan Forretning, og at der skulde en ikke ringe Forretningsdygtighed, Energi og Udholdenhed til at gøre det. Det er om denne Forretnings Grundlæggelse og Udvikling, der i det følgende skal gives Meddelelser, for den væsentligste Del hentet fra Forretningens Arkiv.

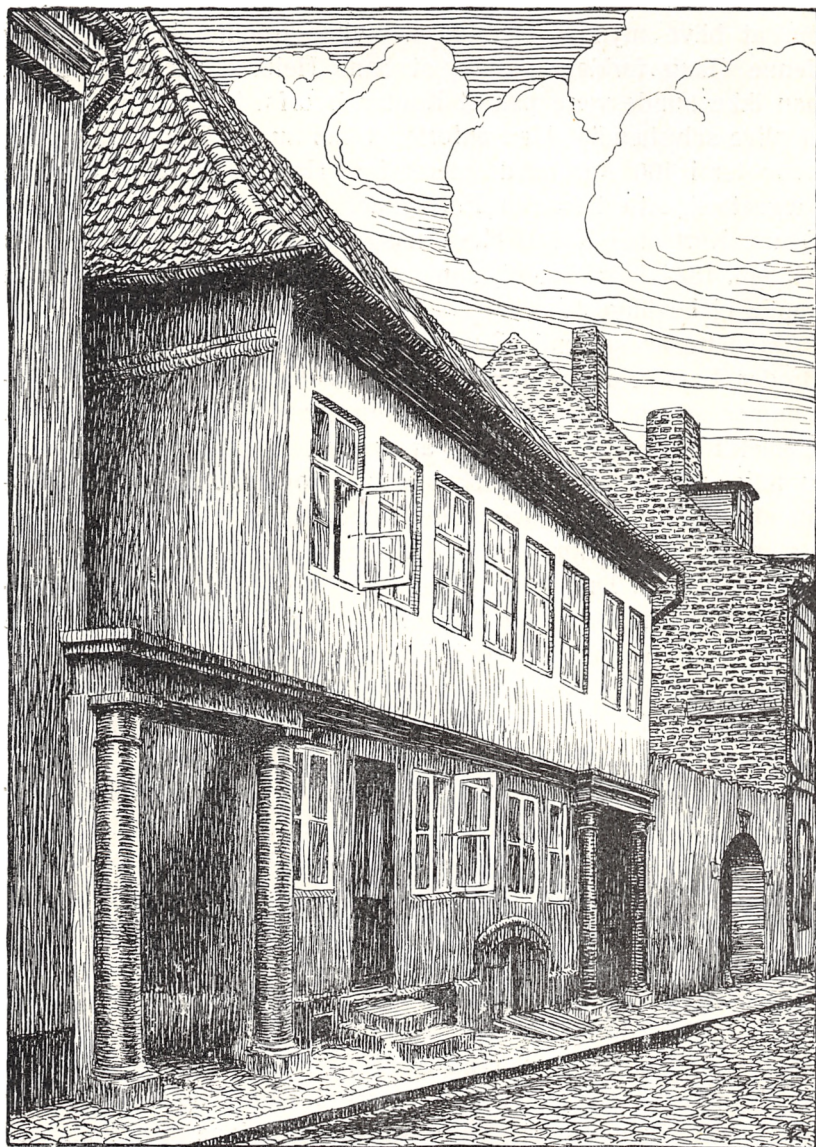
Man havde i Helsingør tjent mange Penge og levet højt i de gode Tider i Slutningen af det 18. Aarhundrede, og særlig havde Huset sal. Arent van Deurs Enke & Co. faaet sin rigelige Del af de store Indtægter. Husets Indehaver var dengang Jean Jacob Claessen, og det smukke Palæ, Strandgade Nr. 93, som han i 1791—92 lod opføre, vidner om Husets Rigdom; men den gode Tid varede ikke længe. Claessen døde i 1806, og de paafølgende Krigsaaer, hvor Handelen i Helsingør var standset, i Forbindelse med uheldige Spekulationer og Statsbankerotten bragte Huset van Deurs i Betalingsvanskeligheder, saa at Enkefru Claessen i 1816 maatte flygte fra Palæet for ikke at udsætte sig for personlig Hæftelse for Firmaets Gæld. Den 26. Aug. 1816 skrev hun fra sit Skjulested til Skifteretten og anmodede om, at Boet maatte blive taget under Behandling. Boets vidtløftige Besiddelser blev derefter splittet; men Firmaet blev rekonstrueret under Navnet: A. van Deurs & Co. Indehavere blev Fru Claessens Svigersøn Joh. Chr. Borries og Herm. Theodor Jütting. Blandt de unge Mennesker, som fik deres Uddannelse i denne Forretning, var min Bedstefader, N. P. Kirck. Han var i 1812 blevet sat i Latinskolen for at studere; men paa Grund af de daarlige Tider blev Studierne opgivet, og i Marts 1817 kom han, kun 14 Aar gammel, paa van Deurs' Kontor, hvor han forblev i 6 Aar; men allerede i 1822 tænkte han paa at etablere egen Forretning i Kompagni med en ældre Ven, Niels Kragh.

Med Besvær fik Kirck rejst en lille Kapital. Af sin Broders Svigermoder, Justitsraadinde Sprunck, fik han et Laan; noget havde han opsparet af sin Løn, 600 Rbd. om Aaret, og efter sine Forældre havde han arvet 700 Rbd. Sølv. Kragh havde ogsaa skaffet lidt Kapital, og den 18. December 1822 købte Kragh Gaarden Nr. 17 paa Stengade (nu Nr. 64) af Købmand Hans Nicolai Hansens Fallitbo for 12250 Rbd. Sedler. Forretningen skulde omfatte Skibsklarering og Proviantering og tillige være Skipperhus med Beværtning for Skipperne, hvad der dengang hørte med til en velindrettet Provianteringsforretning. Den 30. Januar 1823 fik Kragh Borgerskab som Købmand; men Kirck, som endnu var paa van Deurs' Kontor var kun lidt over 20 Aar, altsaa ikke fuldmyndig, og kunde derfor ikke faa Borgerskab. 1. Maj forlod han imidlertid van Deurs' Kontor.

Den første Skipper, de klarerede for, hed Aanen Gjertsen af Mandal. Foruden ham havde de kun 5 Klareringer i dette Aar. De maa dog have haft en Del Provianteringer og Omsætning i Skipperhuset; thi Kragh skrev om Efteraaret i et Brev til Kirck, at der var solgt for ca. 10000 Rbd., og „skulde den Almægtige skjænke os Maalet for vore Bestræbelser, tør vi haabe en tidaabelt rigere Høst, da vi ikke kjende Grændser for disse“. Det gik alligevel ikke i Længden. Kirck fik Afslag paa sin Ansøgning om Fuldmyndighedsbevilling, og de to Kompagnoner blev uenige om Forretningsførelsen.

I Efteraaret (29. Sep. 1823) købte saa Kirck Gaarden Nr. 14 paa Strandgade (nu Nr. 81) for 7000 Rbd. Sedler, i den daværende Kurs 5600 Rbd. Sølv. Forbindelsen med Kragh ophævedes, og ved Opgørelsen viste det sig, at de i Stedet for at tjene havde sat ca. 1000 Rbd. til.

Skibsfarten for dette Aar var forbi, og der var god Tid til i de stille Vinterdage at træffe Forberedelser til det næste Forsøg. Kirck vilde forsøge en ny Ansøgning til Kongen om Fuldmyndighedsbevilling, og denne Gang skulde Ansøgningen være mere udførlig. I den første Ansøgning havde han kun motiveret Ønsket

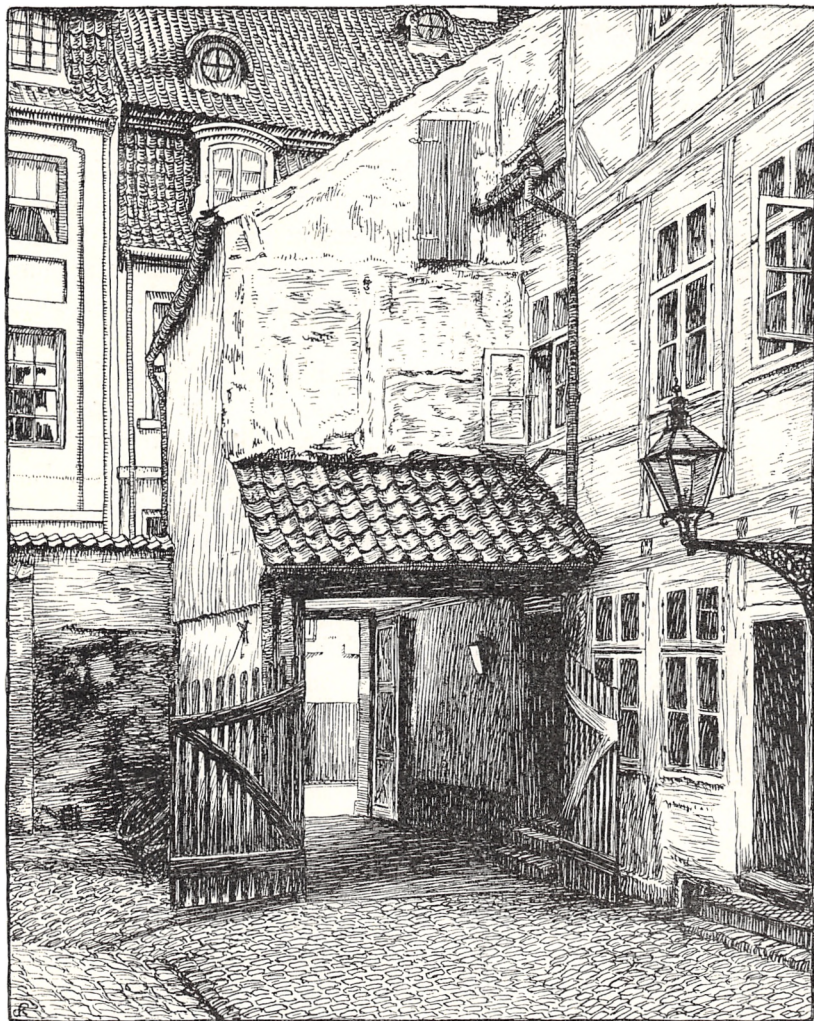
Kircks Hus i Strandgade. Indgangen til Færgestræde: Porten til Venstre.

om at blive myndig med, at det vilde fremme hans Velfærd; denne Gang forklarede han, at hans Helbred var saaledes, at han ikke kunde være paa et Kontor, hvorfor han maatte forsøge at blive selvstændig. Han anførte, at han nu var Ejer af en Gaard, hvor der i 100 Aar havde været ført Handel, og han vedlagde Lægeattest, Attest fra sin Formynder og en Anbefaling fra van Deurs. Kort efter Nytaar blev Ansøgningen sendt af Sted, og den 24. Jan. 1824 kom Svaret, som atter var et Afslag: „det ansøgte kunde ej bevilliges“.

Da dette nedslaaende Svar kom, blev Kirck syg, og hans ældre Broder, Lars Friderich, som dengang var Elev ved Øresunds Toldkammer, gik til Borgmester Stenfeldt for at bede om hans Raad. Stenfeldt tilraadede da Kirck at angive, at han, naar han blev myndig, vilde tage Borgerskab som Grosserer. Det vilde Købmandslauget næppe have noget imod. Kirck fornyede dog ikke straks sin Ansøgning. Den 1. Februar udlejede han Butikken til Købmand I. C. Dreyer og aftalte med ham, at han skulde bestyre Skipperhandelen og Skipperhuset for Dreyer og derfor have $\frac{1}{3}$ af Avancen paa den almindelige Handel i Butikken og Halvdelen af Avancen paa Skipperhandelen.

Da Skibsfarten hen paa Foraaret 1824 atter kom i Gang, begyndte Forretningen i Strandgade Nr. 14. Til Hjælp i Butikken havde han 2 Dreng, og Mad. Tømmer, en engelsk Kvinde, der havde været gift med en Styrmand Tømmer, som havde forladt hende, forestod Husholdningen. Med Mad. Tømmers Datter, Trine, havde Kirck i sin pure Ungdom, da han var paa van Deurs' Kontor, været forlovet; men da en vis Mr. Gotschalk havde spurgt Kircks Chef, Konsul Jütting, om Kirck „kunde ernære en Kone“, og Jütting havde svaret nej, havde Trine, mod sin Moders Ønske, hævet Forlovelsen.

Der var straks ganske god Søgning i Skipperhuset. Foruden en Del norske Skippere, som klarerede og provianterede hos van Deurs, der henviste dem til Kircks Skipperhus, kom der andre Skippere, mest Hollændere, som klarerede hos van Allers,

Gaardinteriør fra Kircks Ejendom.

og tyske Skippere fra Hansestæderne. Nogle kom kun for at spise og drikke, andre tillige for at proviantere. I Kassebogen vrimler det med fremmede Mønter, engelske £, Louisdorer, preussiske og hollandske Gylden, lyneburgske og brandenburgske Mark, gamle og nye Rubler, Copec, Ducater, Piastre og Crusader. Ogsaa Skippernes Navne, som Qvale, Woxwold, Overmer, Ketelaar, Peberboom, Ortjes, Kintzel, Bolland, Jasky, de Boer, Noles, Flik, Tiklak, Aden, Nagel, de Jong og v. Barm viser, at det har været et broget Selskab. Men Kirck havde gode Sprogkundskaber; af hans Kopibøger ses, at han allerede dengang kunde baade Fransk, Tysk, Engelsk og Hollandsk, i hvert Fald til Husbehov.

En af de morsomste Skippere, som i disse Aar kom i Kircks Skipperhus, var Kaptajn Hans Arentz, en Fætter til Brødrene Jacob og Jonas Kielland af Firmaet Jacob Kielland & Søn i Stavanger, for hvem han førte Briggen „Johanne Margrethe“. Han var vidt berømt for sine Historier og sit gode Humør. Han havde et skarpt Blik for andre Skipperes Fejl og generede sig ikke for at gøre Nar af dem. Naar han hørte dem prale af deres stolte Skibe og gode Fragter, gav han sig straks til at lyve saa forskrækkeligt, at de tav af bare Forundring. Et spøgefuldt Uddrag af en Skibsjournal, som handler om hans Oplevelser fra 1822—1828, giver blandt andet morsomme Skildringer af Datidens Skippertyper. En havde Sovesyge og var dum som en Fisk, en gik med en Frakke, der var gjort for mere end Hundrede Aar siden til en Rostocker-Borgmester. En Stokfisk-Farer opfyldte med sin Person hele Livorno med Lugt, saa at hans Kommissiønær maatte tale med ham gennem Karantænegitteret, og om Kaptajn Aden fra Ystad siger Arentz, at han snakkede ustandselig, men altid fortalte de samme to Historier. Den ene handlede om, hvorledes han en Gang havde slaaet i Kontorbordet for Generalkonsul Totti i London, saa Blækket fløj Generalkonsulen op i Ansigtet, den anden handlede om et Havari, han engang havde gjort i Arendal, hvor han havde slaaet i Bordet for D'Hrr. Anders & Hans Dedekam, hvad der havde bevirket, at de siden

ikke vidste, hvad godt de vilde gøre ham; heraf sluttede Kaptajn Arentz, at vilde man faa Dedekammerne til Vens, skulde man bare være grov imod dem.

Foruden at bestyre Dreyers Forretning gav Kirck sig ogsaa af med Skibsklarering, det Fag, han var oplært i. Han havde ganske vist ikke Borgerskab som Skibsklarerer, men troede, eller lod, som om han troede, at der ikke fordredes særligt Borgerskab dertil. Den 1. Marts 1824 skrev han til Firmaet G. A. Dohnberg i Riga, fortalte dem, at han havde etableret sig og særlig vilde give sig af med Sundtoldklarering, som han vilde gøre meget billigt. Dohnberg svarede den 18. Marts, ønskede ham til Lykke med „Etablisementet“ og betroede ham at klarere 2 af deres Skibe, nemlig Galej „Lisette“, Kaptajn Dithmer, og Skibet „Schlos“, Kaptajn Poulsen. Disse 2 Skibe passerede Sundet flere Gange om Aaret, og Klareringen og Proviaenteringen af dem beløb sig i 1824 til 1600 Rd. Foruden disse havde Kirck kun et Par andre Klareringer i dette Aar.

Om Efteraaret ansøgte han atter Kongen om Myndighedsbevilgning, og han fulgte nu Stenfeldts Raad og angav, at han, naar han var blevet myndig, vilde tage Borgerskab som Grosserer. Denne Gang fik han sit Ønske opfyldt; men i Mellemtiden havde han betænkt sig og vilde nu ikke være Grosserer. Han havde overvejet Sagen og talt med indsigtfulde Mænd, og han var kommet til det Resultat, at han ved at arbejde som Grosserer kun vilde miste sin lille Kapital; thi i Helsingør tog de fleste Købmænd selv de Varer hjem fra Udlandet, som de havde Brug for. Da Myndighedsbevillingen var uden Indskrækning, mente han, at han nu kunde faa Borgerskab som Skibsklarerer, da den eneste Hindring herfor hidtil havde været den, at han endnu ikke var myndig. Han søgte derfor Magistraten om Borgerskab som Skibsklarerer; men det blev afslaaet med den mærkelige Motivering, at han endnu ikke var fyldt 25 Aar.

Han lod sig dog ikke nedslaa heraf. Han havde nemlig faaet den Idé, at han vilde se at blive Konsul for Hansestæderne, der

dengang ingen Konsul havde i Helsingør. Han besluttede i den Anledning at foretage en Rejse i Løbet af Vinteren til Østersøhavnene for der at knytte nye Forretningsforbindelser og samtidig gøre Forsøg paa at blive Konsul f. Eks. for Lybæk; som Konsul vilde man ikke kunne hindre ham i at drive Skibsklarering, selvom han intet Borgerskab havde. Kirck kendte Hansestædernes Generalkonsul i Kjøbenhavn (Pauli), som endog „nærede en vis Interesse for ham og hans Affairs Fremgang“, og af hvem han fik en Anbefalingssskrivelse til dennes Broder, som var Skibsreder i Flensborg.

Den 19. December 1824 begav Kirck sig da paa Vej over Flensborg til Nordtyskland; han fortalte i Helsingør, at han skulde over til Fyn, hvor han havde nogle Slægtninge; thi ingen i Helsingør maatte ane, hvad han havde for.

Medens han var borte, skulde hans Broder Lars Friderich styre Forretningen og tilse Huset paa Strandgade. Det var en ubehagelig Tid paa Aaret at foretage en saadan Rejse, og af Breve, som hans Broder skrev til ham, fremgaar, at han havde døjet meget. Det var ogsaa kedeligt netop ved Juletid at maatte flakke alene om i et fremmed Land, medens man hjemme i Helsingør morede sig med Baller og i det dramatiske Selskab, hvor Lars Friderich tilbragte Nytaarsaften, og hvor det ved Midnatstid, da de havde drukket tilstrækkelig Punsch, gik lystigt til. Men det var kun om Vinteren, der var Tid til Rejser, om Sommeren var man afhængig af Skipperne.

Kirck rejste til Hansestæderne for ved Tilbud om en ny Ordning af Klarerings-Honoraret at skaffe sig nye Forretningsforbindelser. Det var vist hans eget Paafund. Han tilbød at klarere Skibe for et bestemt Aarshonorar pr. Skib, forskelligt eftersom Skibet passerede Sundet 1, 2 eller flere Gange om Aaret. Efter hvad han selv bagefter berettede, syntes dette Forslag at have interesseret D'Hrr. Skibsredere, og flere lovede ved given Lejlighed at benytte ham.

I Lybæk, hvor Kirck boede fra den 6. til den 15. Januar 1825,

og hvor han indgav en Ansøgning til Senatet om at maatte blive lybsk Vicekonsul i Helsingør, afleverede han en Anbefalings-skrivelse til D'Hrr. Platzman & Söhne fra det kjøbenhavnske Handelshus Constantin Bruun & Co. Han blev meget venligt modtaget af Platzmans, og de medgav ham Anbefalingsbreve til andre Firmaer.

Grunden til, at Kirck søgte om at blive Konsul netop for Lybæk, var den, at de lybske Skibe endnu maatte betale en særlig Afgift, naar de passerede Sundet, den saakaldte Rosenobelafgift, som de andre Hansestæder var fri for. Dette havde Rederne beklaget sig over til ham, og han lod dem da forstaa, at han, hvis han blev lybsk Konsul i Helsingør, vilde virke for, at Lybækkerne blev befriet for denne Afgift.

Medens Kirck var borte, havde en af hans faste Kunder, Kaptajn Pouelsen, sendt sine Papirer til Helsingør for at faa klareret Sundtolden for Skibet, som paa Grund af en Lækage var gaet ind til Kjøbenhavn. Kaptajn Pouelsen udbad sig et Raad angaaende Havariet, og da Lars Friderich ikke havde Begreb om, hvad han skulde svare, skrev han til Kirck og spurgte ham, hvilket Hus i Kjøbenhavn Kaptajn Pouelsen skulde henvende sig til; men inden Svaret kom, havde Pouelsen henvendt sig til Kirketerp & Sønner, som var Venner og Korrespondenter af Huset Dohnberg i Riga. Paa denne Maade fik Kirck Forbindelse med Kirketerp & Sønner. Da han kom hjem fra sin Rejse, blev han godt modtaget hos Kirketerps, og da han for dem udmalede sine Fremtidsplaner og fortalte om de mange Skibe, han skulde klarere Sundtold for, gik de ind paa at kautionere for ham ved Øresunds Toldkammer, skønt de ellers havde det Princip aldrig at kautionere for nogen.

Med Kirketerp & Sønner fik han i Aarenes Løb store Forretninger, da han lod dem omsætte alle sine Veksler. Skipperne betalte næsten altid med Veksler, trukne paa Handelshuse i Udlandet, og disse Tratter solgte Kirketerps paa Børsen og førte Beløbet ind paa Kircks Konto. I 1825 var deres Mellemværende kun 3,760

Rbd.; men allerede i 1829 var det oppe paa 36,090 Rbd. og gik nu opad i Forhold til Forretningens Fremgang.

Kirketerp & Sønner, som i sin Tid var mellem de største Handelshuse i Kjøbenhavn, fallerede i 1848. Efter den Tid havde Kirck, og senere hans Søn og Efterfølger, Vekselerer H. P. Hansen som Bankforbindelse og, efter H. P. Hansen juniors Fallit i 1885, Landmandsbanken.

Kircks Løfte til de tyske Redere var noget overilet. Han var jo endnu ikke anerkendt Skibsklarerer, og da han kort efter sin Hjemkomst søgte Kancelliet om Tilladelse til, skønt mindreaarig, at nedsætte sig som saadan, fik han Afslag. Derved kom han i en ubehagelig Situation. Han fortalte senere under en Retssag, som Købmandslauget anlagde imod ham for uberettiget at have drevet borgerlig Næring, at han havde bedt Skipperne sige til Rederne, at han endnu ikke kunde klarere Sundtold for dem paa den Maade, han havde foreslaet, da han ikke havde faaet Borgerskab. De faa Klareringer, han havde besørget i dette Aar, var for de faste Kunder, som han betegnede som sine Venner, og af hvem han ikke tog Betaling for sin Ulejlighed.

Kontrakten med Dreyer udløb ved Oktober Flyttedag 1825, og da Kirck stadig ikke havde Borgerskab og ikke ønskede, at Butikken i hans Hus skulde være lukket, fik han Købmand Sallings Enke til at etablere en Handel der. Han gav hende et Laan, hvorfor hun indkøbte Varer til Forretningen. Som Sikkerhed for Laanet udstedte hun en Obligation med Panteret i Varelageret, og Kirck fik Fuldmagt til paa hendes Vegne at styre Forretningen. Denne Fuldmagt blev tinglæst, og de blev begge meget forundrede, da Lauget klagede til Politimesteren, og det saa viste sig, at der fordredes særligt Borgerskab til som Fuldmægtig at bestyre en Handel for en anden. Det var jo det samme Forhold, Kirck havde staaet i til Dreyer, uden at der dengang var blevet klaget derover, hvilket Kirck ogsaa trumfede ud med i Retten, idet han fremlagde den originale Kontrakt mellem ham og Dreyer med den Bemærkning, at havde han fejlet, saa var Bisidderen i

Købmandslauget, Dreyer, hans Medskyldige. — Lauget var dog i sin soleklare Ret, og Kirck og Mad. Salling maatte derfor indgaa paa Forlig, som sluttedes den 29. Oktober: Butikken skulde straks lukkes og Varerne overdrages til en handelsberettiget. Butikken var saa lukket hele Vinteren 1825-26.

Kirck havde iøvrigt nok at gøre med at forsvare sig mod Klager over, at han uberettiget drev borgerlig Næring ved at klarere Sundtold. Der flød meget Blæk i denne Strid, og hvert Øjeblik maatte han møde i Retten. Kirck paastod, at Klarering af Sundtold ikke var Handel og ikke vedkom Købmandslauget; det var kun et Ærinde, han udrettede for Skipperne ved at betale Tolden for dem. Han tabte dog Sagen og blev den 12. Jan. 1826 dømt til at betale 15 Rbd. i Bøde. Han var saa overbevist om, at han havde Ret, at han indankede Sagen for Overretten, hvor Procurator Høyer blandt andet paastod, at Købmandslauget ikke kunde bevise, at Købmændene i Helsingør havde nogen i Lovgivningen grundet Ret, endsige Eneret, til at klarere Sundtold, hvilken Ret naturligvis ej heller behøvedes, da det laa udenfor Lovgivningens Natur at foreskrive fremmede Staters Undersaatter, hvem de skulde bruge til som Fuldmægtig at udføre, hvad de havde at afgøre, ikke med Danmarks Undersaatter, men med Danmarks Konge eller Krone. Det lød jo meget flot; men uheldigvis havde Kirck selv forgæves ansøgt Kancelliet om Borgerskab som Skibsklarerer, og da han skulde bortforklare dette, sagde han, at han havde gjort det, fordi han ikke vilde støde an imod den i Helsingør indførte Skik. Dette blev nu brugt imod ham, og ved Hjælp af nogle Udtryk i to Skrivelser, en fra Helsingørs Magistrat og en fra det danske Kancelli, fik Lauget bevist, at der fordredes særligt Borgerskab til at drive Skibsklarering i Helsingør; den 26. Marts 1827 stadfæstede derfor Overretten Underrettens Dom, og Kirck maatte betale Omkostningerne, som beløb sig til 25 Rbd. Det var jo ærgerligt nok; men dels var der nu ikke saa lang Tid tilbage, inden han som 25-aarig kunde faa det ønskede Borgerskab, og dels havde han fornylig haft Lejlighed til at triumfere over Køb-

mandslauget, idet han et Par Maaneder i Forveien var blevet fuldstændig frikendt i en Sag, som Lauget havde anlagt mod ham.

Kirck havde nemlig i April 1826, efter at Butikken hele Vinteren havde været lukket, faaet en Købmand Eckelberg til at leje den og etablere en Handel. Straks var Lauget der og beskyldte Købmand Eckelberg for, at han laante sit Navn til en ikke handelsberettiget, og at Udlejningen kun var et Skalkeskjul.

Friderich Heinrich Eckelberg var nemlig en af dem, som Lauget var ude efter. Han var født 1786 i „det Mechlenborgske“ og blev i 1820 optaget som Handelskompagnon i det af Konsul Massonneau i 1818 stiftede Skibsklarerersfirma og fik Købmandsborgerkab uden at være Medlem af Lauget. I 1823 opsagde han sit Borgerskab og rejste fra Byen, men vendte allerede tilbage i 1825 og ønskede at faa sit Borgerskab igen. Dette satte Lauget sig imod; men nogle Maaneder efter fik han det alligevel; han havde søgt derom gennem det danske Kancelli. Eckelberg etablerede sig saa i Farver Langhorns Ejendom paa Stengade og havde i Forretningen en Handelsbetjent ved Navn Tofte. Lauget paastod nu, at Tofte var den egentlige Ejer af Forretningen, og at Eckelberg kun laante Tofte sit Navn. Det blev til en Politisag, som dog hurtig afsluttedes med et Forlig; men kort efter gik Forretningen istaa, og Butikken blev ryddet ved Eksekution.

Saa var det, at Kirck fik Forbindelse med Eckelberg, laante ham Penge og fik ham til at etablere ny Forretning i Strandgade Nr. 14. Straks var Lauget der igen: den 21. April 1826 klagede Købmandslaugets Oldermænd G. A. Gradmann og Bisidderne I. C. Dreyer og Abr. Unna til Politimesteren og forlangte Eckelberg indkaldt for Retten og afstraffet efter Laugsartiklerne af 11. November 1744 § 9 og de i Kircks Gaard befindtlige Handelsvarer behandlede i Overensstemmelse med samme Lovbud og Butikken lukket. Begge Parter ønskede at fremskaffe nærmere Oplysninger, og Sagen blev derefter udsat til den 3. Maj. Lauget forlangte nu, at de forlængst afgjorte Sager angaaende Mad. Sallings Handel i Kircks Gaard paa Strandgade og Eckelbergs

Forretning i Farver Langhorns Ejendom paa Stengade skulde tages op igen, og en Mængde Vidner indkaldtes i den Anledning, nemlig foruden Handelsbetjentene Tofte og Dobbeltare, Købmændene R. Burd, H. Plum og Chr. Ulrick, som havde leveret Varer til Eckelbergs Forretning, Farver Langhorn og hans Kone samt dennes Datter af første Ægteskab, Jomfrue Knust, som havde været forlovet med Handelsbetjent Tofte, Mad. Salling og hendes Lavvæрге, Kaptajn Werner, samt den 14-aarige ukonfirmerede Dreng, Chr. Myhre, der havde været i Mad. Sallings Forretning og nu var hos Eckelberg. Kirck blev ogsaa indkaldt for Retten, og Lauget forlangte ham afstraffet efter Loven, fordi den i hans Gaard under Eckelbergs Navn aabnede Handel formentlig drevs for Kircks Regning.

Det blev en lang og omstændelig Proces. Retsprotokollerne fyldtes Side op og Side ned med lange Referater af Vidnernes Forklaringer, hvoraf man ikke blev meget klogere, da ingen af dem med Bestemthed vidste noget om Sagens Kerne. Kirck var nu blevet mere vant til at optræde i Retten. Under den forrige Sag, Lauget havde anlagt imod ham, havde han i sin ungdommelige Iver og Tro paa sin Sags Retfærdighed talt alt for meget i Retten og givet alt for mange Oplysninger, som blev ført til Protokollen og senere blev brugt imod ham; men da hans Sagfører havde faaet det at vide, havde han raadet ham til kun at protestere samt forlange Henstand og Udskrift af det passerede, og denne Metode benyttede Kirck og Eckelberg nu saa grundig, at Dommeren fandt det passende at oplæse Forordningen af 8. Marts 1799 for dem. Sagen blev saaledes trukket i Langdrag, og først den 7. Febr. 1827 faldt Dommen, hvorved Kirck og Eckelberg frikendtes for Laugets Tiltale.

Udlejningen af Butikken til Eckelberg var kun sket, for at Butikken ikke skulde være lukket, og det var derfor fastsat baade i Lejekontrakten og Obligationen, at begge Dele kunde opsiges med kort Varsel. Det har rimeligvis hele Tiden været Mening, at Andreas Wachtelbrenner, som allerede i Nov. 1825 var flyttet

til Strandgade Nr. 14, skulde leje Butikken, saasnt han havde taget sin Eksamen og havde faaet Borgerskab som Købmand. Da han nu fik Borgerskab som Købmand og Skipperhusholder den 15. Marts 1827, blev Eckelberg sagt op og Butikken udlejet til Wachtelbrenner.

Under Sagen med Købmandslauget angaaende Skibsklarering var det gentagne Gange blevet fremhævet, at fremmede Konsuler kunde klarere Sundtold uden at have Borgerskab, og Kircks Lyst til at blive Konsul var herved yderligere vokset. Han skrev af og til til sine Forbindelser i Lybæk om Konsulatet; men da han tilsidst fik at vide, at Posten som Vicekonsul for Lybæk i Helsingør ikke vilde blive besat, saa han sig om efter et andet ledigt Konsulat. Der var ikke noget stort Udvalg; men de, som søge, skulle finde: Storhertugdømmet Toscana havde virkelig ingen Konsul i Helsingør. Med utrolig Dristighed skrev Kirck saa til Storhertugen af Toscana, Leopold den 2den, forklarede ham, at den tiltagende Skibsfart og Handel paa Østersøen „havde opvakt de fleste høje udenlandske Magters Opmærksomhed med Hensyn til i Danmark at ansætte Konsuler“, og han anmodede derfor hans hertugelige Højhed om at maatte blive Konsul i Danmark for hans hertugelige Højheds Rige. Dette Brev blev oversat paa Italiensk og vedlagt Anbefalinger paa Fransk fra „flere høje Magters Diplomater“, nemlig den russiske Konsul v. Habbe, den franske Konsul Mure de Pelanne og den svensk-norske Konsul Åhmann. Det hele blev sendt til et Handelshus „To der Horst & Wellerding“ i Livorno med Anmodning om at sende det videre til Storhertugen. Et Par Maaneder efter svarede „To der Horst & Wellerding“, at de havde modtaget Ansøgningen om det toscanske Konsulat; men da Kirck i sit Brev til dem havde omtalt, at han ventede at faa et passende Salær som Konsul, vilde de ikke sende Ansøgningen til Storhertugen, førend de havde gjort Kirck opmærksom paa, at den toscanske Regering aldrig lønnede sine Konsuler. De skrev ogsaa, at Storhertugens Titel var anført forkert i Ansøgningen, da han ikke blot var her-

tugelig Højhed som Hertugerne af Familien Medici, men som Ærkehertug af Østrig tillige kejserlig og kongelig Højhed. Kirck bad dem alligevel sende Ansøgningen til Storhertugen; han mente, at det med Titelen ikke havde nogen Betydning; men han hørte aldrig senere noget om Sagen.

Han havde nu ogsaa andre Jern i Ilden. Der var begyndt at komme Orden i det hele. Vrøvlet med Købmandslauget var overstaaet, Wachtelbrenner var nu Medlem af Lauget og havde Købmandsborgerskab, og Kirck selv havde den 16. August, faa Dage efter, at han var fyldt 25 Aar, faaet Borgerskab som Skibsklarer og Handelskommissionær. Saaledes var Grunden endelig lægt for en ordinær Handelsforretning i Helsingør; det gjaldt nu om at faa den til at vokse og trives.

Kirck havde siden sin Tur til Hansestæderne ofte tænkt paa at foretage en Rejse til Norge. Han kendte efterhaanden mange norske Skippere og havde altid følt sig tiltrukket af „de frie Nordmænd“, som han yndede at kalde dem. Denne Gang vilde han dog ikke, som paa sin Rejse til Hansestæderne, kun søge Skibsrederne for at tilbyde dem at klarere deres Skibe særlig billigt; nej, han vilde komme med Tilbud om at befragte deres Skibe; thi da var han vis paa at være velkommen, og saa kunde han altid i Samtalens Løb anbefale sin Klarerings- og Provianteringsforretning og i Reglen ogsaa faa indført en Paragraf i Certepartierne om, at Skibene i Helsingør skulde klarere og proviantere hos ham.

Udskibningen af Trællast fra Sverige til Frankrig og England var i disse Aar i stadig Stigen. I Slutningen af det 18. Aarhundrede havde der været stor Efterspørgsel til gode Priser paa norsk Trællast. Nicolai Benjamin Aall, en af de største Trælastudskibere i Skienfjord, havde paa et Aar udskibet 90 Ladninger; nu var det Huset James Dickson & Co. i Göteborg, som gik i Spidsen med Udskibning af Trællast fra Sundsvall. Ifølge den engelske Navigationsakt (af 1651) maatte fremmede Skibe kun føre deres eget Hjemlands Produkter til England; men da de norske og svenske

Skibe nu ifølge Mellemrigsloven, der var traadt i Kraft som midlertidig Anordning i 1825, var at betragte som hørende til samme Handelsmarine, kunde norske Skibe nu uhindret føre svensk Trælast til England. Da Kirck vidste, at Nordmændene sejlede billigere end andre Nationer, dels fordi deres Udgifter til Hyre var mindre, og dels fordi de var tilfreds med en mindre Fortjeneste, saa han, at her var en Chance. Han skrev henad Efteraaret til flere Handelshuse i Frankrig, England, Holland og Rusland, om hvem han vidste, at de aarlig befragtede store Skibe med Trælast fra Østersøen, fortalte dem, at han i Løbet af Vinteren vilde rejse til Norge for at besøge Skibsrederne, og bad dem overdrage deres Befragtninger til ham, da han var i Stand til at skaffe billige Skibe. Han fik paa denne Maade virkelig Forbindelse med to store Handelshuse, nemlig Rew. Prescott & Co. i London og Camille Cercllet i St. Petersburg.

Af Rew. Prescott & Co. fik han Ordre til at befragte store norske Skibe, som i Foraaret 1828 skulde sejle til Steder i den botniske Bugt, sædvanlig til Svartvik og Sundsvall, for der at indtage Trælast til London, Havre eller Nabosteder i Frankrig til en Fragt af 54 à 55 s. og 5 pCt. pr. Petersburg Stander for Rejsen fra Svartvik til London og en i Forhold passende Forhøjelse til franske Havne med 35 Liggedage for Skibe af 300 Tons og andre Størrelser i Forhold dertil. — Camille Cercllet tilbød 50 Hamb. Banco Mark pr. 120 Stk. Bræder 12 Fod lange, 11 Tom. brede og $1\frac{1}{2}$ Tom. tykke fra finske Havne eller St. Petersburg til en Række franske, portugisiske eller spanske Havne; men han forlangte 50 Liggedage, hvad der senere viste sig at være vanskeligt at faa Rederne til at gaa ind paa.

Kirck skrev nu til sine Bekendte i Norge om at faa overdraget Befragtninger. Han kunde nu meddele, at Rew. Prescott & Co. og Camille Cercllet havde givet ham Ordre til at befragte Skibe for dem. Et af de Firmaer, han søgte og fik Forbindelse med, var Helmund & Co. i Riga, om hvem han gennem Konsul Mure de Pelanne havde erfaret, at de havde faaet Leveringen af Tømmer til den franske Marine.

Kircks Norgesrejse var oprindelig bestemt til at foregaa i November, men blev af en eller anden Grund udsat. Endelig Mandagen den 14. Januar 1828 begav han sig ud paa den første af disse besværlige Norgesrejser, som han i en lang Aarrække, med faa Aars Mellemrum, foretog for at vedligeholde sine Forretningsforbindelser i Norge.

Fra Helsingborg, hvortil han lod sig fæрге over, fortsattes Rejsen med Skyds. Langs Hovedlandevejene var med nogle faa Mils Mellemrum Skydsstationer, hvor de Rejsende kunde skifte Heste, og ifølge Loven om Skydsvæsenet (af 6. Juni 1816) maatte de Rejsende kun opholdes $\frac{1}{4}$ Time, naar ikke alle Stationens Heste var optagne, og $\frac{1}{2}$ Time, naar der skulde benyttes Reserveheste.

Mil for Mil gik det da afsted ad daarlige Veje, gennem øde Egne, nu og da blev de forfulgt af Ulve og ofte overfaldet af Fygesne. — Turen fra Helsingborg til Christiania, som nu kun tager c. 14 Timer, var han i 1828 14 Dage om. Foruden sin Koffert førte han med sig en lille Mahogni Skrivepult, hvori han havde sine Papirer, og et Flaskeskrin. Udenpaa sin Kørepels havde han et bredt Læderbælte med 2 Pistoler, og efter Kanen slæbte en lang tynd Jernkæde, som skulde skræmme Ulvene.

Den 27. eller 28. Januar kom Kirck til Christiania, og efter nogle Dages Ophold her gik Turen til Drammen, hvor han var den 3. Februar. Den 9. var han i Tønsberg og den 15. i Porsgrund. Det tog Tid at besøge saa mange Mennesker. Nogle af Rederne boede udenfor Byerne paa deres Gaarde, og det var ikke let at slippe fra dem igen. Han blev baade denne Gang og paa sine senere Rejser modtaget med stor Gæstfrihed. Han kom jo fra et Sted, der var i nærmere Forbindelse med den ydre Verden, og han kunde bringe forholdsvis friske Efterretninger om Krigsbegivenhederne og den politiske Situation i Europa, Efterretninger, som dengang var længe om at naa op til Norges Afkroge. Af Statsraad Niels Aalls Kopibøger, som opbevares paa Ulefos, fremgaaar, at man en Uge efter Slaget paa Kjøbenhavns Rhed i 1801 endnu ikke havde sikre Efterretninger derom i Pors-

grund, og da Kjøbenhavn var blevet bombarderet fra 2.—5. September 1807 og den 7. havde overgivet sig, naaede Efterretningen herom først den 18. September til Ulefos. Meget bedre var Efterretningsvæsenet ikke blevet i den Snæs Aar, der var gaaet siden; thi da Ludvig den 18. var død den 16. September 1824, fik man det først at vide i Helsingør den 26., og Kirck sendte den Dag Meddelelsen videre i et Forretningsbrev til Riga og betegnede den som „die grosse Neuigkeit“.

Da Handel og Skibsfart i høj Grad afhæng af de politiske Forhold, har dette Emne sikkert ofte været drøftet under Forhandlingerne. Ogsaa Forholdet mellem Norge og Sverige var man dengang optaget af, og her holdt Kirck med Nordmændene i deres Krav om Norges fuldstændige Ligestillelse med Sverige. Han var saa ivrig i denne Sag, at han engang paa en af Skydsstationerne i Sverige kom i en hidsig Ordstrid herom med nogle svenske Officerer, som paa staaende Fod udfordrede ham paa Pistoler. Hertil skal han have svaret, at han aldrig skød paa Mennesker, da han var sikker paa altid at ramme. Og da Officererne ønskede at se, om han havde Ret i denne Paastand, blev der arrangeret en Skiveskydning, hvor Kirck viste sin Færdighed i at skyde med Pistoler.

Kirck havde beregnet 2 Maaneder til Norgesturen; men efter en Maanedes Forløb var han kun naaet til Porsgrund. Derfra rejste han den 17. Februar om Morgenen og kom Kl. 10 til Brevig, hvor han blev meget forsinket, da det smalle Sund mellem Brevig og Stathelle om Natten var tilfrosset, saa at Overfarten tog 2 à 3 Timer. Den 24. Februar kom han til Arendal, hvor han blev i 5 Dage, hvorefter han tiltraadte Hjemrejsen. Han opgav at tage helt til Stavanger, hvad der oprindeligt havde været hans Hensigt.

I Arendal boede han paa Byens første Hotel, som ejedes af en Skipperenke, Mad. Hanne Lund, hvor han for „Natteleie, Lys og Varme“ betalte 1 Mark pr. Nat. Her traf han Mad. Lunds 18-aarige Søn, Peter L. Lund, som senere blev en af Arendals største Skibsredere. Mad. Lund ønskede at faa sin Søn anbragt paa et Kontor

i Helsingør, hvad Kirck lovede hende at sørge for; men da han ved sin Hjemkomst ikke kunde skaffe ham en anden Plads, tog han ham i sin egen Forretning, hvor han blev i henved 7 Aar.

Da Kirck i April 1828 kom hjem efter denne sin første Norgesrejse, fik han forskellige Vanskeligheder og Uheld at kæmpe med. Resultater af Rejsen var endnu ikke til at øjne. Han havde nok gjort personligt Bekendtskab med mange norske Skibsredere, blandt hvilke der var flere, som senere blev hans bedste Kunder og altid lod deres Skibe klarere og proviantere hos ham; men der skulde aarelangt Arbejde til, før han naaede saa vidt. Det lykkedes ham at befragte en Del Skibe, som alle i Certepartiet var forpligtede til at klarere og proviantere hos ham, og han fortsatte straks efter sin Hjemkomst med megen Iver sin Korresponderen om Fragter; men allerede 14 Dage efter, at han var vendt hjem, foraarsagede „de krigeriske Rustninger og den usikre Tilstand ved Tyrkekrigen“, at en Del Fragttilbud blev annullerede, og da den russisk-tyrskiske Krig kort efter brød ud, „lammedes al Handel og Spekulation“. Man vidste ikke, hvilken Retning Frankrigs og Englands Politik vilde tage. Fragterne blev lavere og lavere, og Kirck erklærede selv, at de Fragter, der tilbødes, efter hans Mening var uantagelige, især for Turen til Middelhavet. Han fortæller saaledes i et af sine Breve til en norsk Reder, at han havde haft Brev fra Ths. Joh. Hefty & Søn i Christiania, hvori de attraaede Fragt for deres Skibe og vilde være tilfredse, hvis de erholdt 40 fl. pr. Læst fra Memel til Livorno eller Toulon, for hvilken Tur en af hans Venner i Memel ikkun havde budt 30 fl. Han sluttede dog Brevet med nogle Bemærkninger om, at en bedre Periode forhaabentlig snart vilde indtræffe. Dette skete ogsaa, da der kom noget Liv i Kornforsendingerne fra Rusland til Middelhavet; men ikke alle Redere var ivrige efter at sende deres Skibe til Middelhavet, hvor der paa den Tid endnu var Sørøvere. — I 1825 var en af Kircks Bekendte, Kaptajn Heesch fra Hamborg, blevet taget til Fange af algierske Sørøvere, som dog havde behandlet ham og hans Mandskab over Forventning godt og og-

saa havde løsladt dem af Fangenskab, efterat den hollandske, engelske og amerikanske Konsul i Hamborg havde faaet samtlige Konsuler i Tripolis til at tage Affære. — I 1829 gjorde Kirck sig forgæves Anstrengelser for at skaffe 2 smaa Skibe, som for den russiske Regering skulde hente Bly fra Adra i Spanien til St. Petersborg. Og da en Kaptajn H. Steen et Par Aar senere skulde til Middelhavet, rekvirerede han foruden Proviant en Salmebog, en Bog, som hed „Sømands Sjælero“, og saa 20 R ordentlig Kanonkrudt i en gammel Blikdaase og 20 à 30 Kanonkugler. — Der var ogsaa andre Steder, hvorhen man vanskeligt fik Skipperne til at sejle. Kirck kunde f. Eks. i 1831 ikke faa et Skib til at sejle fra St. Ybes til Memel med en Saltladning, da der ikke var Udsigt til at faa nogen Returfragt fra Memel.

Selv om Fragter og Varepriser, som det stadig omtaltes i Kircks Breve, var elendige, var der dog ogsaa i de daarlige Aar en Del Forretning. Foruden at klarere, befragte og proviantere gav Kirck sig af med lidt Handel, købte og solgte smaa Ladninger Korn, var meget optaget af at sælge Tovværk, som han havde et Oplag af for Kirketerp & Sønner, og i et Brev til Camille Cercler i 1827 omtaler han, at der ved den nye Havn i Helsingør skulde anlægges et Skibsværft, hvortil det var tilbudt ham at levere Tømmer. Som Handelskommissionær fik han ogsaa af og til Ordre til at købe en Ladning Sild, Salt eller lignende af de forbisejlende Skibe og fik for den Risiko, han løb ved at kautionere for rigtig Betaling, en Provision af 2 pCt., i Bogholderisproget kaldet Del credere. For 200,000 Kilogr. Salt, som Kirck i 1828 købte for F. Hagedorn i Libau, fik han saaledes 55 Rd. — Saa var der af og til Havarister, som dog ofte foraarsagede mere Spektakel og Strid end Fortjeneste, da det jo var umuligt at gøre alle Parter tilpas. Kirck sagde engang om et Havari, han havde ordnet, at han var overbevist om, at den strengeste Retfærdighed var sket Fyldest; det var tydeligt, at ingen af Parterne havde faaet for meget, da de alle var lige utilfredse. — I den strenge Vinter 1829—30 havde Kirck en meget uheldig Havarist, som frøs fast i

Helsingør og maatte blive der til langt hen paa Foraaret. Det var en gammel Skude „Christianssted“, som i November Maaned sprang læk ud for Kullen. Rederen, Konsul Madsen i Drammen, kunde ikke tage nogen Bestemmelse om, hvad der skulde gøres ved Skibet. Han bad Kirck i Samraad med Skipperen og Kirketerp's at ordne det paa den forsvarligste Maade og var bagtefter utilfreds med, hvad de havde foretaget. Van Deurs, som var Befuldmægtiget for Assurandørerne, gjorde, hvad de kunde, for at lægge Hindringer i Vejen og spille den kostbare Tid. De mødte ikke til Besigtigelsesforretningen og trak ved Hjælp af en Prokurator Forhandlingerne i Sørretten ud i 7 Timer. Og efterhaanden som Ladningen blev udlosset, opdagede den „duelige Tømrermester Løve“, at Forstavnen ikke var meget værd og at Agterstavnen var endnu værre. En Rebslager med Familie, som var med Skibet, blev først indlogeret i Helsingør, og da det viste sig, at Skibet ikke kunde fortsætte efter en mindre Reparation, forsøgte man at sende Rebslagerfamilien til Kjøbenhavn og derfra med et andet Skib hjem til Norge; men Vinteren var da allerede begyndt med stor Streghed. Skibet som skulde føre dem hjem, blev stikkende i Isen ved Trekroner, saa Rebslagerfamilien maatte vende tilbage til Helsingør. Man havde forgæves forsøgt at faa et andet Skib til at føre Ladningen hjem, nu prøvede man paa at faa Skibet solgt, men uden Resultat. Der havde ogsaa været Tale om at sende Skibet til Kjøbenhavn eller Landskrona, hvor man mente, at Reparationen vilde blive billigere, men inden der blev taget nogen Bestemmelse herom, var Sundet tillagt med Is, og der var intet andet at gøre end at haabe paa, at „mildere Vejr snart maatte indtræffe“; men i Slutningen af Februar omtalte Kirck i et Brev til Rederen, at „Søen endnu var tillagt, saa langt Øjet fra Gilleleje Fyr kunde se“; først i Maj Maaned var Skibet repareret og kunde fortsætte Rejsen til Drammen.

De med Længsel ventede „bedre Tider“ syntes aldrig at ville komme, og da Kircks Forhold til Wachtelbrenner i de paafølgende Aar blev mere og mere spændt og i 1831 endte med et Brud, var

Kirck ved at opgive det hele; thi selv kunde han ikke faa Børgerskab som Købmand, da han ikke havde lært hos en Laugskøbmand, og søgte han Kongen eller Kancelliet om Købmandsbørgerskab, vidste han af Erfaring, at Kancelliet spurgte Amtet, Amtet Magistraten og Magistraten Købmandslaug, om det ansøgte kunde bevilges, og fra det helsingørske Købmandslaug kunde han ikke vente nogen Imødekommenhed. Han tænkte da for Alvor paa at sælge Ejendom og Forretning og rejse til Norge, hvor han mente der var større Chancer. Den 11. Januar 1831 averterede han sit Hus og det dertil hørende Næringsbrug til Salg eller Bortleje; men da det ikke lykkedes ham at finde nogen Køber eller Lejer, var han nødsaget til at fortsætte, og han fik da en Købmand Rønning til at indtræde i Wachtelbrenners Sted som den, der havde Butikshandelen og leverede Provianten. Kirck havde nu den Ærgrelse, at hans Konkurrenter benyttede hans Avertissement i Helsingørs Avisen til at udsprede et Rygte i Norge om, at han havde forladt Helsingør. Han maatte se paa en eller anden Maade at dementere Rygtet og valgte da den at forandre Firmanavnet fra P. Kirck til *Niels Peter Kirck* og lod en Meddelelse herom indrykke i norske Aviser.

Samtidig viste der sig et lille Lysglimt i Mørket. Tolden paa canadisk Trælast blev forhøjet, og Kirck skyndte sig nu at meddele D'Hrr. Redere den glædelige Efterretning, at der nu nok vilde komme Liv i Skibsfarten paa Østersøen. Men desværre kom i Stedet for den asiatiske Kolera, som denne Sommer (1831) gik sin første Runde i Østersøhavnene. Det skadede selvfølgelig Skibsfarten meget. En Skipper fortalte saaledes i et Brev, at han havde ligget i Karantæne i 2 Maaneder paa Danzigs Red, og andre Beretninger i Skipperbreve fra den Tid lød lige saa nedslaaende. Saaledes skrev Kaptajn H. Steen fra St. Petersborg: „her er farligt at leve, da her er Revolution og Pest; men nu er det forefundet, at alle Wand-Poster og Boder, hvor der findes Levnedsmidler, er forgiftede af Polakkere, som har sneget sig ind i Staden“ o. s. v. Kirck havde fra Frankrig Tilbud om en Del Fragtslutninger med

Korn fra Østersøen, men de blev pludselig tilbagekaldt, saa han troede, at den franske Regering havde givet Rederne et Vink om, at det ikke var raadeligt at slutte med østersøiske Havne, „men een Ting er imidlertid vist“, skrev han til en af sine Venner i Norge, „Engelskmanden har i Sverrig ladet opkøbe betydelige Partier saltet Kjød og Flæsk og sendt til Gothenborg, sandsynligvis til Flaadens Proviantering“.

I de følgende Aar var der to Ting, som særlig beskæftigede Kirck. Flere Skippere havde talt til ham om den farlige Grund „Trindelen“ nordost for Læsø, som indgød dem stor Skræk i de mørke Nætter, naar de hverken kunde se Land eller Vager; af Frygt for Grunden var de kommet for langt over mod den svenske Kyst, da de intet Fyr havde at rette sig efter. Kirck indsendte til Kommercekollegiet et Forslag om Opførelse af et Fyrtaarn paa Læsø, eller, hvad han fandt rigtigere, Udlæggelse af et Fyrskib paa „Trindelen“, som han mente vilde koste 4 à 5000 Rbd. at anskaffe, medens Driftsudgifter og Vedligeholdelse aarlig vilde andrage c. 2600 Rbd. Sedler. Det lykkedes ham virkelig at faa Kollegiet til at tage Sagen under Overvejelse, og Resultatet blev, at der blev udlagt et Fyrskib paa Grunden.

En anden Sag, som Kirck var stærkt optaget af, var Oprettelsen af et Handelskompagni i Helsingør. Imellem hans efterladte Papirer findes en Mængde Udkast til et Agitationsskrift og en detailleret Plan. Som Forbillede benyttede han et af de kjøbenhavnske Handelshuse F. Tutein & Co., Duntzfelt & Co. og Kortright Siverking & Co. i 1825 udsendt Opraab om Dannelsen af et Østersøisk Handelsselskab i Kjøbenhavn. Men medens Kjøbenhavnerne begyndte deres Opraab med Ordene: Kjøbenhavn synes af Naturen udset til et betydeligt Oplagssted for Varer fra alle Himmelstrøg, begrunder Kirck sit Forslag med, at Helsingør aarlig besøgtes af flere Tusinde Skibsførere, hvis Skibe førte Varer til og fra Østersøen, og altsaa var et Sted, hvor der gaves rig Lejlighed til at knytte Forbindelse med de paa Østersøen handlende Købmænd og farende Skibsførere, og hvor man altsaa hur-

tigere end andre Steder erfarede enhver pludselig Forandring i Handelskonjunkturerne. Denne Chance burde benyttes. Hidtil havde de skibsklarerende Købmænd i Helsingør ikke interesseret sig for at drive virkelig Handel; men det kom af, at de ved Provi-
antering af Skibene havde haft et rigeligt Udkomme og Beskæftigelse nok. En anden Grund havde ogsaa været Mangelen af en Skibshavn; men denne Mangel var nu afhjulpet, og den Omstændighed, at Helsingørs Havn om Foraaret blev tidligere isfri end Kjøbenhavns og de andre Østersøhavne, var ogsaa en stor Fordel, da de Skippere, som ønskede at gøre flere Rejser paa Østersøen, kunde afslutte deres første Rejse i Helsingør.

Med dette Skrift gik Kirck til Borgmester, Etatsraad Stenfeldt for at faa ham til at interessere sig for Sagen. Stenfeldt, som senere i politisk Henseende blev Kircks ivrige Modstander, saa gerne denne Sag fremmet; men de blev dog snart enige om, at Købmandslauget var en væsentlig Hindring for Oprettelsen af et saadant Handelsselskab. Stenfeldt var lige saa lidt som Kirck nogen Beundrer af Købmandslauget og tillod sig sommetider at handle stik imod Laugets Ønsker. Da Lauget f. Eks. i 1834 havde erfaret, at C. G. Tauson vilde søge Myndighedsbevilling og Børgerkab som Skibsklarerer, ilede det med at anmode Magistraten om at bevirke, at det ikke skete; men Stenfeldt brød sig ikke det mindste om denne Anmodning og lagde tværtimod sin Indflydelse i Vægtskaalen til Fordel for Tauson, og da Skibsklarerer Alex. Gulstad i 1835 beklagede sig til Kancelliet over, at han var blevet uretfærdig behandlet ved Købmandseksamen og derfor androg om at maatte blive Købmand uden at tage Eksamen, kritiserede Magistraten disse Eksaminer, „som kunde behøve en forbedret og hensigtsmæssigere Indretning, selvom det i dette Tilfælde var foranlediget fra Supplicantens egen Side, at Examen ej var administreret med den fuldendte Orden og Ulidenskabelighed, som en saadan Forretning fordrede, og selvom Prøvens Udfald i dette Tilfælde ene var at tilskrive Supplicantens middelmaadige Evner“.

Tanken om Oprettelsen af et Handelskompagni i Helsingør

maatte altsaa foreløbig opgives; men Kirck forsømte ingen Lejlighed til at fremkomme med sine Meninger om „Kræmmerlauget“.

Efter Anlægget af den nye Havn og Skibsværftet havde man i Helsingør ventet en Opgangsperiode; men den udeblev ganske, og 1831—35 gik det i Stedet for i den modsatte Retning. Skibsfarten aftog, og nogle Forandringer i de engelske Toldlove bevirkede, at de engelske Skippere hjemmefra forsynede sig med Varer, som de tidligere havde købt i Helsingør. Tilmed var nu Skibsklarerernes Antal blevet meget forøget, hvorfor Magistraten, foranlediget af Kancelliets Skrivelse af 25. Marts 1834, foreløbig helt standsede med Udstedelsen af Skibsklarererborgerskab. Det hjalp dog ikke meget, da de, som ikke kunde faa Borgerskab, klarede Sundtold uden at have Borgerskab. Allerede nogle Dage efter den nye Ordning kom en 21-aarig Englænder, William Robert Larlham, til Helsingør for at nedsætte sig. Han henvendte sig til Magistraten om Borgerskab som Skibsklarerer, hvortil Stenfeldt, efter Larlhams Udsagn, svarede, at saadant Borgerskab ikke kunde erholdes, men at ingen kunde hindre ham i at klare Skibe. Han troede derfor, at Sagen var i Orden; men det varede ikke længe, før Købmandslaugets Repræsentanter kom anstigende for at væрге Laugets formentlige Rettigheder, og Larlham blev indstævnet for Retten.

Paa et Møde i Lauget forlangte Oldermændene og Bisidderne de øvrige Interessenters Tilslutning til „at iværksætte alle de mulige Udveje, der gives for at forhindre et Princip's Antagelse, der med Tiden vilde ruinere alle“, uden at de dog vilde give Oplysning om, hvad det var for „Udveje“, de agtede at iværksætte. Interessenterne var saa forsigtige at erklære, at de vilde være tilfredse med ethvert „lovligt“ Skridt, som Repræsentanterne vilde foretage. Det blev en haard Kamp, hvori foruden Politiretten, Overretten, Magistraten og Generaltoldkammeret ogsaa den engelske Generalkonsul Macgregor, den engelske Gesandt og det kgl. Departement for de udenlandske Sager kom til at deltage.

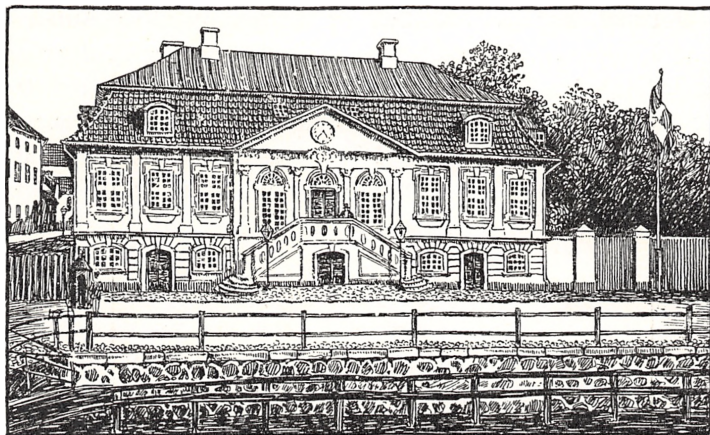
I en Erklæring til Generaltoldkammeret hældede Stenfheldt til den Anskuelse, at det ikke var nødvendigt at have Borgerskab for at klarere Sundtold, hvorimod Raadmand Rogert mente, at det var farligt at godkende dette Princip, da det „vilde aabne Døren for en grænseløs Uorden og Forvirring“. Enden paa Sagen blev den kgl. Resolution af 13. Dec. 1834, ifølge hvilken enhver uden at have Borgerskab, uden at være dansk Undersaat og uden at erlægge nogen Næringsskat kunde klarere Sundtold og derfor modtage en hvilken som helst Godtgørelse, som Skipper, Reder eller Ladningsejer vilde gaa ind paa.

Blandt de nye Klareringshuse, som i disse Aar opstod, var Jütting & Prytz, hvis Indehavere tidligere havde været ansat hos van Deurs. Ved gyldne Løfter søgte de at erhverve Kunder i Norge, og i deres Underbud med Hensyn til Sundtoldklareringen gik de saa langt ned, at Kirck skrev til en af sine norske Venner, at han ikke forstod, hvorledes det skulde lade sig gøre uden at sætte Penge til paa Forretningen, medmindre dette Hus tog det igen paa anden Bov.

Under disse vanskelige Forhold syslede Kirck igen — det var i Slutningen af 1833 — med Tanken om at opgive det hele. Mellem hans efterladte Papirer findes en Ansøgning til Generaltoldkammeret, hvori han, foruden at søge om Ansættelse ved Øresunds Toldkammer, fremkom med en Plan til Forandringer i Forretningsgangen ved Toldkammeret. Det er dog næppe sandsynligt, at han har afsendt denne Ansøgning, som vist ogsaa vilde være blevet optaget unaadigt, da det høje Generaltoldkammer næppe brød sig om at faa den Slags gode Raad. Har han afsendt den, satte han sig i alt Fald ikke hen for at vente paa Resultatet; thi allerede den 25. Januar 1834 rejste han i Storm, Regn og Snefog fra Helsingborg til Göteborg for derfra at fortsætte til Norge. Han kom dog ikke længere end til Göteborg, da det regnede uophørligt; han vendte om og lod sin Kontorist, Peter L. Lund, rejse i sit Sted.

Kirck havde ellers denne Vinter en særlig Grund til at rejse til Norge. Han havde nemlig noget godt Nyt at tilbyde Skibsrederne.

Paa sin første Rejse havde han medbragt gode Fragttilbud, denne Gang havde han billige Assurancetilbud fra de kjøbenhavnske Assurandører. Der var dengang kun to: Det kgl. octroyerede Søassurancecompagni og De private Assurandører. Deres Tilbud, som Kirck nu lod sin Kontorist Lund overbringe Rederne, gjorde en vis Lykke; i de nærmest paafølgende Aar vrimler det med Tilbud og Forespørgsler om Assurancer i Kircks Breve og Kopibøger, og mange norske Redere, som tidligere havde ladet

Øresunds Toldkammer. Nedrevet ca. 1860.

deres Skibe assurere hos hamburgske Assurandører, gik nu over til de kjøbenhavnske. Forholdene forandredes dog snart igen ved Stiftelsen af norske Assuranceselskaber i Slutningen af 30'erne og Begyndelsen af 40'erne.

Assurancepræmierne var dengang meget høje. I 1834 forlangte de kjøbenhavnske Assurandører 7 pCt. for al Fare af bevislig gode nye eller ikke gamle Skibe for Sejlads fra 1. Februar til 30. September til alle Havne paa denne Side Cap Finisterre paa Spaniens Nordvestkyst; men Assurandørernes Risiko var stor, da Bedømmelsen af Skibe nødvendigvis maatte være meget løse-

lig. Skibsregistre med Klassification af norske Skibe fandtes ikke, man var henvist til troværdige Personers Udsagn og sit eget Skøn, og der sejlede dengang mange gamle Skuder, hvis Alder af gode Grunde betegnedes som „ubekendt“. Stundom kunde Skibets Navn give nogle Oplysninger. Kirck skrev engang (inden 1839) om Skibet „Kronprinds Frederik“, at Navnet lod formode, at det var et meget gammelt Skib. Det hjalp heller ikke meget, at Henrik Carstensen i Risør kaldte et af sine Skibe „Solid“, naar det efterhaanden var blevet saa brøstfældigt, at Kaptajn Arentz i sin spøgefulde Journal fortalte om det, at Rotter og Mus kunde løbe gennem Naaderne. Berygtet for sin synkefærdige Tilstand var et gammelt Skib fra Tønsberg. Rederen, som selv førte det, troede, at det Held, som i mange Aar havde fulgt ham og hans Skib, ikke kunde overføres til et nyt Skib, og derfor blev der Aar efter Aar repareret paa det gamle Skrog, som til sidst blev forsynet med en Bandage af Jernkæder, der skulde holde sammen paa Stumperne.

Det var dog ikke givet, at et Skib var daarligt, fordi det var gammelt. Hvis det var bygget af Eg og var godt passet, kunde det være et godt Skib i Aarrækker, og af den Slags Veteraner var der mange. Langt ned i Tiden sejlede i Fragtfart paa Østersøen et norsk Skib, „Lougen“, om hvilket der fortæltes, at det var den berømte danske Orlogsbrig, som i Aarhundredets Begyndelse havde været med i mangan ærefuld Kamp. Og Briggen „Susanne“ af Tønsberg, som endte sine Dage paa Helsingørs Red en Efteraarsmorgen i Aaret 1870, var ogsaa et meget gammelt Skib med en paafaldende høj Agterstavn, hvorfor de andre Skippere spottende kaldte det „Susanne med den høje Rumpe“.

Da Skibsfarten om Foraaret 1834 atter begyndte, var Kirck igen allieret med sin tidligere Kompagnon, Andreas Wachtelbrenner, med hvem han fra nu af kom til at samarbejde lige til Sundtoldens Ophør. Dette Samarbejde blev til stor Gavn for dem begge, og naar det lykkedes saa godt, var det maaske, fordi den ene havde de Egenskaber, som den anden manglede. I 1837 giftede

Wachtelbrenner sig med Kircks Svigerinde, hvad der bidrog til at styrke Sammenholdet. Wachtelbrenner var en typisk Detailhandler, en af den Slags, som Kirck i sit stille Sind foragtede dybt, og som han morede sig med at betegne som Kræmmere og Diskehandlere. Nordmændene kunde ikke fordrage Wachtelbrenner, men det havde mindre at sige, da Kirck selv tog sig af Skipperne, medens Wachtelbrenner sørgede for den nøjagtige Ekspedition af de ordinerede Varer; nøjagtig var Wachtelbrenner, derom vidner hans sirligt affattede Regnskaber.

Betegnende for Wachtelbrenner var hans Beundring for det borgerlige Artillerikorps; medens Kirck aldrig drev det videre end til Constabel Nr. 34 og gjorde saa meget Vrøvl, at han forholdsvis hurtig slap ud af Korpset, trippede Wachtelbrenner op ad Rangstigen fra Bombardeer til Sergent, Komandersergent, Fyrværker, Secondløjtnant o. s. v., indtil han i 1850 blev Chef for 1. Kompagni og i 1864 gik af som karakteriseret Major.

Om Efteraaret 1834 fik Kirck en kærkommen Anledning til at at rette et nyt Angreb paa Købmandslauget. Der var nemlig blevet nedsat en Kommission, som skulde undersøge Færgelaugets Artikler og Takster, og da Kommissionen udbad sig Skibsklarerernes Mening om denne Sag, sendte Kirck et langt, skriftligt Indlæg til Kommissionen, hvori han efter først at have besvaret Spørgsmaalene om Færgelauget gav et ekstra Kapitel med Overskriften: „Helsingørs Handel“.

Han skriver heri, at han allerede ved sin Indtræden i den handlende Verden havde tænkt sig, at de fede Aar ikke vilde vedvare, at Udlændingene ikke for evigt vilde ligge i Dvale uden at henvende deres Opmærksomhed paa deres Skibes Fournissement i Helsingør. Desværre havde hans Gisning været rigtig, da det nu havde vist sig, at Englænderne var begyndt at forsyne deres Skibe med Proviant hjemmefra, hvorved Handelen i Helsingør havde lidt betydeligt, og han mente, at den vilde vedblive at gaa Krebsegang, saalænge „Kræmmerlauget“ med dets udstrakte Rettigheder eksisterede, og saalænge der ikke skete nogen Forandring i Told-

forholdene ved Varenes Salg en detail til forbisejlende Skibe. Kræmmerlaugets Artikler, som gav Kræmmerne saa udstrakte Rettigheder, var fra 1744. Af Indledningen til dem saa man, at saavel Haandværkere som Øltappere og Skibsfolk paa den Tid befattede sig med Handel, og til stor Skade for de Handlende i Helsingør udhøkrede og udprangede Varer baade i Købstad og paa Landet. Det var derfor naturligt, at der dengang blev sat en Skranke herfor, og at der dannedes et Samfund af Handlende, der kunde blive Landet til Nytte; men Resultatet var ikke blevet godt. Efter et Tidsforløb af 90 Aar var man ikke kommet synderlig videre, og Aarsagen laa efter hans ærbødige Formening deri, at Laugets Interessentere var i Besiddelse af Rettigheder, saa ingen kunde gøre dem Rangen stridig. I Stedet for at uddanne deres Lærlinge fandt de bedre Regning ved at lade disse forblive i Uvidenhed, for at de ikke som selvstændige engang skulde gøre dem Afbræk i deres Handel. Og hvor skulde de unge Mennesker, der med nogle Forkundskaber ønskede at uddanne sig til duelige og for Staten nyttige Handelsmænd, ty hen? Lod de sig uddanne hos Skibsklarererne eller dem, der forbandt Handel med Skibsklarering, kunde de ikke faa Borgerskab som Købmænd . . . For at hindre, at Skibene provianterede hjemme, foreslog han, at der i Nærheden af Havnen skulde indrettes nogle Boder, hvorfra Varer som The, Kaffe, Sukker, Tobak o. l. kunde udsælges en detail, uden at der af disse Varer blev betalt Told. — Han fik dog intet ud af sit Forslag, og heller ikke Procurator Jacobis Avisangreb paa Lauget, som Kirck vistnok fremkaldte nogle Aar senere, gjorde den mindste Virkning. Alt forblev ved det gamle, og først 30 Aar efter i 1864 indførtes Frilagerinstitutionen i Helsingør.

Det lykkedes Kirck i Vinteren 1834—35 at gennemføre sin Norgesrejse, og da han var vendt hjem, arbejdede han med stor Iver paa at skaffe sig Forretningsforbindelser paa flere Handelspladser i Østersøen for derigennem at skaffe Fragter til de norske Skibe. Endog til et saa fjernt Sted som Archangel søgte han at udvide sine Forbindelser. Kirketerp & Sønner havde opgivet ham Navnene paa

nogle Handelshuse i Archangel, og i April 1835 tilskrev han dem med Tilbud om store norske Skibe; en Skipper fra Tønsberg tog Brevene med til Firmaet Asmus Simonsen & Co. i St. Petersborg, med hvis Anbefaling de skulde sendes videre; men Brevene kom for sent frem. Et af Husene, Hill & Moberley, svarede, at det var for sent at forhandle om Fragtslutninger for det Aar. Kirck skrev derfor næste Aar til Hill & Moberley allerede i Februar; men det synes heller ikke denne Gang at have ført til noget, og Kirck overlod da Fragtslutningerne til Peter L. Lund.

Denne var efter at have tilbragt 7 Aar hos Kirck i 1835 rejst til Sundsvall, hvor han af Kirck var anbefalet til en Trælasteksportør Heffner. Her var han en Tid for at sætte sig ind i Forholdene, og om Efteraaret tog han saa hjem til Arendal for der at oprette en Befragtningsforretning.

De første Aar var temmelig vanskelige for Lund, da Tiderne var alt andet end gode. I Marts 1838 skrev han et meget pessimistisk Brev til Kirck, hvori han efter først at have sukket over de elendige Fragter og over, at de canadiske Uroligheder ikke blev til noget, saa at der intet var at bygge paa i den Anledning, skrev: „Trælastpriserne i Udlandet ere overalt saa usle, at man ikke veed, hvorhen man skal sende sin Last for at faa det mindste Tab; thi Fordeel er ikke at tænke paa“; men kort efter kom bedre Tider, og Lund fik snart god Gang i sin Forretning. Han udfoldede en utrættelig Virksomhed, rejste baade i Sverige og Norge for at slutte Fragter, købte gamle Skibe og lod bygge nye. Allerede i 1839—40 byggede han, formodentlig i Fællesskab med Andre, et stort Barkskib „Aukathor“, paa 153 $\frac{1}{2}$ Commerce Læster, og efterhaanden blev han korresponderende Reder for en anselig Handelsflaade.

Kirck hjalp i de første Aar Lund med Anbefalinger og Kredit, en Tjeneste, Lund aldrig glemte ham. Til Gengæld arbejdede Lund utrættelig paa at fremme Kircks Interesser bl. a. ved, saa vidt det stod i hans Magt, at forpligte de Skibe, han befragtede, til i Helsingør at klarere og proviantere hos Kirck. Da Lunds Magt og

Indflydelse var i stadig Stigen, fik dette den største Betydning for Kircks Forretning.

Lund holdt meget af at mindes sit Ophold i Helsingør. Han havde altid et lille Maleri af Kronborg hængende i sit Kontor, og naar han om Vinteren i sit store Hus paa Torvet i Arendal eller om Sommeren paa sit Landsted „Frivold“ samledes med sine Venner, Børn og Børnebørn — han havde haft 10 Børn, hvoraf 3 var døde i spæd Alder — var det en fast Regel, at han havde Kircks Datter, som var gift med Dr. Kittel i Arendal, til Bords, og han yndede ved saadanne Lejligheder i en Bordtale at mindes sin Ven N. P. Kirck og Helsingør, hvor han havde tilbragt syv lykkelige Ungdomsaar.

Efter at Lund var rejst til Norge, havde Kirck af og til en ung Nordmand i sin Forretning, og flere af disse blev efter deres Hjemkomst til Norge Købmænd og Skibsredere og fortsatte den venskabelige Forbindelse med Kirck. Den første af disse var Jacob Holst, som efter sin Bortrejse fra Helsingør nedsatte sig i Udlandet og først senere vendte hjem til Norge, hvor han levede og virkede som Købmand og Skibsreder. Han døde 1912 i Grimstad 92 Aar gammel. Af andre Nordmænd, som fik deres Uddannelse hos Kirck, kan nævnes Nicolay Fritzner, som i 1852 oprettede en Speditions- og Kommissionsforretning i Stettin, Brøndlund, som senere blev Dispatcheur i Arendal, og Frederik Kreutz, der blev Trælasthandler i Fredrikstad. En af dem, Carl A. M. Lund, en Brodersøn til Peter L. Lund, forblev i Helsingør, hvor han senere etablerede egen Forretning.

I Slutningen af 30'erne oprandt, som alt bemærket, en bedre Tid for Handel og Søfart, og Arendal blev i Sejlskibenes Glansperiode den største Rederiby i Norge; i 70'erne hed det sig, at Arendal havde mere Tonnage end hele Tyskland¹.

Det var særlig Udskibning af Trælast fra Sundsvall til England og Frankrig, som de norske Skibe fik deres store Andel i, og dette skyldtes meget Lund, der kom i Forbindelse med Rew. Pre-

¹Amund Helland: Norges Land og Folk. 1904.

scott & Co. i London og andre store Trælastimportører i England og Frankrig. Da mellemstore Skibe paa 100—150 Commerce Læster særlig egnede sig til denne Trafik, begyndte Lund og andre norske Redere at købe eller bygge Skibe af denne Størrelse, og da det snart viste sig, hvor lønnende Farten var, voksede den norske Handelsflaade med rivende Fart. Medens Tilvæksten i de 22 Aar fra 1814 til 1836 kun havde været c. 8000 Com. Læster, var Tilvæksten i de 26 Aar fra 1837 til 1863 ikke mindre end 200,000 Com. Læster, og fra Ophævelsen af den engelske Navigationsakt, da det engelske Marked aabnedes ogsaa for norske Skibe, til 1879 overfløj den norske Handelsflaade i Størrelse efterhaanden den hollandske, italienske, tyske og franske og blev den tredjestørste i Verden.

Kirck var jo i høj Grad interesseret i at faa sine norske Venner til at sejle paa Østersøen, og han gjorde sikkert, hvad han kunde for at opmuntre dem til at bygge eller købe store Skibe. Han var ogsaa ivrig for at skaffe Oplysninger om Skibe, som var til Salgs i Kjøbenhavn eller andre nærliggende Havne, og ofte lykkedes det ham at købe gode Skibe meget billigt. Han købte f. Eks. i 1836 et ved Helsingør strandet fransk Skib „Benjamin“ til E. Børresen i Drammen for 3781 Rbd., hvad der omtaltes som en uhørt billig Pris; og da Helsingørsfirmaet Belfour, Ellah, Rainals & Co. i 1838 var kommet i Pengevanskeligheder, købte Kirck deres Brigskib „Fanny White Ellah“ paa 131 $\frac{1}{2}$ Com. Læster ligeledes til E. Børresen i Drammen for 15,500 Rbd.

Kirck begyndte ogsaa selv at drive Redervirksomhed. Allerede fra Begyndelsen af 30'erne havde han haft en Jagt, „Minerva“, som sejlede frem og tilbage mellem de nærmeste Havne og mest blev brugt til at hente Landbrugsprodukter fra Jylland og Fyn. Nu købte han $\frac{1}{3}$ Part i Skonnerterne „Sarah Marie“ og „Enigheden“, som han blev korresponderende Reder for, og efter den Tid havde han altid nogle Skibe, som sejlede med mere eller mindre Held.

Et af dem, Skonnerten „Søridderen“, som Kirck blev Reder for i 1841, var bekendt som et meget hurtigsejlende Skib. Det var

det første Skib, der byggedes paa Løves Værft i Helsingør, og det blev med stor Højtidelighed døbt af Pastor Boye, som i sin Tale ytrede, at de Danskes Vej til Ros og Magt ej alene var at vinde ved Orlog, men nok saa meget ved Handel og Søfart. Skibet rostes af alle kyndige som et i alle Maader udmærket Skib, og da Christian den 8de kort efter Stabelafløbningen besøgte Helsingør, maatte han og hele Følget om Bord for at beundre det. Det sejlede i en Aarrække med Held, mest paa Frankrig og Italien og ført af den dygtige Kaptajn Niels Jensen Pii fra Hornbæk, der selv havde Part i Skibet.

Han havde, fortaltes der, faaet sit mærkelige Navn Pii, fordi han ved Styrmandseksamen havde løst en matematisk Opgave ved en snedig Anvendelse af π . Han var et lyst Hoved og en dygtig Mand til at være „næst Gud, den øverste Herre over Skibet“, som det dengang hed. Naar Skibet sejlede nede i Middelhavet, var det jo ikke muligt for Rederen at faa hurtig Forbindelse med det, og selv om Skipperen havde faaet en omstændelig Instruks, maatte han ofte handle paa egen Haand eller i Samraad med Rederens Bekendte i de forskellige Havne. Naar det ikke var muligt at faa almindelig Fragt, var det af Betydning, at han var lidt af en Forretningsmand, der kunde tage en rask Beslutning, og i den Retning var Kaptajn Pii god nok, selv om han til andre Tider, naar der ikke stod noget paa Spil, kunde tage det med Ro, som da han engang skulde sejle fra Kjøbenhavn til Helsingør og blev forsinket, fordi han, just som Skibet skulde lette, gik i Land igen for at hente en fin Cigar, som Skibsmægler Hekscher havde budt ham, og som han havde lagt fra sig paa Hekschers Pult.

I 1848 blev „Søridderen“ stillet til Marineministeriets Disposition, og Kaptajn Pii følte sig vist som en drabelig Orlogsmænd, da Skibet blev forsynet med Kanoner og afgik til Helgoland for at deltage i Blokaden af Hamborg, selv om han til sin Ærgrelse kun blev Næstkommanderende, da en Søofficer, Løjtnant Skibsted, blev Skibets Fører. Store Bedrifter kom „Søridderen“ dog ikke

til at udføre. Ifølge Kaptajn Piis Beretning holdt den sig i Nærheden af Fregatten „Gefion“, og da nogle hamborgske Skibe var blevet stoppet, fik „Søridderen“ den Opgave at bringe deres Mandskab til Kjøbenhavn. Derefter anvendtes „Søridderen“ en kort Tid som Tender for Vagtskibet i Sundet, men blev snart tilbageleveret og kom atter i Fragtfart, men Aaret efter forliste den paa Jyllands Vestkyst. Kaptajn Pii blev saa i 1853 Fører paa et andet af Kircks Skibe, Skonnerten „Danmark“, og med dette Skib kom han paa længere Rejser baade til Nord- og Sydamerika og oplevede mange mærkelige Ting, hvorom han i sin høje Alderdom kunde berette. Han døde først i 1908, 96 Aar gammel.

Skønt der, som alt bemærket, i Slutningen af 30'erne var god Opgang i Forretningen, tænkte alligevel Kirck endnu engang paa at forlade Helsingør og nedsætte sig i Norge. Under sin Norgesrejse i Februar 1839 tog han i Holmestrand Borgereskab som Trælasthandler og Grosserer. Anledningen til dette Skridt var sikkert de mange Angreb, som paa den Tid blev rettet mod Øresundstolden; det saa virkelig dengang ud, som om Sundtoldens Dage var talte; men da Uvejret trak over, blev Kirck i Helsingør. Hertil bidrog nok det, at han var blevet Medlem af Borgerrepræsentationen, ligesom ogsaa at han i 1841 blev valgt til Stænderdeputeret for Helsingør. — Der var jo nu Anledning for ham til at forsøge at faa realiseret nogle af de mange Ideer, han havde Hovedet fuldt af, og det lykkedes ham virkelig ogsaa at faa gennemført forskellige kommunale Forbedringer. Men han mødte stadig en Del Modstand, naar han skulde have med Købmandslauget at gøre. Dette var f. Eks. Tilfældet, da der i 1842 i Stænderforsamlingen af Regeringen blev fremsat Lovforslag om Lettelser for Handelen, særlig Toldlettelser. Kirck skrev til det helsingørske Købmandslaug og anmodede det om at fremkomme med Forslag, f. Eks. om Indførelse af Frilager i Helsingør, da han mente, at et saadant Forslag vilde blive modtaget med Velvilje af Stænderforsamlingen. Herpaa svarede Lauget, at der straks var blevet udnævnt en Comité til at overveje hans Forslag, og denne Comité

var kommet til det Resultat, at, hvorvel man tilfulde erkendte, at Handel og Omsætning i Helsingør trængte til Lettelse, og ogsaa forment, at denne Trang kunde afhjælpes ved visse Regeringsforanstaltninger, ansaa man dog Genstanden for dels ikke at vedkomme Købmandslauget alene og dels at være saa speciel og local, at den ikke egnede sig til Behandling i Stænderne for Øjeblikket. Lauget, hvori I. C. Dreyer nu var Oldemand, sluttede sin Svarskrivelse med: „Ifølge heraf have vi altsaa intet i Anledning af Deres Skrivelse at foreslaa“.

Mere Held havde Kirck med sine egne Foretagender. Der var en stærkt stigende Omsætning og Fortjeneste. Forretningen gav et saa rigeligt Overskud, at han ikke tog i Betænkning at anbringe en Del af det i Jordejendom. Der var jo ikke den Ting, han ikke interesserede sig for, og han havde længe haft Lyst til ogsaa at give sig af med Jordbrug. 1843 købte han nogle Jordlodder af Byens Overdrevsjord og begyndte at anlægge sit Landsted, det senere „Fredsholm“. I Aarenes Løb ofrede han ikke saa lidt paa denne Ejendom, som han vilde gøre til en Mønstergaard.

Da han trængte til mere Plads i sin Ejendom paa Strandgade, tænkte han i 1840 paa at benytte en Del af det smalle Stræde mellem denne Ejendom og Apoteket, som i langt over Mands Minde havde været afspærret for Færdsel. Ved at gennemlæse det ældste Skøde paa Gaarden, hvori Eilert Tschjerner i 1713 tilskødede den agtbare og velfornemme søerfarne Mand Skipper Roluf Rolufsen Gaarden Nr. 14 og blandt det overdragne udtrykkelig nævnede det imellem den solgte Gaard og Apotheqver Pechels Gaard „af Byen forundt tilfælles Stræde“ fik han den Forestilling, at Strædet egentlig var en Del af hans Ejendom, at han i hvert Fald havde Benyttelsesretten til det sammen med Apoteker-Naboen paa den anden Side af Strædet. Da Apoteker Steenberg ikke havde noget imod, at der blev bygget i Strædet, indsendte de to Naboer i Fællesskab et Andragende til Bygningskommissionen, hvori de nok saa flot skrev: „I det os tilhørende Stræde, der

vender ud til Strandgade, agter vi at opføre en liden Bygning“ o. s. v.; men Borgmester Stenfeldt, som var Bygningskommissionens første Medlem, vilde ikke gaa med til denne Fortolkning af det gamle Skøde, og Kirck maatte derfor holde sig inde paa sine egne Enemærker. Her lod han saa i 1844 opføre et Pakhus i 4 Etager, og paa Bygningens flade Tag anbragtes en Udsigtspavillon, en saakaldt „Kikkenborg“, hvorfra man dengang havde en vid Udsigt over Sundet. Disse Kikkenborge, som allerede i 1764 omtales i Pontoppidans Danske Atlas, var ligesom de mange Vindfløje en Ejendommelighed for Helsingør. Vindens Retning og Skibenes Færden ude i Sundet var noget, man maatte vide Besked med, og naar man ikke var saa heldig, at ens Hus laa i første Række, saa man havde direkte Udsigt over Søen, maatte man op i Højden for at kigge ud over Hovedet paa de andre. Smukt maa det have været paa en Sommerdag at sidde oppe i Kikkenborgen og se de mange Sejlere med deres hvide Sejl mod det blaa Sund. Men i de travle Dage var der ikke Tid til at nyde Udsigten. Det overlod man til Kaptajnernes Koner og Døtre, som paa Forsommeren kom til Helsingør, hvor de afventede deres Mands eller Faders Ankomst for at tage en Tur med Skibet i Sommermaanederne; de tilbragte ofte Dage igennem i Kikkenborgen, af og til spejdende ud over Søen efter det ventede Skib, som de kunde kende i lang Afstand paa en eller anden Ejendommelighed.

Disse Aar i 40'erne var vel nok Kircks lykkeligste Tid. Om Vinteren var han beskæftiget med Politik eller paa Rejser, og om Foraaret deltog han med Iver i 28. Majfesterne i Egebæksvang. Om Sommeren drejede alt sig om Forretningen, hvor der var Liv og Travlhed, og naar der saa hen paa Efteraaret blev lidt Ro, gik han paa Jagt i „Kongens Vildtbane“ med gode Venner, Doktor Galschiøt, Købmand Fæster, Kammerraad Wessel og gamle Drewsen fra Strandmøllen. Drewsen, som var 25 Aar ældre end Kirck, var dengang op imod de 70 Aar, hvorfor han i Reglen ikke turde indlade sig paa at jage de 6 Dage i Træk, som

Indbydelsen ofte lød paa. Han boede i Helsingør, medens Jagterne stod paa, kom kørende i sin lille Wiener- eller Jagtvogn med sorte Heste og Kusk i brunt Livré og „logerede“, som han kaldte det, med sin Tjener og Hund hos Kirck. De havde det nok morsomt baade paa Jagterne og ved de efterfølgende Middage, hvor Drewsen og Forstraad Bjørnsen, Skovrideren paa Valdemarslund, som var den, der arrangerede og indbød til Jagterne, fortalte om deres Jægerbedrifter. Særlig Bjørnsen, som i sine unge Dage havde været i Norge, kunde mange spændende Historier om Ulve og Bjørne. Han var en af Kircks bedste Venner, og det var ikke saa underligt; thi de lignede hinanden i meget og havde flere fælles Interesser. Bjørnsen var som ung Forstmand i 1813 blevet sendt til Grevskabet Laurvik i Norge, hvor han i 1815 kun 25 Aar gammel var blevet Skovrider over Grevskabets 5. Distrikt, som var paa c. 70,000 Tdr. Land Skovgrund; kort efter havde han ved Dødsfald og Vakance faaet overdraget Overførsterembedet og et andet Embede, og alt dette havde han styret med enestaaende Dygtighed. Fra tidlig Morgen til sildig Aften havde han været paa Færde, til Hest og til Fods, og derefter arbejdet ved Skrivebordet til Kl. 12—1 om Natten. 1829 blev han Skovrider paa Valdemarslund, hvor han virkede til sin Død i 1857. Da han baade var en dygtig Forstmand og en ivrig Landmand, der indførte alle nye Forbedringer paa Landbrugets Omraade og baade med Raad og Daad hjalp Bønderne, fik han stor Betydning for Egnen. Blandt de mange Ting, han har udrettet, er ogsaa Udgravningen og Fredlysningen af Gurre Slots Ruiner.

I 1847, da der skulde være Valg til Stænderforsamlingen, var Kircks Forretning blevet saa omfangsrig, at han for bedre at kunne passe sine egne Sager, tænkte paa at trække sig ud af det politiske Liv. Kun hvis han blev valgt i Helsingør, vilde han modtage Valget, erklærede han, og da han her kun blev valgt til Suppleant, medens Højres Kandidat blev Stænderdeputeret, tog han ikke imod dette Valg og maatte som Følge af sin Erklæring anmode Vælgerne i 3. Købstad-distrikt (Kalundborg, Holbæk og

Nykøbing), som ved et Prøvevalg havde givet ham de fleste Stemmer, om ved det rigtige Valg ikke at spille deres Stemmer paa ham. Da han alligevel blev valgt i 3. Købstadtdistrikt, forandrede han dog sin Beslutning, fordi, som han sagde, det vilde være højst uforsvarligt, hvis han afslog det paa ham faldne Valg og derved svigtede den Tillid, hans højtærede Medborgere saa uindskrænket havde sat til ham. — Han var derefter Stænderdeputeret for 3. Købstadtdistrikt i Resten af Stænderinstitutionens Tid. 1849 blev han valgt til Landstinget, og skønt han flere Gange prøvede paa at slippe ud af det politiske Liv, lykkedes det ikke. Det medførte, at han maatte tilbringe meget af sin Tid om Efteraaret og Vinteren paa Landevejene, rumlende af Sted i egen Befordring eller i Diligencen mellem Kjøbenhavn og Helsingør, da hans Nærværelse ofte var nødvendig, snart det ene, snart det andet Sted. — Særlig om Efteraaret kunde det hændes, at Skipperne kom i stort Antal, og Forretningen maatte jo frem for alt passes. Konkurrencen mellem de mange Klareringshuse var stor, og det var ikke altid let at holde fast ved det engang indvundne.

Et særlig farligt Tilfælde indtraf i 1850, da en norsk Mægler, Thomas Schlytter, havde faaet overdraget nogle Fragtslutninger for James Dickson & Co. i Göteborg og i Certepartierne havde fastsat, at saavel Skibene som Ladningerne i Helsingør skulde klarere hos Belfour, Ellah, Rainals & Co. Schlytter havde lige siden Aaret 1812 haft Forbindelse med dette Hus og havde „alle-rede dengang som Yngling nydt meget godt i Belfours Familie i Edinburgh“. Kirck havde heller ikke noget imod, at Ladningerne blev klarerede hos Belfours; men da der mellem Skibene var flere norske, som hørte til hans faste Kunder og nu blev forpligtede til at klarere hos Belfours, saa han, hvor farlig Sagen var og reagerede straks. Han skrev et Brev til Dicksons og lod sin Fuld-mægtig, P. C. Wineken, rejse til Göteborg for at overbringe det og give mundtlige Forklaringer.

I Brevet skrev han, at han paa Grund af sin Stilling i den danske Rigsdag ikke kunde forlade Kjøbenhavn for personlig at

gøre sin Opvartning hos dem, ellers vilde han have været i Stand til at give dem tilfredsstillende Oplysning om den Misforstaaelse, som maatte være hændet, og tillige have fundet Lejlighed til at give dem Beviser ihænde paa, med hvor stor Interesse han vigilerede for deres Forretninger.

Brevet og Winekens Besøg gjorde den tilsigtede Virkning, og det mægtige Göteborghus skrev et imødekommende Brev til Kirck, hvori de forklarede, at det var en Nødvendighed, at alle deres Ladninger havde samme Kommissionær i Helsingør for at undgaa Uregelmæssigheder, naar Skibene skulde have deres Losseplads bestemt, idet de passerede; men da de aldrig havde ønsket eller besluttet nogen Modarbejdelse af Kircks Interesser i Sundet, vilde de ikke i Fremtiden tvinge nogen Kaptajn, som tidligere havde henvendt sig til Kirck, til at forlade ham; kun Ladningerne skulde klareres af Belfour, Ellah, Rainals & Co. Og de sluttede Brevet med at lykønske Kirck til at være blevet Medlem af Rigsdagen og til i sit nødvendige Fravær fra Forretningen at have en saa virksom og nidkær Fuldmægtig, som Hr. Wineken syntes at være.

Krigens Udbrud i 1848 og Blokaden af de nordtyske Havne foraarsagede en Lammelse af Skibsfarten; men man var dengang saa optaget af de store Begivenheder, og Standsningen var heldigvis kun forbigaaende. I de følgende Aar tog Skibsfarten atter til, og Begyndelsen af 50'erne blev en glimrende Tid for de helsingørske Handelshuse.

I 1854 naaede Kirck at faa et af sine højeste Ønsker opfyldt. Ved et Tilfælde fik han Lejlighed til at købe et Pakhus, som stødte op til hans Gaard paa Strandgade, og som han længe havde ønsket at købe for at skaffe mere Plads. Ejendommen tilhørte Købmændene A. C. & Joh. van Mehren, som ikke vilde sælge den; men da Joh. van Mehren døde den 2. Nov. 1853, forandredes Situationen. Hans Søn var nemlig August van Mehren, den senere Professor i semitisk og orientalsk Filologi, og han var straks villig til at sælge, da han ikke brød sig det mindste om at eje et Pakhus.

Til Pakhuset hørte en Beboelsesejendom paa Stengade (nuv. Nr. 70), som Kirck ingen Brug havde for, men som fulgte med i Købet. Derfor blev Købesummen forholdsvis høj, nemlig 11500 Rd. Selve Pakhuset var en grundmuret Bygning, hvis Murankre, der var formet som Bogstaver og Tal, angav, at den var opført i 1642.

Der blev straks taget fat paa Ombygningen. Huset skulde gøres kortere og forhøjes og forandres paa mange Maader. Det blev et langsomt og kostbart Arbejde, og da Kirck vilde have det saa solidt som muligt, kom det til at koste langt mere, end han havde tænkt sig. Da Pakhuset endelig i 1857 stod færdigt, skønt og solidt bygget med sin kamtakkede, blændingsprydede Gavl, der foroven afsluttedes med en gylden Vindfløj, var Sundtoldens Tid forbi, og Kirck indsaa, at det snarere havde været et Uheld end Held for ham, at han i 1854 havde faaet sit længe nærrede Ønske opfyldt. Ja, han gav endog den nye Ejendom Skylden for alle de Ulykker, der ramte ham, efter at han var begyndt paa dette Foretagende. Der fulgte Uheld med det nye Pakhus, mente han.

I 1854 var Angrebene paa Sundtolden begyndt igen. I 1855 gjorde Amerika Alvor af sin Trusel om at opsige Handels- og Søfartstraktaten med Danmark. Den 1. Jan. 1856 etablerede Kircks „virksomme og nidkære“ Fuldmægtig P. C. Wineken egen Forretning og paaførte ham en voldsom Konkurrence. Samme Aar maatte Kirck sælge sit Landsted. Den 1. Jan. 1857 opsagde hans Svoger og Kompagnon Kompagniskabet og forlangte sin Andel, 29,781 Rd., udbetalt, hvad han ogsaa fik i Løbet af Aaret; men da denne Sum i Forbindelse med de 23,450 Rd., som Købet og Ombygningen af det nye Pakhus ifølge Vurderingen i 1857 mindst maa have kostet (Regnskabet over Byggeriet brændte Kirck, da han ikke ønskede, at hans Efterkommere skulde se det), blev hans Driftskapital pludselig formindsket med 53,231 Rd., hvad der bragte ham i nogen Forlegenhed. Saa kom endelig Sundtoldens Ophør den 31. Marts 1857. Det kom ganske overraskende. Man havde ventet, at der vilde blive forhandlet med Skibsklarererne, og at det i alt Fald først blev i 1858, at Tolden skulde ophøre. Selv Kirck, der

som Medlem af Landstinget hele Vinteren var i Kjøbenhavn, vidste ikke noget om Tidspunktet for Toldens Ophør. Hans Fuldmægtig skrev til ham og spurgte, om han havde nogle sikre Efterretninger om Sagen, da der igen var begyndt at gaa forskellige Rygter i Helsingør. Hertil svarede Kirck den 19. Februar 1857, altsaa 1½ Maaned før Katastrofen, at saa vidt han vidste, var der endnu ingen Bestemmelse taget, men at det var højst sandsynligt, at Tolden først ophørte 1. Jan. 1858.

Den Vinter, 1856—57, var Skibsfarten i Sundet vedblevet lænere end sædvanlig, og stærke Efteraarsstorme havde foraarsaget megen Søskade, saa at Helsingørs Havn var overfyldt med Havarister. I Breve og Kopibøger fra den Tid mærkes det, at Tempoet i hele Forretningslivet var sat meget op. Det var Telegrafens rastløse Tid, der nu var begyndt. Særlig naar der var Tale om Fragt slutninger, benyttedes nu Telegrammer, og de gammel-dags udførlige Skrivelser fortrængtes mere og mere af ordknappe Depecher.

Da Kirck fik at vide, hvor nær Sundtoldens Ophør var, ilede han hjem til Helsingør. Han vilde foretage en Rejse til Norge; men inden han kunde rejse, var der mange Ting at ordne. Han skrev efter sin Hjemkomst mange Breve, da man var midt i Fragt slutningerne for den kommende Sommer, og til sine norske Venner skrev han, at han haabede, de fremdeles vilde lade proviantere hos ham og ikke lade deres Skibe sejle hans Dør forbi. Han holdt samme Priser som Kjøbenhavn, undtagen paa enkelte Smaating, som han ikke selv havde paa Lager, og Ekspeditionen var enestaaende hurtig, Dag og Nat, Hverdag og Søndag. Som Eksempel paa, hvor hurtig Ekspeditionen kunde foregaa, fortalte han, at han paa en Søndag i 1856 i Løbet af 8—9 Timer havde ekspederet og forsynet med Proviant henved 40 store norske Skibe.

Da man nu kunde risikere, at Skibene af og til vilde gaa til Kjøbenhavn for at proviantere, sluttede Kirck en Overenskomst med I. N. Amnitzbøll i Kjøbenhavn om, at de skulde drive deres Provianteringsforretninger i Forening, saaledes at Amnitzbølls For-

retning skulde fungere som Kircks kjøbenhavnske Afdeling og omvendt. Der blev trykt Cirkulærer om denne Ordning til de norske Redere og Skibsførere; paa Skibsmægler Northcotes Kontor i London, hvor de norske Skippere kom meget, blev anbragt en iøjnefaldende Bekendtgørelse herom, og i Begyndelsen af April rejste Kirck til Norge for at besøge Rederne. I henved 2 Maaneder rejste han fra By til By og blev modtaget med stor Gæstfrihed. Der blev arrangeret Selskaber, hvortil alle hans Venner blev indbudt, og det lykkedes ham i Reglen at faa overbevist Rederne om, at Helsingør var det mest fordelagtige Sted for Skibenes Provantering. Af de fleste modtog han da ogsaa Forsikringer om, at de fremdeles vilde holde sig til ham.

Hans ivrigste Konkurrenter i Helsingør paa denne Tid var P. C. Wineken, der var i Kompagni med en Nordmand Geo. Jæger, og Severin Stiesen. Deres Cirkulærer og Avertissementer i norske Aviser havde faaet flere til at tro, at der nu vilde blive en voldsom Konkurrence i Helsingør og lave Priser paa alt. Kirck skrev hjem til sin Fuldmægtig: „Der vil vistnok vise sig en stor Virvar i Førstningen, da saagar Mange tror, at man fra Helsingør vil sende store Baade fyldt med Proviant ud til Skibene og handle med disse, som det sker fra Bornholm . . . og D'Hrr. Jæger & Winekens Skraal har gjort sit til at forrykke Begreberne“. I et senere Brev skrev han: „Jeg tænker dog, at vi vil faa Broderparten“. Det skete ogsaa. Det blev et godt Aar med stor Om sætning (c. 202,000 Rd.) og god Fortjeneste, og da Kirck nu ved kgl. Bevilling var blevet optaget i Købmandslauget og havde faaet Købmandsborgerskab (den 9. Feb. 1857), behøvede han ikke som tidligere at være i Kompagni med en Laugskøbmand og slap der ved for at dele Fortjenesten med en anden.

Mest Besvær havde han nu med at skaffe den store Kredit, som ofte var nødvendig, og da Pengekrisen samme Efteraar brød ud, blev Situationen farlig. Skipperne betalte i Reglen, naar de var ankomne til deres Bestemmelsessted, med Sterling-, Franceller Hbg. Bancoveksler, trukne paa udenlandske Huse. Da Kri-

sen var paa sit højeste, kunde Vekselerer H. P. Hansen i Kjøbenhavn ikke faa disse Veksler solgt, og da han tilmed anmodede Kirck om ikke at trække paa ham i „disse pengeknappe Tider“, saa det en Tid temmelig truende ud. Kirck skrev den 12. Dec. fra Kjøbenhavn til sin Fuldmægtig, Konsul Petersen, og gav ham gentagne Ordre til ikke at „give en Skilling ud“ uden til Renter af Prioriteten i Ejendommen Nr. 14. „Giv ingen Penge ud, trasser Intet, lad Vekslerne, som ere remitterede, hvile hjemme“, skrev han. Konsul Petersen svarede, at han havde efterfulgt de givne Ordre med Undtagelse af, at han havde betalt en forfalden Veksler og Byskatterne tilsammen 954 Rd., hvorefter Kassebeholdningen af sig selv forbød større Udtællinger. Det kom alligevel til et Punkt, hvor Kirck skulde bruge en større Sum for ikke at standse, og han aflagde derfor Vekselerer H. P. Hansen et Besøg paa hans Kontor paa Højbroplads. Dette Besøg formede sig, efter hvad Kirck selv senere fortalte, paa en meget mærkelig Maade. H. P. Hansen vilde nemlig ikke give Kirck det omtalte Beløb, da han samme Dag havde nægtet andre af sine Kunder yderligere Kredit, men da han alligevel gerne vilde hjælpe Kirck i den vanskelige Situation, fandt han til sidst paa en Maade, hvorved han baade kunde hjælpe ham over det døde Punkt og med god Samvittighed kunde sige, at han ikke havde givet ham det omtalte Beløb. Han sagde nemlig til Kirck noget lignende som: „Der staar mit Pengeskab, og her er Nøglen, nu gaar jeg ind i det andet Kontor og lader Dem selv ordne Resten“, hvorefter Kirck selv lukkede Pengeskabet op og tog det Beløb, han skulde bruge.

Det lykkedes derved Kirck at komme over Krisen, og han led i Virkeligheden ikke nævneværdige Tab, da de norske Rederier, han stod i Forbindelse med, var meget solide. Det var dog en meget spændende Tid, da tilsyneladende grundsolide Huse rammes af Katastrofen. I et Brev fra denne Tid skriver f. Eks. Peter L. Lund i Arendal: At mit Londons Hus Rew. Prescott & Co. skulde standse, havde jeg aldrig villet tro, da det er et saa solid anseet Hus, som der næsten findes i hele London“.

Medens Kirck saaledes kom godt over de mange Vanskeligheder, han saa pludselig havde mødt, og i de følgende Aar igen havde megen Medgang, var det gaaet hans Svoger og tidligere Kompagnon Wachtelbrenner anderledes. Wachtelbrenner havde optraadt paa en meget hensynsløs Maade overfor Kirck, da han i det mest ubelejlige Øjeblik i 1857 havde forlangt sin Andel i Forretningen udbetalt med det samme, og han triumferede, da det saaledes lykkedes ham at redde sin Kapital. Han gav sig først til at spekulere i Flæsk, men bar sig forkert ad med Indkøb og Saltning, saa at Flæsket blev surt. Derefter købte han en Landejendom, Borsholmgaard, men var lige saa uheldig med dette Foretagende. I Løbet af kort Tid havde han mistet alt, hvad han ejede. Gaarden blev solgt ved Auktion, og en Købmandsforretning, han derefter etablerede oppe i Byen, trivedes ikke. Saa kom det til en Forsoning mellem de to Svogre, og Wachtelbrenner vendte tilbage til sin gamle Forretning, men denne Gang ikke som Kompagnon. Den 1. Juni 1860 skrev han i sin Dagbog: „Jeg fik Beskjæftigelse hos N. P. Kirck“, og der blev han Resten af sit Liv, bitter og indesluttet, hvad man ikke kan undres over. Naar han en enkelt Gang kom til at le, vakte det stor Opsigt i Kontoret. „Selv gamle Wachtelbrenner maatte le“, blev der sagt. Han døde i 1878, 82 Aar gammel, og da han havde været Kompagnichef og Major i det borgerlige Artillerikorps, blev der affyret Æressalver over Graven.

Det maa sikkert have været noget trist for ham at se, hvor godt den Forretning, han i 1857 ikke kunde komme hurtigt nok bort fra, nu trivedes. Thi netop i 1860'erne og 70'erne blev der et Liv og en Travlhed i Forretningen som ingen Sinde tidligere.

Medens de norske Skibe tidligere helst havde holdt sig „paa denne Side Kap Finisterre“ og havde betragtet en Tur til Middelhavet som en ikke ufarlig Langfart, var de nu begyndt at gaa til ganske anderledes fjerne Steder. Efter at Navigationsakten, den førømtalte ældgamle engelske Lov, der forbød fremmede Skibe at føre andre end deres Hjemlands Produkter til England og Kolo-

nierne, var blevet ophævet i 1849, havde der aabnet sig store Muligheder for de andre Nationers Skibe, og de norske Skibe, som nu i stigende Grad kom ud paa Verdenshavene, fik deres Andel i de høje Fragter, som dengang bødes. Det var i denne Periode, at den norske Handelsflaade voksede saa stærkt, at den i 1879 stod som den trediestørste i Verden. Ogsaa Skibsfarten paa Østersøen tiltog. I 1856 passeredes Sundet af c. 20,000 Skibe, i 1860 af c. 30,000, og selv om de nu kunde sejle forbi uden at standse, vedblev mange at benytte Helsingør som Provianteringssted og deriblandt særlig de norske, som nu mere og mere fortrængte de hollandske og engelske Skibe¹.

Det blev nu ofte meget store Mængder af Proviant, som Kaptajnerne rekvirerede, naar de skulde paa de lange Rejser til Ost- og Vestindien, Sydamerika eller Australien, og da de gerne kom i Flok og Følge, kunde man om Sommeren og Efteraaret opleve travle Dage, hvor det var vanskeligt at tilfredsstille deres Krav om hurtig Ekspedition. Meget hjalp det, at der mellem Kontorpersonalet var mange, som havde lange Aarrækkers Øvelse. Carl Lund var f. Eks. i Kircks Forretning i 30 Aar, N. L. Petersen i 40 Aar og Baldur Fredstrup, som havde været i Forretningen fra sine Drengaar, blev der, til han døde i 1886, c. 67 Aar gammel.

Medens Kaptajnerne var i Land, fordrev de Tiden med at spise og drikke, ryge Tobak og fortælle om deres Oplevelser. Paa særlig travle Dage maatte de spise i flere Hold, da Spisestuen ikke kunde rumme saa mange Mennesker paa en Gang, og naar det ikke forslog, dækkedes der lange Borde under Lindetræet i Gaarden.

¹I 1857 fremdrog et Medlem af det engelske Underhus følgende Tal til Belysning af den engelske Skibsfarts Aftagen paa Østersøen siden Navigationsaktens Ophævelse:

I 1849	gik	6876	britiske	Skibe	gennem	Sundet.
I 1850	"	5464	"	"	"	"
I 1851	"	4794	"	"	"	"
I 1852	"	3202	"	"	"	"
I 1853	"	4654	"	"	"	"
I 1854	"	2000	"	"	"	"

Til at forestaa denne store Husholdning havde Kirck en gammel Pige ved Navn Grethe Gryderup, der regerede med stor Strenghed i Køkkenet. Hun var gammel i Gaarde og var i Tidens Løb blevet meget arrig og ubehagelig. Hun tyranniserede Pigerne og Karlene og blandede sig endog i, hvad de yngre Kontorister foretog sig. Da de engang under Kircks Fravær var blevet lidt for lystige inde paa deres Værelse, som var i Nærheden af Køkkenet, havde Grethe hamret saa kraftigt paa Døren med sin Gulvskruppe, at Dørfyldingen var gaaet itu. Hun var paa sit Omraade enestaaende dygtig og gik med stor Iver op i sin Gerning. I den travleste Tid om Sommeren arbejdede hun i Køkkenet til langt ud paa Natten, og ofte gik hun slet ikke i Seng, men sad kun et Par Timer og sov i et lille Rum under Trappen. Og her var det, hun engang, da hun sad for at nyde sin velfortjente Hvile, hørte nogen rumstere i Kontoret ved Siden af. Det var et Par Indbrudstyre, som var i Lag med at bryde Pengeskabet op, og det vakte almindelig Munterhed, da man næste Morgen fik at vide, at Grethe ganske alene havde slaaet Tyvene paa Flugt. Hun havde slaaet løs paa dem med Gulvskruppen, saa de ilsomst var flygtet. Da Grethe var gammel, blev hun sendt til Norge for at faa en magelig Stilling hos Kircks Svigersøn, Dr. Kittel i Arendal; men der blev hun kun en kort Tid; hun kunde ikke finde sig til Rette i de fremmede Omgivelser og nøjes med at lave Mad til 2—3 Personer. Saa kom hun tilbage til Helsingør.

Medens der saaledes, trods Sundtoldens Ophør, stadig var Liv og Travlhed i Forretningen og endog stor Stigning i Omsætningen, som i 1860 naaede op til 280,974 Rd., begyndte Kircks Helbred at svigte. Ofte kom han om Vinteren syg hjem fra Kjøbenhavn, og efter Nytaar 1864 maatte han holde sig inde og i fuldstændig Ro. Det var ham en stor Plage, og han længtes efter igen at komme i Virksomhed. Den 3. Marts skrev han til Dr. Kittel i Arendal, af hvem han allerede havde faaet forskellige Raad, og spurgte ham, hvad han yderligere burde gøre for at genvinde

sit Helbred. Han forklarede Sygdommens Udvikling og hvilken Medicin hans Læge, Dr. Müller, havde givet ham, men tilføjede: „Skal der skrappere Midler til, saa skriv mig og Müller til“. Der var dog ikke noget Middel, som kunde hjælpe. Under store Lidelser endte han sit virksomme Liv tidlig om Morgenen den 4. April 1864.

Hans sidste Tid var blevet formørket af de sørgelige Efterretninger om Krigens Gang og af mange ubehagelige Tanker om Fremtiden. I Arendal var netop oprettet et Dampbageri, og der var Udsigt til, at Skibene nu mere og mere vilde proviantere hjemme. Hvor længe det vilde vare, inden de helt holdt op med at standse i Helsingør, kunde man ikke vide.

Efter Kircks Død fortsatte hans Enke Petrea Kirck Forretningen under Bestyrelse af deres eneste Søn Vigo, som efter sin Moders Død i 1882 blev Firmaets Indehaver.

Skibsprovianteringerne vedblev endnu i mange Aar, tog dog mere og mere af, og da de endelig ophørte, var man forundret over, at de var vedblevet saa længe. Den gradvise Tilbagegang mærkedes, det hele fik en meget usikker Karakter. Naar Skibene havde god Vind, strøg de i Reglen forbi for fulde Sejl. Det var ærgerligt at se paa; men den Tid var forbi, da man havde Lov til at sende dem et Par skarpe Skud fra Vagtskibets Kanoner, hvis de ikke standsede. Heldigvis kunde Skibene dog ogsaa have Modvind, og da samledes de i Massevis paa Reden; da var der endnu travle Dage, hvor Skipperne optraadte i stort Antal. I 1871 fortæller saaledes Vigo Kirck i et Brev, at han en Dag fra Kl. 8 Morgen til Kl. 11 Aften havde ekspederet 52 Skipper, hvoraf Størstedelen provianterede til lange Rejser. Det var ikke saa lidt, de købte, naar de skulde til Australien eller helt om til Amurlandet ved den tartariske Havbugt¹. Særlig disse sidste, de saa-

¹ Som Eksempel paa en særlig stor Proviatering kan nævnes: 4262 ℥ Skibsbrød, 540 ℥ Hvedemel, 24 Tdr. saltet Studekød og Flæsk, 566 ℥ Kaffe, 562 ℥ Ris, 500 ℥ Puddersukker, 1068 ℥ Sirup, 240 Potter Eddike, 300 ℥ Klipfisk og Stokfisk, 43 $\frac{5}{8}$ ℥ Ejdammerost, 186 ℥ Skinke og Spegepølse, 4 ℥ Peber, 4 ℥ Sennop, 50 ℥ Rosiner o. s. v. til et Beløb af 4320 R. 5. M. 4 s.

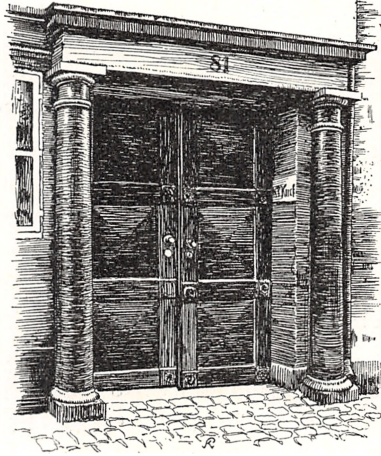
kaldte Amurfarere, regnedes blandt de bedste Kunder. Det var Skibe, som for den russiske Regering førte Kanoner, Ammunition og Rugmel fra St. Petersburg til de russiske Besiddelser ved Amurfloden. Disse Forsendelser var begyndt i 1850'erne, efter at den siberiske Statholder, Grev Muraviev, i 1854 havde besat Amurfloden lige til dens Udløb og anlagt Nicolajevsk og en Mængde Handels- og Militærstationer langs Floden. I Aarenes Løb fik flere norske Skibe disse Fragter, som man ansaa for gode. (I 1860'erne mellem 4 £ 10 s og 5 £ pr. Ton). Til denne Fart brugtes Skibe fra 60 til 200 Com. Læster. Skibe paa 150 Com. Læster egnede sig bedst hertil, dels fordi der paa Barren ved Amurflodens Munding kun var 12—14 Fod Vand ved Højvande, og dels fordi Skibe af denne Størrelse særlig egnede sig til den kinesiske Kystfart. Turen til Amurfloden tog før Suezkanalens Tid ca. 6 Maaneder, og derefter gik Skibene i Reglen i kinesisk Kystfart og forskellige andre Ture i disse fjerne Farvande, saa at det kunde vare flere Aar, inden de igen kom forbi Helsingør paa Vejen til Østersøen. Naar disse smukke hvidmalede Skibe pludselig dukkede op paa Helsingørs Red, bragte de med sig ligesom et Pust fra „de varme Lande“, især naar de var bemandede med Negere eller Malajer og Kinesere, som roede Skipperen i Land og fulgte bag efter ham, bærende hans Pakkelliker.

I 1880'erne begyndte Tilbagegangen for Alvor at mærkes, og da Norges største Rederiby, Arendal, i 1886 ramtes af en Katastrofe, hvorved Privatbanken og Sparebanken gik fallit, medens over 20 Firmaer med tilsammen 30 Millioner Kroners Forpligtelser kom i Vanskeligheder¹, mærkedes det ogsaa paa Provianteringsforretningen i Helsingør.

Det var derfor et Held, at min Fader Vigo Kirck i 1882 havde begyndt en Kulforretning, som straks havde faaet Leverancer til det helsingørske Dampskibsselskab og i Aarenes Løb fik andre

¹Peter L. Lund led store Tab; men han var dog ved sin Død (1892) en meget rig Mand, der efter Sigende efterlod sig en Formue paa 2 Mill. Kr.

gode Kunder, norske Dampskibe, Det forenede Dampskibsselskab, Svitzer, C. K. Hansen o. fl. Det lykkedes derved at holde Forretningen gaaende endnu i mange Aar.

NOGLE SKOLEMINDER

FRA HELSINGØRS LÆRDE SKOLE I TIDEN 1820—25

Meddelt efter Herredsfoged Ole Lunds Manuskript

ved Hakon Müller.

OLE LUND, fra hvis Manuskript „Nogle Skoleminder“ følgende Uddrag stammer, var født i Helsingør 30. April 1812 som Søn af en velstaaende Købmand, Troels Lund og Elisabeth Cathrine Krogh. Han gik først i Forberedelsesskolen, senere i den lærde Skole og bestod Studentereksamen ved Universitetet i 1831 med første Karakter. I Aaret 1836 blev han cand. jur., ligeledes med første Karakter. 1836 udnævntes han til Auditør i Hæren, i Krigsaarene 1848—50 opholdt han sig som Overauditør i Fredericia. Efter Krigen blev han 1852 Herredsfoged i Nørre Horne og Bølling Herreder i Ringkøbing Amt. 1852—53 var han Folketingsmand for Fredericiakredsen, 1856 søgte han forgæves Valg i Ringkøbing. Ole Lund tog Afsked fra sit Embede 1870. Sine sidste tyve Leveaar tilbragte han hovedsagelig i København, beskæftiget med at nedskrive flere Bind Erindringer. Han døde 12. Februar 1891. Enkelte Partier af hans Erindringer er tidligere offentliggjort, saaledes „Gamle Dage i Helsingør 1800—1830“ (i „Museum“ 1892), samt to Bøger: Ole Lund: „Livet i en Provinsby ved Aarhundredets Midte“, 1899, og Ole Lund: „Smaabilleder fra Helsingør 1800—1830“, 1900, begge udgivet ved Valgmenighedspræst Oscar Geismar, Kjerteminde.

Medens de i „Smaabilleder“ optrykte Skoleminder væsentlig samler sig om Rektor Søren Meisling, der fra Slagelse medbragte H. C. Andersen som Elev, grupperer det her foretagne Uddrag sig om Meislings Forgænger Jens Bertel Møller, 1754—1825, hvis Gravmæle „Helsingorannersamfundet“ netop i Efteraaret 1924 har foranlediget restaureret. Det Opraab, der ledsagede Subskriptionsindbydelsen til at rejse Jens Bertel Møller et Monument i 1839, og det Beløb, der indkom, vidner om, at hans Minde omfattedes med stor Pietet af tidligere Medlærere og Disciple. Paa Grund af dette Dokuments højofticielle Karakter betyder det dog, historisk set, kun lidet ved Bedømmelsen af Møllers Personlighed.

Takket være de i Landsarkivet beroende „Charakteer- og Sædelighedsprotokoller“, dog kun for Meislings Rektorat Maj 1826 til Skolens Nedlæggelse i 1839, er vi i Stand til fra Maaned til Maaned at følge Ole Lunds Forhold som Elev i Helsingørs lærde Skole 1826—31. I Skoleaaret 1827—28 har han ug÷ i Hovedkarakter i Opførsel, de øvrige fire Skoleaar ug. „Sædelighedsprotokollen“ udviser ganske vist lavere Karakterer i enkelte Maaneder, navnlig hos de nedenfor omtalte Lærere Schou og Magnussen, samt hos den senere saa kendte Skolemand og Litteraturhistoriker Dr. phil. C. A. Thortsen, der kort efter Meislings Tiltrædelse blev Adjunkt ved Skolen 26. September 1826. Alt ialt maa man dog gaa ud fra, at Ole Lund som Discipel har staaet i det bedste Forhold til sin Skole. Selv om det meddelte Uddrag giver en Indtryk af meget slappe disciplinære Forhold, navnlig hos Rektor Jens Bertel Møller, har det dog ikke været Ole Lunds Hensigt at give et humoristisk-karikeret Billede af sine Skoleaar. De Ord, hvormed han slutter sine 1879—1880 nedskrevne „Skoleminder“, afgiver Garanti herfor og skal derfor paa dette Sted sættes i Spidsen for at undgaa enhver Mistydning; de lyder saaledes:

„I de foregaaende Blade har jeg, efter bedste Evne, givet en Fremstilling af et Skoleliv i en Provindsby, hvis Begyndelse ligger over 60 Aar, og hvis Slutning ligger over et halvt Aarhundrede tilbage i Tiden. Det er jo ikke rige Begivenheder, der omhandles,

men Indholdet kan dog maaske i enkelte Retninger tjene til at belyse den Tids Skoleliv, som i saa mange Henseender afviger fra Nutidens.

Jeg har ikke kunnet undgaa at berøre Enkeltes menneskelige Svagheder og Skrøbeligheder, men dette er ikke skeet i den Hensigt at nedsætte nogen af min Ungdomslærere eller for at kaste en Skygge af ringeagtende Dom over dem, hvad Pieteten alene vilde forbyde mig, men det kunde ikke undgaaes, naar jeg vilde give et sandt og nogenlunde fyldigt Billede af det daværende Skoleliv.

Jorden dækker forlængst Støvet af alle dem, der har været min Barndoms og Ungdoms Lærere, og fandt jeg blandt dem end Ingen, der stod som et Ideal af en Lærer, er det mig dog kjært, at jeg, der nu er i mit Livs Aften, med Glæde og Tilfredshed kan see tilbage til hine længst forsvundne Dage og bevidne Enhver af dem min Erkjendtlighed og hjertelige Tak“.

Efter disse indledende Bemærkninger gengives nedenfor Ole Lunds egen Skildring af den første Del af hans Skoletid, „Opløsningens Periode“, som han kalder den. Efter at have angivet at Formaalet med Meddelelserne ikke er en Skildring af „de engere Forhold, der fandt Sted mellem Klassekammeraterne indbyrdes og i Forhold til Disciplene i de lavere eller højere Klasser“, men en Omtale af de Lærere, han har haft i sin Skoletid, fortsætter han saaledes:

Jeg kan med fuld Føie sige, at mit og mine Jævnaldrendes Skoleliv delte sig i to Perioder, hvoraf den Ene passende kunde kaldes Opløsningens og den Anden Ordenens Periode.

Det var ikke alene det Rektorskifte, der fandt Sted i min Skoletid, hvor betydningsfuldt dette end i og for sig var og blev, der dannede Grænsen mellem de to Hovedafsnit, men næsten samtlige de fast ansatte Lærere jeg havde i den første Deel af mit Skoleliv, vare gaaede bort eller gik bort saa kort før og efter dette, at man med god Grund kan sige, at det næsten skete samtidigt.

I den sidste Halvdel af min Skoletid fandt der vel ogsaa en jævnlig Vexel mellem nogle af de fastansatte Lærere, — altfor stor i Forhold til den Indflydelse dette maatte have for Disciple, — men det var dog nærmest mellem Overlærerne. Af samtlige faste Lærere, der i min Tid Skoletid vare eller bleve ansatte og som i alt udgjorde tolv — Skolen var kun reglementeret med en Rektor, en Overlærer og tre Adjunkter — har der kun været en Eneste, der har fulgt mig gennem hele min Skoletid¹.

Det ansees jo af alle som meget skadeligt for en Discipels Fremgang, at flytte ham fra en Skole til en Anden, naar dette ikke skeer i hans tidligste Alder. Men tager man Hensyn til den Omvexlen af Lærere, der fandt Sted i min Skoletid, vil man vist nok indrømme, at min og mine Jævaldrendes Skoletid var af en mindre heldig Natur, der næppe er bleven ganske uden Indflydelse paa os.

I Omtalen af de respektive Lærere troer jeg, efter det Foranførte, at der er tilstrækkelig Anledning til ogsaa for deres Vedkommende at fastholde Adskillelsen af de to Hovedperioder, hvori mit Skoleliv delte sig.

Skolens Rektor ved min Indtrædelse i Skolen var Professor *Jens Bertel Møller*². Han havde i sin Ungdoms- og Manddomskraft været anset for en ualmindelig dygtig Skolemand og Skolebestyrer og skal have været høit skattet af sine tidligere Disciple. Et synligt Tegn derpaa — og som i sin Tid havde en langt større Betydning end nu til Dags — var hans af Kobberstikker Lahde³ stukne Portrait, der hang i Mesterlektionen, og som var bekostet af tidligere Disciple i taknemmelig Erindring om hans sjældne

¹ Hans Schou. Se S. 80.

² Han var født 26. Decbr. 1754, blev da Borgerdydskolen i Kjøbenhavn oprettedes første Lærer ved denne, der havde Ret til at dimittire til Universitetet. Ved Skolereformen 1806 udnævntes han til Rektor ved Helsingørs lærde Skole og døde som saadan 23. August 1825. Nogle Brudstykker af hans Selvbiografi, der dog kun omhandler hans egen Skolegang og Rektoraarene ved Borgerdydskolen, er trykt i „Vor Ungdom“ 1883. S. 133—170. Udg. Anm.

³ Gerhard Ludvig Lahde, kendt Kobberstikker (1765—1833). Han var født i Bremen, men opnaede 1793 dansk Indfødsret. Han gjorde sig særlig bekendt ved Fremstillingen af en Række historiske Begivenheder. Udg. Anm.

Professor Jens Bertel Møller.
Stik af Fr. Fleischmann efter Tegning af Aldenrath.

Værd. Ogsaa hans Jordfæstelse paa Helsingørs Kirkegaard afgav Vidnesbyrd om den særdeles Agtelse og Hengivenhed, han havde nydt i Livet¹.

Af hans Indberetninger og Svar til Universitets-Direktionen, som jeg har gennemgaaet, vise flere hen paa hans sande humane Charakter ligeoverfor Disciplene, hvis Tarv han havde at varetage, og paa hans ikke mindre faste Optræden ligeoverfor bemeldte Direktion. Som Exempel herpaa skal jeg til Minde om denne Hædersmand anføre, at han i 1812, da den høiviise Direktion havde fundet paa, at det kunde være hensigtsmæssigt at indføre tvungen Kirkegang for Skolens Disciple, — en Tvang, der vistnok, hvor den har været indført, saasom ved det nedlagte Landkadetakademi, har fremkaldt langt større Skade end Gavn, efter hvad Officerer fra dette Akademi har meddelt mig — paa det Bestemtteste maatte modsætte sig dette, idet han fremhævede skarpt, at Disciplenes Kirkebesøg alene bør være Hjemmets og Værgernes Sag, men ikke Skolens, hvorfor han lakonisk meddeler, at han hverken kan eller vil paatage sig noget personligt Ansvar i den Retning. Denne skønne Plan røg da ogsaa i Lyset.

Da han ved en anden Lejlighed af den høje Direktion forelægges det Spørgsmaal, hvorvidt Skolelovene fra Kjøbenhavns Kathedralskole var passende til Indførelse ved Helsingørs lærde Skole, erklærer han sig paa det Bestemtteste derimod, idet han modsætter sig, at korporlige Straffe — hvilke han paa ingen Maade kan tilraade — skulde dikteres af Rektor, da han hverken skal eller bør være Profos. Han vil derfor aldrig gaa ind paa, at der i en Censurprotokol gives Optegnelser om Disciplenes Vandel, idet han bemærker, at en Dreng kan begaa mange Drengestreger og dog blive en ypperlig Mand, men hans Drengestreger bør ikke optegnes for Evigheden.

Disse Skolelove bleve derfor ej heller indførte i Helsingørs Skole under hans Rektorat, og manges Discipel, der i Livet blev

¹ Et andet Stik af Professor Møller gengives omstaaende. Det er udført af Fr. Fleischmann efter Tegning af Aldenrath.

en hæderlig, dygtig og brav Mand, har vistnok, omend ubevidst, havt Grund til af sit ganske Hjærte at takke ham for, at der ikke hvilede nogen Plet paa ham for en eller anden Barndoms- eller Ungdomsforvildelse.

Ved min Indtræden i Skolen var han imidlertid en Olding og en baade i aandelig og legemlig Henseende meget affældig Mand, der længe før burde have været overgivet til en fredelig og vel-fortjent Alderdomshvile; thi Scepteret magtede han ikke længer at føre, og det var ikke at vente at Drengene paa ti til tolv Aar, der først og alene lærte ham at kjende i hans Affældighedstilstand, skulde lade sig lede af Pietet for, hvad han tidligere havde været.

Med ham kom jeg og mine Jævnaaldrende kun til at faae Undervisning i Algebra eller Bogstavregning, som det den Gang kaldtes. Før den Tid havde han, saa at sige, været mig en aldeles ukjendt Størrelse; thi man saa ham aldrig i Hjemmet og meget sjældent udenfor, og det var rent tilfældigt, naar man mødte ham paa Trappen eller i Korridorerne, naar han gik til de høiere Klasser for at læse med dem. Man præsenteredes vel for ham ved Indtrædelsen i Skolen, men de faa Ord, han da sagde til En, var meget utydelige og tildels uforstaaelige.

Den hele Undervisning, vi fik i den første Time, vi havde med ham, bestod imidlertid kun i, at han paa den sorte Vægtavle optegnede $a + b$; $a - b$; $a \times b$; $a : b$ og derhos meddelte os Betydningen deraf. Da dette var skeet, blev alt udslettet, og efter at han havde slæbt sig hen i Lænestolen, maatte hver enkelt af os gaae hen til Tavlen og selv paany gjøre disse Optegnelser og gjentage deres Betydning, og dermed vor Forberedelse til at begynde paa Bogstavregning tilende, og jeg har intet lært af ham senere i det Par Aar, jeg havde ham til Lærer. Bøger brugtes ikke.

Man skred derefter strax til at udregne Opgaver, som han havde opskrevne paa smaa firkantede Papirstykker med Numre paa, og hvoraf hver Discipel ved Timens Begyndelse fik sit. Naar man var færdig med Udregningen, gik man hen til ham, tilbagelevere Opgaven og nævnte derpaa det Facit, som han havde op-

tegnet i nogle smaa Bøger, der laae ved hans høire Side. Han saae imidlertid aldrig paa Disciplenes Tavler om Stykket virkelig var udregnet, det var tilstrækkeligt, at det opgivne Facit stemte med hans Bøger. Hver Discipel maatte henimod den paafølgende Times Begyndelse opgive det Numer, han sidst havde udregnet og modtog da det efterfølgende Numer. Ved den mangeaarige Brug vare Papirsstykkerne blevne gulnede og tildels tilsmudsede i høi Grad.

Naar han kom ind i Klassen, satte han sig paa den ene Ende af Klassens nederste Bænk og anbragte paa denne ved sin høire Side dels sine Facitbøger, dels en lille firkantet Kasse, hvori han havde Opgaverne i forskjellige Rum og dels en Snuustobaksdaase, eller rettere ogsaa en lille Kasse uden Laag paa omtrent fire Tommer i Højde og en tilsvarende Længde og Brede, fyldt med Snuustobak, hvoraf han af og til i Timerne pleiede at stikke alle fem Fingre for at tage sig en Priis, hvortil han var temmelig meget hengiven, men hvoraf dog den største Deel spildtes paa Gulvet.

Var Opgaverne fordelte til Disciplene, faldt den gamle fredelige Olding saa aldeles hen i Aandsfraværelse, at han, saa at sige, hverken hørte eller saae, hvad der foregik. Enkelte af de ældre Disciple, der havde havt Dristighed dertil, havde benyttet sig af denne hans Hensynken i sig selv og ved at liste sig ganske sagte bag om Oldingens Ryg, skjult bag denne, tilegnet sig Facitbøgerne og tildels afskrevet dem.

For en Godtgjørelse af et Par Stykker af den Frokost, man altid medbragte, et Par Grifler, en Blyant eller for et Par Skilling, kunde man for disse købe sig flere eller færre Faciter paa Opgaverne, med hvilke man da lidt efter lidt dristigt gik op til ham, parat til, hvis det nogensinde skulde have faldet ham ind, hvad dog aldrig skete, at ville se Udarbejdelse, at lade Svampen eller Fingrene udslette noget, der slet ikke eksisterede; thi der fandtes kun optegnet Facit.

Var det Foraarstid eller Sommer, stode Fløidørene altid aabne

ud til det frie, eller maaske rigtigere bagved Klassen liggende store Værelse, der kun brugtes som Entree, hvis Vinduer vendte ud til Rektors Gaard og Have. Herude i det solbelyste Rum forsvandt da lidt efter lidt Klassens samtlige Disciple for at sidde med Benene dinglende ud af Vinduerne og slikke Solskin eller lade sig tilkaste Sommeræbler eller Sommerpærer af *Peer Kul*¹ eller for at fordrive Tiden paa anden Maade, og af og til gik da en Discipel ind til ham, der sad i sin Eensomhed i Klassen, og opgav et af de tilkjøbte Faciter og fik en ny Opgave.

Blev Støien derude altfor højrøstet og vækkede ham af hans Dvale, kaldte han da gjerne paa En eller Anden af dem, som han antog for de uregerligste, og denne maatte da tage Plads paa den anden Ende af den Bænk, hvorpaa han selv sad og ogsaa overgive sig til sine Selvbetragtninger eller til at male forskellige Rariteter paa sin Tavle.

Og vee den ulykkelige Synder, hvis han da ikke have forsynet sig med nogle Faciter; thi han var da, eftersom han ikke formaede uden denne tilkøbte Hjælp at udregne Opgaverne, fordømt til at blive paa denne Plads Resten af Timen. Havde man derimod været forsynlig, ventede man en lille Stund og gik derpaa op med et Facit og i Reglen kunde man da igjen begive sig udenfor Klassen; thi han havde gjerne forglemt det Hele.

En saadan Situation var baade ubehagelig og kjedsommelig og vandt ganske vist ikke ved at høre Kammeraternes muntre Latter udenfor, og derfor havde den Discipel, han kaldte paa, ofte, for at undgaa den, selv den Dristighed med fordrejet Stemme at svare, at han var gaaet ned i Gaarden, eller han fik en af Kammeraterne til at benægte hans Tilstedeværelse. Ved den givne admonitio², blev der da ogsaa øjeblikkelig Ro, som dog aldrig varede længe, men af Rektor var det Hele snart forglemt.

I Selskabslivet skal han, saalænge han deltog deri, have været en meget jovial og afholdt Gjæst, og han var høit skattet, æret

¹Se S. 88.

²Paamindelse.

og agtet af Børnenes Forældre og Værger; men hans Omgang med Verden var vistnok ophørt for en længere Aarrække tilbage, og han tilbragte vistnok sine sidste Aars Dage i stor Ensomhed.

Men hvor jeg har seet ham enten i Skolen eller paa en eller anden Spadseretur, traadte han altid frem velklædt. Hans hvide Halstørklæde og Manschetskjorte med Kalvekrøs og krusede Haandlinninger skinnede altid som nyfalden Snee og skjøndt han var en stærk Snuser, saae man dog aldrig Spor af dette enten paa hans Linned eller Vest, og der fandtes ikke Støvgran paa hans langskjødede brune Frakke eller paa hans gule Vest, som han ofte bar om Sommeren, eller paa hans drapfarvede Beenklæder. I den Retning dannede han den fuldstændigste Mod-sætning til Eftermanden i Embedet¹.

Naar jeg i Erindringen gjenkalder mig Billedet af Oldingen saaledes, som det staaer for mig fra min tidligste Ungdom, forekommer det mig, at han i sin Manddomskraft maa have været en imponerende Skikkelse, og at han maa have været høi, stærk og velvoxen. Thi jeg seer endnu tydelig for mig, hvor bredskuldret han var, og hvilke svære Lemmer han havde uden at have mindste Spor af det saakaldte Embonpoint. Men under hans mange Leveaar var dette stærke Legeme dog bleven affældigt i den Grad, at Knæene havde Vanskelighed ved at bære Overkroppen, hvorved han havde faaet en stærkt slæbende Gang, da han ikkun med Besvær kunde løfte Fødderne. Denne Slæben henad Gangene eller Gulvene røbede hans Ankomst, længe før han paa Grund af sin langsomme Gang kunde naae hen til det Sted, han vilde, og bevirkede at en eller anden Urostifter var forduftet længe før Rektor kunde naae ham. Efter hans Død udbredte det Rygte sig, at han gik igjen i Skolelokalerne, og der var naturligvis strax Flere, der med Bestemthed paastode, at de, naar de havde været i Klasserne, havde hørt ham komme med den slæbende Gang henad

¹ Søren Meisling, Rektor ved Helsingør lærde Skole fra 1826 til Skolens Nedlæggelse 1839. De Kapitler i Skoleminderne, der omhandler Meisling og dennes Elev, H. C. Andersen, er trykt i Ole Lund: „Smaabilleder fra Helsingør“. 1900. S. 95—125. (Udg. Anm.).

Korridorerne og op og ned ad Trapperne, ligesom de ogsaa vilde have hørt ham lukke Døre op og i.

Det var nok Uhrmageren, der hver Lørdageftermiddag kom for at optrække og regulere det aflaaede Skoleuhr, som stod i den tredie Klasse, der gav den første Anledning dertil, og som udbredte sig med Lynets Fart. Han svor i alt Fald paa, at han, naar han en enkelt Gang var kommen for seent og efter endt Skoletid — thi som Regel kom han altid mellem fire og fem, og inden Klassen var gaaet — for at udføre denne sin Gjerning, havde hørt ham komme op ad Trappen og med den slæbende Gang gaae hen ad Korridoren, der førte til den daværende anden og øverste Klasse. Og ikke nok dermed, men han paastod ogsaa, at han havde hørt ham lukke Døren op til anden Klasse, der dengang stødte op til tredie Klasse, for derfra at see, hvad Klokken var.

Jeg maa i den Anledning bemærke, at der paa Fløiddørene, der skilte disse to Klasser, var boret i Mandshøjde et lille Kighul i en af Halvdørene, hvorfra man kunde see det gode, gamle bornholmske Slaguhr, der for at forhindre Misbrug var aflaaet, saa at kun Uhrmageren, der havde Nøglen, kunde aabne det.

Nu er det ogsaa ganske vist, at den gamle Rektor hver Lørdageftermiddag efter Klokken fem, naar han kom fra Læsning i den øverste Klasse, gik ind i anden Klasse for at sammenligne sit Uhr med Skoleuhret, da denne Klasse da var ledig.

Dette Rektorens Besøg var saa almindelig bekjendt, at tredie Klasses Disciple strax bleve rolige, saa snart det af en eller anden af dem blev bemærket, at Døren til anden Klasse paa den Tid aabnedes. Stundom kunde det da ogsaa hændes, naar det ikke var bleven hørt, at han uventet aabnede Døren ind til tredie Klasse og raabte ind af den: Stille, uvorne Dreng! hvorpaa da enhver fløj paa sin Plads, medens han selv strax forsvandt for at begive sig ned i sin Bolig.

Som det gaaer med slige Rygter, varede det ikke længe, inden de fleste af Disciplene vilde have seet det samme, og vist er det,

at Uhrmageren var bleven saa ræd ved sin egen Indbildning, at han fra den Tid aldrig undlod at komme, inden Klassens Disciple var gaaede, eller Skoletiden var forbi. At Rektor efter sin Død skulde være bleven seet af Nogen, har jeg dog ikke hørt, og selv har jeg hverken seet eller hørt ham.

Den saa ofte gjentagne Paastand om den Afdødes Gjengangeri, der stadigt fornyedes saa af En og saa af en Anden, gjorde det imidlertid uhyggeligt at blive ene tilbage i en eller anden Klasse, og enhver Discipel stræbte efter at forlade Skolen saa hurtigt som muligt efter endt Skoletid og især da om Aftenen, naar Mørket var falden paa.

For mit Vedkommende er jeg imidlertid meget tilbøjelig til at antage, at det har været Peer Kul, der fra Begyndelsen har givet Gjengangerens Rolle, enten med eller mod sin Villie, eller i alt Fald bidraget til at nære det opstaaede Rygte, fordi han ikke ønskede, at Skolens Klasser skulde gøres til Tumblepladser for Ungdommens Adspredelser efter endt Skoletid, hvortil den havde været meget tilbøjelig i Rektors levende Live, da saadant vilde have forstyrret hans Ro og Magelighed.

Fra det Øjeblik af, at Rygtet opstod og fandt Tiltro, kunde han være fuldkommen sikker paa, at han, naar han efter gammel Vane efter endt Skoletid gik igjennem alle Klasserne for at paase, at Ild og Lys var slukket, Vinduerne lukket, eller om nogen Efternøler maatte opholde sig der, inden han aflaaede Skoleporten, ikke vilde træffe nogen af Disciplene i de respektive Klasser, og han kunde da rolig aflaae Porten og trække sig ind i sin fra det Øjeblik utilgjængelige Hule.

Ved Oldingens Død fandtes der en Del rede Penge, man nævnte indtil et Par Tusinde Rigsdaler, gjemte i gamle Strømper og Lomme-tørklæder, dels under og dels i Sengen, hvorom Peer Kul gav Oplysning, skjøndt han, hvis han vilde have beriget sig ved Uredelighed, med Lethed vilde kunne have tilegnet sig dem, da der næppe var Nogen uden ham, der havde mindste Kjendskab dertil.

Efter Rektor Møllers Død opstod der et langt Interregnum, in-

den Rektoratet paany besattes, som varede henimod 9 Maaneder, uden at Grunden dertil kjendtes, men man ymtede alt da om, at det paatænkte at nedlægge den lærde Skole.

Under dette Interregnum slappedes Ordenen og Disciplinen, der alt havde staaet paa meget svage Fødder i de sidste af Rektors Leveaar, saa at Skolen kunde siges at være fuldstændigt opløst; thi vel var den Afdødes Styrelse i de sidste Aar af hans Levetid, som anført, aldeles magtesløs, men blot at han boede der, holdt dog noget igjen paa den ydre Anstand. — I den Tid mindes jeg, at de fleste Klasser flyttede ned i Rektors Bolig, medens de egentlige Skolelokaler istandsattes og for en Deel forandredes.

Skolens Overlærer under det første Rektorat og noget ind i det andet var Krigsraad *Christian Schjørring*¹. Det var en høi og fyldig Mand, som ved min Indtrædelse i Skolen stod paa Grænsen af de halvtredsindstyve Aar, og ligesom Rektor hørte han til Pebersvendenes Klasse. Han var en saare elskværdig Charakter, afholdt baade af Skolens Disciple og Udenforstaaende, og han var meget søgt i Selskabslivet paa Grund af sin Forstand, sit naturlige Vid og store Godmodighed.

Maaske var han lidt for svag lige overfor Disciplene, men der var dog Ingen af dem, der nogensinde viste ham Mangel paa den skyldige Agtelse, dertil var han altfor afholdt. Ligeledes optraadte han maaske ikke tilstrækkelig kraftig mod Rektor under det andet Rektorat, da han af Naturen var noget ængstelig og holdt sig tilbage, hvor det ikke var absolut nødvendigt at træde frem.

De Fag, hvori jeg og mine Samtidige kom til at nyde hans Undervisning, vare Latin, Tysk og Historie. Denne forstod han at gjøre meget tiltrækkende ved sin Foredragsmaade. De latinske Forfattere jeg læste med ham var Cæsar, nogle af Terents Ko-

¹ Han kaldtes ogsaa Christen Schjørring. Han var født i Kjøbenhavn i 1775. Tog første og anden Eksamen med Udmærkelse og blev i 1807 cand. jur. med Laud. I 1807 blev han Kornet ved Sjællandske Rytterregiment, 1809 Sekund-lieutenant, 1813 Premierlieutenant. I 1815 blev han Overlærer ved Helsingørs lærde Skole og fik Karakteren „Krigsraad“, som synes den Gang at have havt en større Betydning end nu omstunder. Han døde den 27. Septbr. 1828.

medier, samt en Del af Cicero; men hans Undervisning i Latin indskrænkedes under det andet Rektorat, da Rektor selv overtog en Deel af Undervisningen deri.

Hans ugifte Stand havde vel fremkaldt enkelte Pebersvende-Særheder, der dog ingen Indflydelse havde paa Skolelivet, men forøvrigt bemærkedes af dem, der læste privat med ham, og navnlig havde han en uovervindelig Afsky for al Slags Tobak. Ligesom han blev meget ilde tilmode, naar man forelagde ham en Bog eller Udarbejdelse, der lugtede af Tobaksrøg, saaledes anmodede han altid en Discipel, der var stærkt hengiven til denne Nydelse, naar han mærkede Tobaksduften hos ham, at fjerne sig adskillige Skridt fra hans Person.

En saadan forhærdet Tobaksrøger kunde ogsaa være sikker paa af og til at faae en lille Tale om, hvor uværdigt det var at hengive sig til saadanne simple Vaner, og hvor let man tabte i Menneskeværd, naar man gav efter for saadanne lave Tilbøieligheder, der kun egnede sig for udannede Folk.

Naar En duftede altfor meget af denne aromatiske Urt, kom strax hans hvide og parfumerede Lommetørklæde frem, hvormed han uafbrudt viftede for at fordrive den ham modbydelige Luft, og var det Sommerdage, oplukkedes øieblikkelig nogle Vinduer. — Sagens har den Tobak, som Disciplene brugte, vel eiheller været af den fineste Slags eller medført nogen liflig Odeur. Det var derhos den Gang langt fra saa almindeligt at røge Tobak som nu om Stunder, og Cigarer var en ukjendt Luxus. Man saa heller ikke nogen dannet Person røge Tobak paa Gaderne.

Fri for Satire var han ganske vist ikke, men den var af en saa godmodig Natur, at den aldrig saarede, og den sigtede da ogsaa sjældent til nogen bestemt Person. Det var især Officersstanden han ikke yndede, skjønt han selv havde været Officer og havde i det mindste en Broder i denne Stand, og det hed sig, at den Bitterhed, hvormed han stundom udtalte sig imod den, hidrørte fra en Ungdomstilbøjelighed, hvor en Rival af denne Stand var bleven ham foretrukken. Jeg bemærker dog herved: *relata refero*¹.

¹ Jeg fortæller kun, hvad man har fortalt mig.

Han besad et udtømmeligt Forraad af historiske og andre Anekdoter, og da han fortalte dem fortræffeligt, morede det ham ofte i Historietimerne at imødekomme Disciplenes Opfordringer i den Retning. De bleve meddelte med en egen tør Humor, og Pointen i dem blev altid skarpt fremhævet.

De Sprogkundskaber, han besad, maatte altid høre til det Ualmindelige og var det endnu mere for hans Tid. Foruden at tale flydende Latin talte han fem eller sex af de levende Sprog og læste end flere af dem.

Forunderligt nok kunde han med sine forøvrigt ualmindelige Evner slet ikke eller i alt Fald kun med den største Besværlighed regne den almindelige Regning. Naar han derfor i Selskabslivet kom til at spille Vingt et un¹, som den Gang ligesom Lotteri var meget i Brug, maatte han altid have en Medhjælper ved sin Side, da det ikke vilde have været ham muligt selv at kunne sammen-tælle Kortenes Øine.

Jeg har vel ogsaa set ham spille de saakaldte Kunstspil, men har ingen Idee om, hvorledes han kom fra dem. Det paa hiin Tid i alt Selskabsliv uundgaaelige Kortspil laae næppe for ham.

Han var derfor ogsaa ganske voldgiven sin Karl i Husholdningsregnskabet. Men denne, som var betydeligt ældre og som med Alderen var bleven saa kroget, at vi kaldte ham „Buen“, var ligesom Rektors Peer Kul af den gode, gamle Skole, som nu kun kjendes som Undtagelser; han var en fuldkommen paalidelig og retskaffen Person, der gik ganske op i sin Herre, hvem han havde tjent i en lang Aarrække og vedblev dermed til hans Herres Død.

Skjøndt Karlen var langt skrøbeligere end Herren og saae ud, som man kunde puste ham omkuld, maatte han dog være Støtten og maatte om Vinteraftener følge ham til Klubben eller til de Steder, hvor han var indbudet og hente ham der som et lille Barn, man ei tør lade gaae ene. Var der om Vinteren falden Is-slag, der var Overlærerens Rædsel, saae man Herren og Tjeneren komme krybende ganske langsomt afsted, og var Herren da altid

¹ Fransk Hasardspil, „21“, noget lignende som „Halvtolv“. Udg. Anm.

iført vældige lissporer og ligesom Tjeneren med en forsvarlig Pigkjæp i Haanden, skjøndt der fra hans Bopæl paa Hjørnet af St. Annagade og Kongensgade næppe var et halvt Hundrede Skridt. Men var Isslaget altfor stærkt eller faldt om Eftermiddagen, naar Mørket var falden paa, lod han ofte melde Forfald eller udeblev. Men for en saa svær Mand, vilde et Fald ogsaa have været en farlig Sag.

Den poetiske Aare manglede han ikke. Foruden flere Leilighedsdigte, hvoraf jeg eier et Par Exemplarer, var han Forfatter til en i sin Tid meget bekjendt Sang, der begynder med: „Vi Grillerne forjager“ og hvor Omkvædet, der tillige indleder Sangen og syn- ges i Chor, er: Jan Piel, Jan Piel, Jan Pierre — lirre lit!

Anledningen til den skal have været et Væddemaal, han en Aften indgik i Byens Hovedklub, der den Gang kaldtes „Øresundsforeningen“, hvor han var en stadig Aftengjæst, naar han ikke var indbudet, med den hollandske Consul, der bar Fornavnet Peter, og til hvem der skjæmtende sigtes i Omkvædet. Det gik ud paa, at hvis han paa staaende Fod forfattede en Sang paa i det Mindste sex Vers, og hvor ethvert Vers var paa et forskjel- ligt Sprog, som taltes af nogen af de Tilstedeværende, skulde han for hvert af dem have en Flaske Champagne og en Flaske Arrak — hvilken sidste Drik hørte til hans menneskelige Svagheder — men i modsat Fald betale ligesaameget, og skulde Omkvædet, der er paa Hollandsk, gjælde for et Vers.

Han vandt paa en glimrende Maade Væddemaal; thi han skrev strax Sangen paa de sex Vers og medens Champagnen knaldede for hvert enkelt Vers, der blev sjungen, føjede han flere og flere til, saa at den nok steg til ti Vers, hvorimellem et paa Latin og et paa Græsk, og Gæsterne, der var samlede, havde til Slutnin- ningen vanskeligt nok ved at finde hjem. Senere blev denne Sang, hvoraf nok nogle Vers senere udelukkedes, en yndet Selskabssang i denne Klub, hvorfra den udbredte sig til andre Steder.

I sine yngre Dage havde han været meget musikalsk, og skjøndt han aldrig havde lært at spille Fortepiano, men kun Violin og

Violoncel, hvilken sidste han dyrkede meget ogsaa i sine Leveaar, spillede han dog strax efter det blotte Gehør, hvad der blev ham foresunget, og denne Evne beholdt han lige til sin Død.

Kort før denne indtraf, hændte der ham et eiendommeligt Tilfælde. Paa en Spadseretour mødte han den i Helsingør da ansatte portugisiske Consul, hvis Navn var Widal, der blev høilig forskrækket over dette Møde og udbrød, idet han saae ham: „Men min Gud er det Dem, Hr. Schjørring, jeg fulgte Dem jo til Graven iforgaars“. Overlæreren kunde ikke fragaa, at det var ham selv i egen levende Person, og det oplystes da, at Consulen, vildledet af sine to Sønner, som nylig vare indtraadte i den lærde Skole og ikke vare det danske Sprog fuldkomment mægtige, havde fulgt en ham aldeles ukjendt Person til Graven i den Tro, at det var Overlæreren. Han skulde dog snart komme til i Virkeligheden at følge ham dertil; thi næppe et Par Maaneder derefter døde han af Brystbetændelse. Overtroen var da ogsaa strax paa rede Haand med at udlægge denne Tilfældighed som et betydningsfuldt Varsel.

Han blev begravet fra Øresunds Hospital, hvorhen han var bragt under sin Sygdom, og da jeg med min Klasse traadte hen til hans Kiste for at bringe ham det sidste Farvel, inden Laaget lagdes paa og skruedes til, forekom det mig, at han som ung maatte have været en meget smuk Mand. Jeg har endnu ikke efter saamange Aars Forløb forglemt det milde Udtryk, der hvilede over ham i Døden.

Ogsaa som Komponist er han ved enkelte Lejligheder optraadt; saaledes komponerede han i 1816¹ Musikken til den Kantate, der i Anledning af Jubelfesten blev afsungen i den lærde Skole. Om Texten ogsaa er af ham, veed jeg ikke; men det er troligt nok. —

Af Skolens reglementerede trende Adjunker var ved min Ind-

¹ Formentlig Hukommelsesfejl for 1826, i hvilket Aar Ole Lund var Discipel i Skolen (14 Aar gl.). Den 14. Maj 1826 afholdtes Tusindaarsfest til Minde om Ansgars Komme til Danmark. (Udg. Anm.).

trædelse i Skolen *Richard Hagerup Luja*¹ den ældste. Han havde været ansat som Hører ved den ældre latinske Skole og beholdt derfor, saalænge han levede, Benævnelsen „Hører Luja“, ligesom den nederste Klasse var anbetroet til hans specielle Omhu og Varetægt; dog læste han maaskee før min Tid tillige lidt med den næst yngste Lectie, som den kaldtes.

Paa min Tid var han, skjøndt betydeligt yngre end Rektor, en meget affældig, graahaaret Mand, svag og svækket navnlig i aandelig Henseende. Naar jeg siger, at han var graahaaret — saaledes staaer han for mig — kan det dog muligt være, at dette hidrørte fra Puder; thi saavidt jeg mindes, brugte han endnu Paryk. Ogsaa han var forbleven Pebersvend.

Han var ligesom Overlæreren en saare godmodig Mand, der sjældent straffede, skjönt der havde været rigelig Anledning der-til; thi jeg tør ikke nægte, at Disciplene, skjøndt de hørte til Skolens yngste, ikke altid behandlede ham med den skyldige Agtelse, men i temmelig høi Grad misbrugte hans Godmodighed, hvad de vel havde taget i Arv fra deres Forgjængere.

I det jeg har meddelt om Forberedelsesskolen, har jeg anført et Exempel derpaa. Han kom, naar han endelig blev heftig og vilde straffe, dog aldrig længer end til hans Mundheld: „Skam faae Djævelen, Du skal have“.

Det kunde hændes en Gang imellem, at han, siddende paa Kathedret, faldt i en blid Slummer, navnlig om Eftermiddagen, og naar dette skete i den sidste Skoletime i Vintersemestret, hørte det til Disciplenes store Fornøielse at gjemme hans Hat og Stok, og i det Øieblik Klokken slog, paa engang at puste Lysene ud og styrte ud af Klassen med det Udraab: Klokken er slaaet, overladende til ham i Mørket igjen at finde dem, hvilket vistnok

¹ R. H. Luja var født i Ribe i 1771 og Student derfra med Haud. Anden Examen tog han med Laud og i 1794 blev han ansat som Hører ved Helsingørs lærde Skole. Han var tillige Kaptain ved det borgerlige Artilleri i Helsingør. Han døde i 1823. En Broder til ham var i en Deel Aar samtidig med ham Hører ved denne Skole, men entledigedes ved Skolereformen i 1806.

sjældent skete, førend han havde faaet Peer Kuls Assistance, naar denne kom paa sin Afteninspicering.

Som Hører havde han havt fri Bolig i den gamle Skolebygning i Sortebrødreklosteret, og der vedblev han at boe en Deel Aar efter, at den lærde Skole var flyttet der fra. Han fik derefter en meget beskeden og tarvelig Lejlighed i Kongensgade ikke langt fra Skolen.

Der har jeg enkelte Gange havt Leilighed til at søge ham og derved at blive bekendt med dette tarvelige, for ikke at sige fattige Hjem og til at iagttage, at hans Livsnydelse væsentligt bestode i at sidde stille hen og røge Tobak i en gammel og forslidt Sofa og dertil nyde de saakaldte Theevandsknægte eller Thee med Rom og Sukker i, men uden Fløde, samt til at gaae til Sengs med Hønsene; thi efter Klokken otte om Aftenen var han ikke at træffe. Jeg troer ikke at han eiede mere end en halv Snees gamle og forældede Bøger, i alt Fald har jeg ikke seet flere i begge hans Stuer.

Uden for Skolen, og de faa Gange jeg var i hans Hjem, har jeg kun seet ham nogle Gange i Selskab ved de store Høitider Juul og Paasken, naar jeg med mine Forældre og Sødskende maatte deltage i nogle for mig grusomt kjedelige Aftenselskaber hos hans tidligere Conrektor¹.

Han præsenterede sig da altid i en meget lys graameleret Spidskjole med meget brede Skjøder og Knæbenklæder og Vest af samme Tøi med store, hvide, blanke, maaske forsølvede Tinknapper i Kjolen og ved Knæerne samt med højtskaftede Kravestøvler med Silkekvester foran, som paa den Tid var en Herremode. Om han havde aflagt Paryken og Puderet, er jeg ikke ganske sikker paa, men det forekommer mig, at han gik dermed til sin Død.

At han i sin kraftige Tid har været en dygtig Lærer, har jeg hørt af Ældre, der havde kjendt ham fra hans unge Dage, men han hørte til den ældre Skoleperiode og var bleven gammel længe

¹Hans Chr. Hansen ⁸/₄ 1783—²⁰/₂ 1843. Conrektor i Helsingør 1778—1806. (Udg. Anm.).

for Tiden. At han vilde Disciplenes Vel og Fremgang, betvivler jeg ikke, men jeg troer ikke, at hans Læremethode bar de Frugter, han ønskede. Tiderne var saa forandrede fra den Tid, han begyndte sit Kald.

Hører Luja var den første af mine Lærere, der gik ind til det bedre Hjem. Han jordfæstedes paa Helsingørs Kirkegaard, hvor et simpelt, hvidmalet Trækors med hans Navn og derover en opadflyvende Sommerfugl endnu stod mange Aar efter, at jeg havde forladt Skolen, og ved hvilket jeg flere Gange har tænkt paa denne brave, retskafne Lærer, der for mig altid har staaet som et meget trist Billede paa Datidens Adjunkt, der paa Grund af usle økonomiske Kaar, var nødsaget til at henslæbe sit Liv i Ensomhed og Næringsssorger og dog skulde udføre en saa betydningfuld Gjerning, som den er, at være Ungdommens Lærer. Paa ham og vistnok mange af hans Samtidige passede vistnok den gamle Sentents: Quem Jupiter odit magistrum facit¹.

Adjunkt *Hans Frederik Schou*² var, ifølge Tiden for hans Ansættelse som Adjunkt ved Skolen, i Anciennitet den næstældste af Adjunkterne, og han er den eneste af de faste Lærere, der har fulgt mig og mine Jævnaldrende igjennem hele vort Skoleliv. Hans Fag var igjennem alle Klasser Religion og Dansk, hvorhos han i øverste Klasse læste det nye Testamente paa Græsk med Disciplene.

Han var, som jeg alt har bemærket, hvor jeg har omtalt „Forberedelsesskolen“³, som han ved Overlærer Suhrs Forflyttelse i 1815 overtog, af en noget hidsig og iilsindet Charakter, der foranledigede ham til at bruge Pryglesystemet oftere, end det havde været ønskeligt baade for hans egen og Disciplenes Skyld.

¹ Den, hvem Jupiter hader, gør han til Lærer.

² Han var en Søn af Provst Niels Schou, Præst til Esbønderup. Blev født 1789 og dimitteredes 1808 fra den lærde Skole i Helsingør. I 1813 tog han theologisk Attestats med bedste Charakter og konstitueredes samme Aar som Adjunkt ved Helsingørs lærde Skole og ansattes 1814 som fast Adjunkt. Han var i en lang Række af Aar Skolens Regnskabsfører. Ved Skolens Nedlæggelse i 1838 gik han af med Vartpenge og døde i Januar 1860.

³ Dele af dette Afsnit er optrykt i Ole Lund: Smaabilleder fra Helsingør. S. 71—80. (Udg. Anm.).

Men god Villie savnede han ganske vist ikke, og denne hans Tilbøjelighed lagde sig derfor med Aarene, og nogle flere eller færre Prygl i hiin Tid vedblev jo ikke bestandigt at tynde paa den unge Sjæl.

Af de den Gang fast ansatte Lærere var han den Eneste, der var gift, og det var maaskee for Udkommets Skyld, at han overtog Bestyrelsen af Forberedelsesskolen; thi Lærerne paa hiin Tid ved de lærde Skoler var meget slet aflagte; de ere næppe bedre stillede nu i Forhold til Nutidens simpleste Fordringer — og kunne næppe mere end lige friste Livet, naar de ikke havde privat Formue eller kunde forøge deres Indtægter ved private Informationer eller andre Bierhverv.

Som Religionslærer lod han næppe noget tilbage at ønske, hvad derimod vistnok ikke kan siges om ham som Lærer i Modersmaalet; men dette var maaske snarere en Følge af Tiden. Modersmaalet var endnu ingenlunde kommet til sin fulde Ret i Skolerne. Der lagdes langtfra den Vind derpaa, som i en senere Tid og da navnlig i den nyere Tid, hvor det maaske i enkelte Retninger gaaer til andre Yderligheder.

Adjunkt *Carl Christian Westphal*¹ var, skjøndt i Aar jævnaldrende med den foranførte Adjunkt Schou, den yngste af Skolens faste Lærere, da jeg kom ind i Skolen, da han først blev ansat som saadan i 1819.

Hans Hovedfag var Græsk igjennem alle Skolens Klasser fra den næstyingste at regne, i hvilket Sprog han utvivlsoomt var meget duelig, og for hvilket han nærrede en stor Forkjærlighed, og han var tillige en grundig Lærer deri. Desforuden læste han Latin med anden Klasse og muligvis Engelsk med de Disciple, der

¹ Var født i Kjøbenhavn 1789 og blev i 1807 Student fra Borgerdydsskolen i Kjøbenhavn og tog i 1808 anden Examen med Laud. Derefter var han i en Række af Aar Huuslærer i Holsten og opholdt sig derfor en tidlang ved Universitetet i Kiel, hvor han uddannede sig i Tysk og ældre Sprog. I 1815 blev han Adjunkt ved Helsingørs lærde Skole, hvorfra han entledigedes i 1826. Hans Dødsaar¹ og Dødssted er mig ubekjendt, men husker jeg ikke fejl, døde han som sindssyg.

¹ 15. Juli 1831. (Udg. Anm.).

valgte dette Sprog istedetfor Hebraisk eller hørte til de ustuderende Klasser, men herpaa er jeg dog ikke ganske sikker.

Han var baade som Menneske og Lærer meget afholdt af Disciplene og afskyede al korporlig Revselse, som han betragtede som Skoletyranni og uværdig for Menneskeheden; men han var til sine Tider ikke ganske fri for nogen Tilbøielighed til stærke Drikke, uden at denne dog gik til egentlig Beruselse.

Han var ikke den Eneste af mine tidligste Ungdomslærere, der var tilbøjelig til denne Svaghed, om det hos ham maaske til enkelte Tider gik noget for yderligt.

Ligesom det imidlertid paa ingen Maade ligger i min Hensigt, ved at berøre dette, dermed at udtale nogen Dadel og endmindre nogen Fordømmelse, finder jeg derhos Anledning til udtrykkelig at gøre opmærksom paa, at den Tid slet ikke kan sammenlignes med Nutidens Forhold eller bedømmes med dens Maalestok.

Man maa nemlig vel mindes, at i min Barndom og Ungdom stod dels Klublivet med dets Sang og Drikkegilder og det dramatiske Liv med deres Symposier efter endte Forestillinger i den høieste Flor. Byens Honoratiores af Embedsmænd, de fremmede Consuler, hvoraf det vrimlede, og Eliten af Byens Borgere, der havde pekuniaire Evner dertil, tilbragte paa de fleste Dage af Ugen Aftenen der, hvor Kortspil, Viin og Sang ved Fællesmaaltidet var Aftenens Tidsfordriv, og paa den Tid ansaaes det aldeles ikke upassende at have sig en ordentlig Svir i disse Selskaber, hvor der ingen Damer var tilstede, eller at trænge til Medbrødres Hjælp for at bringes sikkert hjem til sin Bolig.

Dertil kom, at det i Helsingør var vanskeligt for den livsglade, muntre og godmodige Yngling eller Mand, der kom til Byen, at staae imod; thi man kom den Gang ikke til nogen Familie paa nogen Tid af Dagen, uden at man maatte tømme et Par Glas Madera eller Portviin. Navnlig blev enhver Fremmed, naar han hørte til den dannede Stand, i Klublivet modtagen med den største Venlighed, og han skattedes saa meget høiere, hvis han var i Stand til med Munterhed, Vid og paa anden Maade at tilføie Selskabet gode nye Kræfter.

Hvor saare let kunde under saadanne Forhold en gjentagen overdreven Nydelse ikke gaa over til en sørgelig, ødelæggende Vane især for Saadanne, der som Fremmede og Ugifte og i mindre gode økonomiske Kaar, ikke kunde aabne sig Adgang til det engere Selskabsliv, hvor Kvinderne indtog den første Plads, og dette var endda ikke saa let, naar ikke særegne Omstændigheder bidroge dertil; thi Familielivet var saare forskjelligt fra Klublivet. Snarere maa man undres over, at det ikke blev en Smitsot, der trængte ind ogsaa i Familielivet, hvad dog hørte til de sjældneste Tilfælde. Det var næppe uden Føie, at Helsingør i de Dage bebragtedes som et Drikkehul og farlig for Ungdommen.

I de nedre Klasser forstod han godt at indgyde Disciplene Respekt, og der var i hans Fremtræden, skjøndt han var en lille Mand, i alt Fald ikke over Middelhøide, i det Hele noget djærvt og Aabent, men det var derimod ikke Tilfældet med Mesterlectianerne, som endnu den Gang ansaaes som en privilegeret Kaste, med hvilke han gav sig altfor meget hen¹.

Dette hidrørte vistnok væsentligt fra den slappe Disciplin, der herskede i Skolen i de sidste Aar af Rektor Møllers Rektorat og fra det burschikose Liv, han havde vænnet sig til under sit fleer-aarige Ophold i Kiel. At der skulde blive Harmoni mellem ham og Rektor Meisling, der fordrede streng Disciplin i Skolen, var derfor næppe at vente. Dertil var Westphal for uafhængig en Charakter, ligesom han i sin Optræden var en Modsætning til den ny Rektor, for hvem han ligefra det første Øieblik fattede Foragt og Afsky som en Skoletyran.

Det varede derfor ikke længe, inden der opstod Rivninger imellem dem, og Westphal, der paa Grund af gjentagne Sygdomme var af en pirrelig Sindsstemning, søgte under Foregivende af en Øiensvækkelse at unddrage sig Lærepligterne, uanseet at han gik ud. Da Rektor forestillede ham dette og opfordrede ham til at efterkomme sine Pligter, da han i modsat Fald vilde blive indstillet til Entledigelse, indgav han Ansøgning om Permission paa

¹ Ang. de Drikkegilder, de saakaldte „Svømmetoure“, han holdt med Mesterlectianerne, henvises til „Smaabilleder fra Helsingør“ S. 93—94.

et Aar for at gjøre en Reise paa Grund af sin Øiensvaghed, men da saadan blev ham nægtet, begjærede han sin Afsked med Pension. Afskeden bevilgedes ham i Septbr. Maaned 1826, men Pensionen nægtedes ham paa Grund af hans korte Tjenestetid, og kort efter forlod han Helsingør.

Da Hører Luja afgik ved Døden, constitueredes i hans Sted *Frederik Laurentius Steenberg*¹ s. A.; men han blev først fast Adjunkt i Begyndelsen af 1824. Skjøndt han var Byesbarn med de fleste af Disciplene, var dette saa langt fra at være til hans Skade, at det snarere blev baade ham og Disciplene til Gavn, da han ved sin hele Optræden let paa Forhaand vandt deres Velvillie. Denne forstod han ogsaa at vedligeholde og bevare ved sin Personlighed og Dygtighed, og han havde ogsaa en lykkelig Gave til at vække Disciplenes Æresfølelse og til at fremme deres Kappelyst, hvorved han kom til at gavne mange af de Unge, med hvilke han kom til at beskjæftige sig i de faa Aar, han virkede som Adjunkt.

I de to nederste Klasser læste han Latin, Historie og Geografi, hvilket sidste Fag han fortsatte i tredie Klasse.

Som ganske ung Mand var han vel ikke fri for at være noget streng, men han var ogsaa retfærdig. Det var dog meget sjældent, at han straffede i Skolen. Maaskee hidrørte det fra, at det var forbudt eller maaskee det kom af, at det ikke kunde undgaaes at høres i de tilstødende Klasser, naar nogen revsedes. Han valgte derfor at gjøre det i sin Bopæl, hvortil man indbødes at komme for at drikke Thee med ham, men fulgte man Indbydelsen, hvad ikke var saa let at undgaae, erholdt man undertiden en alvorlig Revselse; men i Almindelighed blev det dog ved en streng Formaning og Advarsel; men Theen fik man ikke noget af.

¹ Han var Søn af Byens Apotheker og født 1801. I 1818 dimitteredes han fra Helsingørs lærde Skole og blev i 1823 theologisk Kandidat med bedste Charakter. Samme Aar constitueredes han som Adjunkt ved Helsingørs lærde Skole, hvorfra han afgik i 1826, da han blev Præst paa Bornholm i Allinge. Han døde¹ som Præst i Ringsted og Provst for Ringsted og Ølsted² Herred. I 1822 vandt han Universitetets Guldmedaille.

¹ 4te 1870. (Udg. Anm.).

² Skal være Alsted. (Udg. Anm.).

At han ei heller som ganske ung Præst skal have været fri for at bruge legemlige Revselse, hvor Formaninger ikke frugtede, har jeg hørt omtale; thi et Par Aar efter hans Ansættelse som Saadan blev det fortalt som almindeligt i Byen, at da en af hans Confirmander havde beruset sig paa selve Confirmationsdagen, lod han ham kalde til sig, og idet han beklagede, at hans præstelige Formaninger ikke havde frugtet, gav han ham en forsvarlig Dragt Prygl, idet han udtalte Haabet om, at dette maatte virke saa meget kraftigere. Til Gjengæld blev der nogen Tid efter skudt ind igjennem hans Vinduer, uden at der dog tilføiedes ham nogen personlig Skade.

Cand. theol. (*Frederik?*) *Asp.* Skjøndt denne Mand hverken var konstitueret eller fast ansat som Adjunkt, finder jeg dog Anledning til at nævne ham, da han fungerede flere Maaneder som saadan, idet han vicarierede for den foran anførte Adjunkt Steenberg. Denne havde nemlig, da han constitueredes som Adjunkt, endnu ikke absolveret Alt, hvad der hørte til Examen og maatte derfor med erholdt Permission opholde sig en Tid lang i Kjøbenhavn, efter at han havde tiltraadt sin Function ved Skolen.

Jeg har aldeles intet Indtryk beholdt af denne Mand, formodentlig som Følge af, at hans hele Functionstid kun varede kort. En Samtidig af mig, som jeg en Gang spurgte, om han kunde minde ham, meddelte mig kun, at han havde været en haard Hund, men for mig staar han i saa dunkle Omrids, at jeg hverken kan bekræfte eller benægte Rigtigheden af denne Opfatning. Det eneste Minde jeg har beholdt om denne Skygge er, at den altid var iført stivt hvidt Halstørklæde.

Medens mit og mine Samtidiges Skoleliv saaledes led betydeligt under den Vexlen af de fast ansatte Lærere, der altfor hyppigt fandt Sted, var dette derimod ikke Tilfældet med de ved Skolen ansatte *Timelærere*, der i alt var fire, skjøndt jeg ikke vil benægte, at dette i en og anden Retning kunde have været os nok saa tjenligt.

Skjøndt Timelærerne jo langtfra havde den indgribende Betyd-

ning for Skolelivet som de fast ansatte Lærere og eiheller deltog i Skoleraadene, troer jeg dog, for Fuldstændigheds Skyld, at burde nævne og kortelig omtale dem.

1) Læreren i Tegning var en Lieutenant *Sanne*, der stod ved det borgerlige Artilleri. Saavidt jeg mindes, nedstammede han fra en norsk Familie. Det var en meget svær Mand, der talte med en forfærdelig Basstemme. Han gik under Navnet „Øltønden“. Det var forøvrigt en meget stillfærdig og godmodig Mand og vistnok en ret dygtig Tegnslærer efter den Tids Forhold og bragte dem, der fik privat Undervisning hos ham, temmelig vidt; men da han kun gav Undervisning i den nederste Klasse og nogle faa Timer om Ugen, var det meget naturligt, at man i Skolen ikke bragte det meget vidt deri, selv om man havde Anlæg dertil.

Det vilde maaskee ogsaa have været heldigere, om man havde benyttet Tiden til Frihaandstegning istedet for at tegne de menneskelige Lemmer, men Skolens Forskrifter indeholdt kun saadanne.

Han afgik ved Døden nogle Aar efter, at jeg var kommen ind i Skolen¹.

2) I Skrivning var Timelæreren Premierlieutenant *Arnesen*, der stod ved det i Helsingør garnisonerende og der kaldte „Kronens Regiment“, men fungerede som Adjutant for Kommandanten paa Kronborg, hvor han ogsaa boede. Ved Reduktionen i 1842² afgik han fra den militaire Tjeneste som Major og flyttede til Kjøbenhavn, hvor han døde ugift. Han var en Broder til Kontoirchefen, Forfatteren Arnesen³.

Der skreves efter Sonnes Forskrifter⁴, saa at han i Timerne ikke havde andet at gjøre end at skjære Disciplenes Penne, forsaavidt de ikke formaaede det selv, og ved Slutningen af Timen at eftersee Skrivebøgerne for at give Charakter. Selv skal han have været en udmærket Kalligraf.

¹ 12/4 1826. (Udg. Anm.).

² Christian VIII's Hærlov af 1/7 1842, efter hvilken Hæren paa Fredsfod skulde tælle 23,000 Mand, paa Krigsfod 30,000. (Udg. Anm.).

³ A. L. Arnesen 1808-60. Dramatisk Forfatter. („Capriciosa“ sammen med Th. Overskou og Vaudevillen „Et Rejseeventyr“). (Udg. Anm.).

⁴ Jfr. Ole Lund: „Smaabilleder fra Helsingør“. S. 88.

Han gik under Navnet „den Stumme“, og jeg har da eiheller i Skoletimerne hørt ham oplade sin Mund.

Han kom, tog Plads i Lænestolen, skar alle de Penne, der forlangtes af ham, pudsede sine smukke Negle, læste lidt i en Bog, han altid medbragte, reiste sig og forsvandt, naar Skoleuret slog, men alt uden at mæle et eneste Ord. Forøvrigt var han en stor Blomsterelsker og gik ganske op i at dyrke sin Blomsterhave.

3) I Mathematik havde vi til Lærer Kaptain *Arnholz* af samme Regiment. Hvorvidt han selv var nogen stor Mathematiker tør jeg ikke fælde nogen Dom over. Da Undervisningen ganske gik efter de foreskrevne Lærebøger, var Arbeidet eiheller særdeles anstregende for ham, og det var kun saare sjældent, at der gaves os Leilighed til af det Læste at udvikle andre Formler eller Løsning af Opgaven.

Han var en meget jovial Mand, der ret var anlagt for Selskabslivet, hvor man da ogsaa hyppigt traf ham. Han var derhos en videnskabelig dannet Mand, var Student og havde taget de to første Examiners, inden han gik over i den militaire Stand. Han var i en lang Aarrække Adjudant ved Regimentet og boede som saadan paa Kronborg.

Imellem Regimentets Officerer var der oprettet et dramatisk Selskab, som havde sit Theaterlokale paa Kronborg, og han hørte til de yndede af Skuespillerne, men hvorledes han iøvrigt var som Acteur, drister jeg mig ikke til at udtale nogen Formening om; thi det var kun i min tidlige Barndom, at jeg saae de af Officererne givne Forestillinger.

4) Læreren i Fransk, *Magnussen*, var Bataillonschirurg ved det nævnte Regiment. Han var gift med en Søster til den under Nr. 2 anførte Skrivelærer og havde næppe nogen stor Praxis som Læge. Som Lærer hørte han til de meget maadelige. Han var imidlertid nu en Gang bleven antaget, skjøndt der vistnok, omend med nogen Vanskelighed, kunde faaes bedre Kræfter. En Del skyldtes det vel ogsaa Skolens øverste Foresatte, der fra sit høje klassiske Standpunkt saae ned med en vis Foragt paa de levende

Sprog; thi det kunde ikke være ham ubekjendt, at Undervisningen deri lod meget tilbage at ønske, uden at han dog fandt Anledning til deri at gjøre nogen Forandring.

Hvorvidt Læreren selv paa sin Maade har kunnet Sproget, drister jeg mig ikke til at afgjøre; tale det kunde han i alt Fald ikke. Lige over for Disciplene var han en temmelig svag Mand¹.

Om den foran omtalte *Peer Kul* fortæller Ole Lund andetsteds i sit Manuskript følgende:

„Skolen havde i min Skoletid ingen fast Skolepedel, men under det første Rektorat blev dette Hverv dog tillagt den Karl, der gik Rektor til Haande og i sin lange Tjenestetid var bleven hans Factotum og havde Bopæl paa Skolen i Rektors egen Bolig. Paa Rektors Indstilling var han bleven antaget som saadan og havde foruden den Løn, han erholdt af Rektor, en maanedlig Løn af 10 Rdl. for at holde Skolelokalerne, Gaarden m. m. m. rene og for anden Gjærning, han udførte for den.

Han gik under Navnet Peer Kul — hans rette Navn var nok Peder Jensen — en Forkortelse vistnok af Kulsvier, da han var fra den Egn. Det var en stærktbygget, undersætsig, men inderlig godmodig Karl, hvis hele Livsgjærning gik op i at passe sin gamle Rektor, som han elskede trofast. Hans Ansigtifarve syntes tidligt farvet af Kulsværte, hvorimod hans tidligere sorte Haar var begyndt stærkt at graane.

Ved Straffeeksekutioner blev han imidlertid aldrig brugt, da saadanne i min Tid under det første Rektorat ikke kjendtes som dikterede af Rektor, da han foretrak, naar en eller anden utilbørlig Drengestreg var begaaet, at underrette Faderen eller Værgen derom og opfordre til Afstraffelse.

En eller anden pryglelysten Adjunkt foretrak paa den Tid i al Stilhed at hjælpe sig selv, uanset at det ikke var tilladt.

Hans Hovedgjærning bestod, som sagt, i at opvarte Rektor per-

¹ Magnussen er den af de her omtalte Lærere, hos hvem Ole Lund fik de ringeste Opførselskarakterer i Skolens maanedlige Protokoller. I sine sidste Skoleaar har Forfatteren dog altid mønsterværdige Opførselskarakterer ogsaa hos denne Lærer. (Udg. Anm.).

sonlig, holde hans Værelser i Orden og sørge for alle hans Fornødenheder, saasom at hente hans Middagsmad, samt med Hensyn til Skolen at feie Gaarden, at holde Klasserne rene, sørge for Brændeoplaget og Kakkellovnenes Pasning samt den fornødne Belysning i Vintertiden.

I min Tid har jeg aldrig seet noget kvindeligt Væsen i min første Rektors Værelser eller i Skolelokalerne.

Om han, der var ugift, var en Kvindehader, er mig ikke bekendt. Som Herren er, saa er og Tjeneren, siger jo et gammelt Ordsprog, og Peer Kul stadfæstede det, han var og blev Pebersvend alle sine Dage og levede i samme Eensomhed som sin Herre.

I Tidernes Løb var Peer Kul imidlertid bleven meget magelig af sig, saa han lod en anden Karl, han leiede dertil, udføre alt det grovere Arbejde, medens han selv i filosofisk Ro sad eller stod og saa derpaa.

Hvad han imidlertid meget omhyggelig passede var, en halv Time efter at Skolen var endt om Eftermiddagen, at lukke Skoleporten, og fra det Øieblik var Fæstningen uindtagelig fra den Side.

Hadde en Discipel forglemt et eller andet og vilde hente det paa Skolen efter den Tid, kunde han, naar han fandt Skoleporten aflaaet, være sikker paa, at Porten, hvor ofte han end ringede paa, ikke vilde blive aabnet for ham. Indenfor herskede Gravens Tavshed. Den, der vilde tale med Rektor, maatte søge hans private Indgang, men dette hørte vistnok til de største Sjældenheder.

Da der i den til selve Rektorboligen hørende Have, der stødte umiddelbart op til Rektorgaarden, ere fortræffelige Frugttræer, var det ham en stor Fornøjelse i Sommerens og Høstens Tid at traktere sine mange unge Venner — Uvenner mellem Disciplene kjendte han ikke — med Havens Æbler og Pærer, hvorpaa den gamle næppe selv satte mere Priis.

I sit lange Samliv med Rektor og som ugift havde han samlet sig Formue, og da han i Tidernes Løb var bleven uskikket til at stille sig under en ny Kommando, opgav han sin Stilling, da den anden Rektor tiltraadte, og drog tilbage til sin Fødeegn for der at søge Hvile for sin Livsaften.

Kun en Gang mindes jeg, at han maatte ud af de daglige Fol-der, og da Anledningen dertil kan tjene til at belyse Forholdene, som de vare i min Fødeby paa hine Tider, skal jeg lidt nærmere omtale det her“.

Ole Lund skildrer udførligt en Række Stridigheder mellem Borgerskolens Elever, „Sortebrødrene“ (saaledes kaldet fordi Borgerskolen havde Lokaler i Karmeliterklostret) og den lærde Skoles Elever, „Skoftebrengene“.

De udartede saa meget, at Peer Kul fik til Opgave „at lodse Skolens Disciple hjem hver Aften, og det var pudsigt at see ham rage frem i Midten af den kaade Skoleungdom, man dannede om ham; forsynet med en forsvarlig Knippel eller Kasteskaft. Det gjorde imidlertid sin Virkning; thi Sortebrødrene og deres Kammerater vovede intet Angreb, naar de saae ham i Midten“.

Sortebrødrene faar imidlertid Assistance af Byens Læredreng, medens Skoftebrengene faar Hjælp af Færgefolkens Sønner, idet der gik flere af deres Brødre i den lærde Skole.

Der planlægges et regulært Feltslag i Marienlyst Slotspark, men det forpurres ved, at Myndighederne griber ind og giver Mestrene Tilhold om at holde Læredrengene hjemme, ligesom der føres Opsyn med de to Skolers Elever ved Bortgangen om Eftermiddagen.

„Fra den Tid sygnede Striden hen og ophørte lidt efter lidt af sig selv, Peer Kul opnaaede da igjen at kunne hengive sig til Aftenens Fred og Ro indenfor den aflaaede Skoleport og uden at forstyrres ved Aftenvandringer igjennem alle eller de fleste af Byens paa hiin Tiid meget svagt tranbelyste Gader og Stræder“.

PROVST SCHUMACHER

OG HELSINGØRS BORGERE

Af Henning Jensen.

FRA 1671—1691 var Hr. *Gert Schumacher* Sognepræst til St. Olai Kirke i Helsingør. Han var født i Roskilde, hvor hans Fader var Raadmand, 1641. Hans Fader var forøvrigt en Broder til Griffenfelds Fader, og han og den berømte Statsmand var altsaa kødelige Fættre. Han blev Student fra Roskilde Skole 1660, tog forholdsvis hurtigt sin theologiske Embedseksamen; thi allerede 1665 blev han Sognepræst i Kregome og forflyttedes derfra 1671 til St. Olai Kirke; 1679 blev han tillige Provst for Lyng-Kronborg Herreder. —

Provst Schumacher havde ikke ublandet Glæde af sine Sognefolk, Helsingørs Borgere. Navnlig havde han mange Vanskeligheder med at faa det ham med Rette tilkommende Offer, og herom skal jeg efter „Lyng-Kronborg Herreds Provstibog“, som findes i Landsarkivet, fortælle lidt.

Først havde han 1679 en mere privat Offersag. Der var nemlig død en Borger i Helsingør, *Johan Heins*. Han havde i hele fem Aar ikke betalt noget Offer, og Provst Schumacher henvendte sig derfor til rette Vedkommende for at faa Offeret udbetalt af Dødsboet. Men Repræsentanten for Arvingerne, en Hollænder ved Navn *Isaac Vergrü*, nægtede at betale og indstævnedes Provsten for Højesteret. I den Anledning henvender Provsten sig di-

rette til Kong *Christian den Femte* i en Skrivelse, der begynder saaledes: „Stormechtigste Konning, allernaadigste Arfue Herre!“ Skrivelsen blev fremlagt i Højesteret den 9. Juli 1679.

Først gør Provsten opmærksom paa, at det er kun en ringe Sum, det drejer sig om, nemlig en Rigsdaler for hver Offerdag. Borgmester og Raad i Helsingør havde tilkendt ham dette Offer, og „de gode Herrer Landsdommere til Sjællandsfars Landsting“ havde godkendt denne Fordring. Han har derfor det Haab, at Højesteret vil stadfæste det. Han kan, paa Grund af Embedsforretninger ikke møde personlig i Højesteret, men anmoder allerunderdanigst om, „at Eders Kgl. Majestæt vilde lade sig behage at annamme dette mit Indlæg“. Han synes, at én Rigsdaler hver Offerdag paa de tre store Høitider kan ikke være formeget, da Eders Kgl. Majestæt, efter de Geistligheden meddelte Privilegier af 15. December 1670, har bestemt, „at alle og enhver skal være tilforpligtede, paa de tre Høitider om Aaret, deres Offer at fremstille baade i Købstæderne og paa Landet, efter enhvers Evne og Vilkaar, hvorover Øvrigheden og Kgl. Majestæts Betjente baade i Købstæderne og paa Landet tilbørlig have at holde og straffe de Modvillige“. — Videre gør han opmærksom paa, at Johan Heins Bo skal beløbe sig til „nogle Tusind Rdl. i Penge og Midler“, alt-saa langt mere end andres, „som baade har givet og giver mere i Offer“. Han kan ikke antage, at Vergrüs Mening skulde være den, at salig Johan Heins og hans Arvebo skulde være aldeles fri for at betale Offer, „fordi han var en Calvinist, eller og fordi hans Hustru har søgt den tyske Kirke“. — Hertil svarer han, at han fordrer ikke Offer af Johan Heins som Calvinist,

„men som en af Helsingørs Borgere, der har brugt borgerlig Næring, og holdt Dug og Disk her med sine Tyende, Børn og Hustruer, af hvilke de 2 sidste, den ene var født i Helsingør, den anden i København, og i saa Maade begge Danske, og derfor, efter Kgl. Maj. Brev, burde have erkendt og belønnet mig, som deres rette Sognepræst, særdeles efterdi deres Tjenestefolk har nydt min Tjeneste udi den danske Kirke, og de selv kunde have nydt den, dersom de den tilbørlig havde søgt Thi dersom nogen vilde sige, at Salig Johan Heins Hustru har ladet sig betjene udi den tyske Kirke, da svarer jeg dertil, at Eders

Gert Albertsen Schumacher.

Majestæts Farfar, *Christianus quartus*, høilovlig Ihukommelse, har givet en Reglement mellem den danske og den tyske Præst i Helsingør, lydende saaledes, at endskjøndt den danske Præst er Byens og Borgernes rette Sognepræst, saa maa dog de tyske Borgere bruge den tyske Præsts Tjeneste, naar de tilforne advare den danske Præst herom og betaler ham derfor lige saa fuldt, som om han selv havde forrettet Tjenesten, og ellers ikke. Og skal dog blandt tyske Borgere ei være regnet de, som i disse Riger og Provinser ere fødte. — Nu følger dog heraf, at endskønt Salig Johan Heins Hustruer har søgt den tyske Kirke, mens han levede, saa burde de dog have advaret mig derom og betalt mig derfor, som om jeg selv havde forrettet Tjenesten“.

I Modsætning til Johan Heins og hans to første Hustruer, som ikke havde ofret til ham, fremhæver han den tredie Hustru, som i den Retning havde gjort sin Pligt. Han skriver nemlig:

„Jeg kan ikke andet end med Berømmelse nævne Salig Johan Heins' nu efterlevende Enke, som efter sin Salig Mands Død har erlagt sit Offer til mig til hver af de tre store Høitider; jeg forventer derfor ikke, at hun nu protesterer mod det, som i de forrige Hustruers Tid og til hendes Salig Mands Død var forfalden“.

Provst Schumacher tænker sig den Mulighed, at Vergrü vil betragte hans Fordring som ugyldig, fordi han ikke ad Rettens Vej har indkrævet Offeret i de fem Aar. Men hertil bemærker han:

„Her er jo ikke Tale om en Købmands-Gæld, men om en Tjeners Løn, og en Tjener bliver dog ikke dømt fra sin Løn, fordi han i nogen Tid har ladet den henstaa hos sin Husbond; og Præsten, som er Menighedens Tjener, kan heller ikke frakendes det Offer, som hans Tilhørere, til Løn for hans Embede, er skyldige, fordi han i nogen Tid ikke har krævet den; thi de burde jo minde sig selv om deres Skyldighed, og ikke drives dertil ved nogen Proçes. Jeg lever derfor i allerunderdanigst Tillid til Eders Kgl. Majestæt, at mig vorder tildømt det, som af de gode Herrer Landsdommere er konfirmeret, efter Borgmester og Raads Moderation, og at denne Hollænder, Vergrü, som mod Eders Kgl. Majestæts Reglement og Privilegier protesterer, bliver dømt til en liden Mulkt og Omkostninger at betale, og at Eders Kgl. Majestæt tager mig, Eders Kgl. Majestæts allerunderdanigste Tjener, i Forsvar, hvilken Eders Kgl. Majestæts store Naade, den allerhøieste Gud, med al Velsignelse over Eders Kgl. Majestæt og det ganske Kgl. Hus, vil rigelig belønne, hvortil jeg og forbliver Eders kgl. Majestæts

allerunderdanigste Arve-Undersaat og tro Forbeder til Gud

G. Schumacher“.

Der findes desværre i Landsarkivet ingen Oplysning om, hvordan Højesteretsdommen faldt ud, men da baade Borgmester og Raad i Helsingør og Landsdommerne havde godkendt hans Fordring, er der ingen Tvivl om, at Provst Schumacher har vundet sin Sag.

Hvis nu Johan Heins havde været den eneste Borger i Helsingør, der forsømte sin Offerpligt, saa kunde Provsten vel have set igennem Fingre med dette enkelte Tilfælde, skøndt han naturligvis nok følte sig irriteret over, at de to første Fruer Heins foretrak den tyske Præst for ham. Men desværre var et stort Antal af Helsingørs Borgere, hvad Offeret angik, lige saa forsømmelige som Johan Heins. Længe fandt Provsten sig i dette, men omsider brast hans Taalmodighed, og han følte, at noget maatte der gøres, for at han kunde komme til sin Ret. Den 15. Januar 1681 udsendte han derfor følgende Skrivelse, som vistnok har vakt betydelig Opsigt blandt Helsingørs Borgere:

„Tjenstlig Memorial til velvise Borgmester og Raad udi Helsingør!

Eftersom jeg nu paa tiende Aarstid har med stor Lemfældighed og Langmodighed taalt, den store Del af Helsingørs Indbyggere deres Uvillighed til at give mig det Offer til de trende Høitider om Aaret, som de efter Ordonantens og Kgl. Majestæts allernaadigst Geistligheden meddelte Privilegier enhver efter sin Evne og Formue skyldig er, da saasom samme Offer, som skulde gives af menige Indbyggere, er den bedste Del af min Løn, hvorved jeg og mit Husfolk skulde leve og opholdes, og jeg dog fornemmer, at Offeret nu mere i sin Sum aftager i Fredstid end det har gjort i Krigstider, eller i den første Tid jeg kom her. Altsaa nødes jeg til at søge Magistratens Assistent, og efter den Anledning, som de Kgl. Privilegier giver, begærer, at Deres Velvisheder vilde skaffe mig Ret hos de Skyldige, som baade tilbageholder Offeret og det, de burde give for Deres Koners Kirkegang efter deres Barselseng; thi paa saadanne Maader, som jeg nu medhandles, kan jeg ikke længer subsistere, da ikkun den fjerde Part af Byens Indbyggere, naar endog Magistraten og Kgl. Majestæts Betjente indberegnes, kender mit Arbeide. — Jeg leverer derfor en Fortegnelse paa dem, som i Amterne eller Laugene giver mig min Del, hvoraf Eders Velvisheder selv kan slutte, hvilke der modvillige er, begærende derhos at Eders Velvillighed vilde optænke de tjenligste Midler, hvorved saadan Abus (Uskik) kunde forekommes, efterdi jeg er forsikkret,

at her er ikke nogen Købstad i Landet, hvor Amterne eller Laugene slettere aocommoderer deres Sognepræst end her! Jeg recommanderer derfor i Eders Velvisheders Affection, formodende deres Flid og Vindskibelighed i denne min Sag, hvilket jeg da skal vide hos andre at berømme, og forbliver, næst et lyk-saligt Nytaarsønske og Guds gode Beskærmelse over Eders Velvisheder samt dydige Hustruer og Børn og ganske Familie,

Eders Velvisheders velvilligste Tjener

G. Schumacher.

Denne Skrivelse synes imidlertid ikke at have gjort mindste Indtryk paa Borgmester og Raad. De synes ikke en Gang at have besvaret den. Man faar i det hele det Indtryk, at Forholdet mellem Provsten og Helsingørs Borgere ikke har været det bedste. Denne Uvilje mod at betale Offer maa have haft sine Grunde; og Skylden kan vel ikke have været udelukkende hos Helsingørs Borgere. Men Provst Schumacher har den Fordel, at hans Klage er kommen til Efterverdenen, medens derimod de Helsingørs Borgere, som levede for ca. 250 Aar siden, ligger stumme i deres Grave paa St. Olai Kirkegaard uden at kunne fortælle os, *hvorfor* de var saa trevne til at bringe deres Offer.

Da Provst Schumacher i to Maaneder forgæves havde ventet paa Svar fra Borgmester og Raad, greb han atter til Pennen og affattede en ny Skrivelse. Denne Gang var det navnlig Fruerne i Helsingør, det gik ud over. De havde nemlig saa godt som ganske ophørt at holde deres Kirkegang efter Barnefødsel, og som Følge deraf gik ogsaa det Offer, de plejede at erlægge ved denne Lejlighed, tabt. Det er ganske interessant, at vi af denne Skrivelse kan se, naar den gamle Skik, at „indlede Kirkegangskonene“, op-hørte i Helsingør og formodentlig ogsaa i andre Købstæder. Det er altsaa ca. 250 siden. Paa Landet holdt denne Skik sig som be-bekendt lige op til vore Dage; og den bruges maaske paa sine Steder endnu.

Provstens Skrivelse er denne Gang stilet til „Velædle og Velbaarne Kgl. Commissairer i Helsingør, mine Høitærede Venner og Velyndere“, og den er dateret den 16. Marts 1681.

Han klager over

„at den største Del af Helsingørs Indbyggere annammer min Tjeneste ubelønnet ved Deres Børn med Daaben at betjene, efterat de her i Helsingør Menighed har af egen Myndighed uden Kgl. Majestæts eller den geistlige Øvrigheds Consens (Samtykke) selv forandret de gamle Kirke-Ceremonier, at en ærlig Matrone holdt efter sin Barnefødsel sin gudelige Kirkegang og aflagde sit Taksigelses-Offet paa Alteret, hvilket har været i Brug i alle mine Forfædres Tider, ogsaa i Begyndelsen af den Tid jeg kom her til Steden, det og min Hustru har trede Gange rettet sig efter, og havde vel og gjort det tredje Gang, dersom nogen havde ladet sig persuadere (overtale til) at gøre hende den Ære at følge med hende; men som det ei kunde ske formedelst Undskyldninger, saa maatte hun følge de flestes Exempel, og skjøndt de bedste Familier lader se deres Høflighed enten naar deres Børn døbes eller naar deres Hustruer gaa i Kirke, saa glemmer dog de fleste min Tjeneste baade først og sidst, hvorudover det er kommen saa vidt, at jeg har betjent henved 300 Børn med Daaben, og intet nydt af dem, som vel kunde erkendt det, om de havde villet, da dog saadan Abus (Uskik) er ikke alene mod den almindelige Praxis i Købstæderne i Landet, men og mod Sognepræsternes i Helsingør meddelte Kaldsbreve, hvorpaa Hans Kgl. Majestæts allernaadigste Voçation og meddelte Privilegier grunder sig“.

Efter denne Klage over mangelfuldt Offer ved Baredaab og Kirkegangskoner, vender Provsten tilbage til Højtidsofferet. Han gør atter opmærksom paa, at han i 10 Aar med største Lemfældighed og Langmodighed har taalt, at de tre Fjerdedele af Helsingørs Borgere intet ofrede. I de første Aar mente han, det var, fordi han var ukendt, og trøstede sig med, at det vilde blive bedre, da Tiderne var bedre, efter at Krigen var ophørt. Men han var bleven sørgelig skuffet i dette Haab. Da han ingen Arv havde efter sine Forældre og „ei heller ved Ægteskab nogen Kapital af Importançe (Betydning) havde erhvervet“, var han nu i den største Forlegenhed. Hertil kom, at han havde haft betydelige Udgifter, først „for min nærmeste Vens Skyld, som jeg var pligtig at ære og tjene, og dernæst for min Hustrus Børns Skyld“, (han havde nemlig først været Præst i Kregome, og var der bleven gift med sin Formands Enke, *Ane Mortensdatter*, som havde to Sønner med sin Mand), „som jeg var skyldig som en Fader at forsørge“. Hertil kom „de Kgl. Contributioner“ (Skatter), som siden han kom

til Helsingør havde udgjort 100 Sletdaler, og til gejstlige Skatter og andre Embedsudgifter 100 Sletdaler. Der var ingen Tiende til til Kaldet, ingen Præstepenge, han er kun henvist til sin Løn af Byen. Han kan ikke noksom berømme deres „Affectiön“ (Velvilje), som gør deres Skyldighed; hvis de ikke var, „saa maatte min Tilstand være des ringere“.

„Dog da saadanne godvillige Familier er saare faa, og mange *kan* og ikke *vil*. De, som vil og ikke kan, haver min Herrer og jeg, hans Tjener, undskyldt; thi maaske mener somme, at de er ingen skyldig uden den Præst, som de har udvalgt til deres Skriftefader (formodentlig den tyske Præst), da jeg dog gør de fleste Tjenester udi en og anden Maade i Kirken, naar og hvor det begæres.

Nogle indbilder sig, som de og har ladet mig vide, at jeg faar min Del af hvad som offres i Hospitalet og til Froprædiken om Høitidsdagene, da dog de fleste véd bedre, om de vil vide det. Endelig tror jeg, de Uvillige gør sig den Tanke, at jeg uden deres Hjælp faar nok alligevel og skulde faa formeget, om hver Mand skulde være mig obligeret, da dog Skifte-Registrene efter nogle af mine Formænd kan vidne skriftlig, og de efterlevende Enkers Tilstand vidne øiensynlig, at Sognepræsterne udi Helsingør har ikkun haft maadelig Lykke, Løn og Læilighed

Efter slig Beskaffenhed foraarsages jeg nu at søge de velbaarne Commissariers Assistens, forhaabende at det ikke regnes mig til nogen Gerrighed, det og min Samvittighed undskylder mig for, at jeg fordrer min Løn med Rette af dem, som jeg tjener, og som dog ei gør mig Ret, saasom jeg holder det ikke for nogen Uret, hvilket enhver maatte holde for en raabende Synd over mig, om jeg ikke lønte ordentlig mine Tjenere, det jeg og holder for en raabende Synd over dem, som ikke lønner og handler vel mod Menighedens Tjener, hvorfor jeg ydmygeligst beder, at de Velbaarne Kgl. Commissarier i bedste Maade og til mit Bedste ved deres retsmæssige Reglement det saaledes vilde læmpe og lave, at enhver 1) giver Offer paa de tre Høitidsdage, 2) at de, som lader deres Børn døbe, maatte, efter Kaldsbrevets Indhold og den almindelige Maner i Landet, erkende, efter deres Vilkaar, den Tjeneste de i saa Maade nyder af Præsten, som ved sit Embede er et Middel, at deres Børn faar et aandeligt Liv, eftersom de ikke annammer uden Erkendelse Tjeneste af den, som er et Middel, at Børnene kommer til det naturlige Liv. 3) At det maatte behage de Velbaarne Kgl. Commissarier at give mig Efterretning, hvorledes jeg skal mig forholde, naar deres Reglement herudi ikke bliver efterlevet, og jeg imod Forhaabning herefter videre lider Skade. 4) At Borgmester og Raad saa og Byfogden, efter de Kgl. Privilegiers udførlige Erindring, maatte af de gode Herrer Velbaarne Kgl. Commissarier alvorlig formanet herover

at holde, og de mutvillige at straffe. Jeg bliver i den gode Forhaabning, at de gode Herrer antager sig denne min retmæssige Sag, og derudi gør en god Slutning, forventende sig Løn af den gode Gud, som annammer dem, der annammer de, der er udsendte af hannem.

Jeg beder ydmygeligst om Forladelse for Vidtløftigheden hvorved denne Memorial kunde være dem kedsommelig, og næst guddommelig Beskærmelse og al Velstands Ønske over de velbaarne Herrer og alle deres Elskede, forbliver jeg de Velædle og Velbaarne Kgl. Commissariers

ydmygste og pligtskyldigste Tjener
og Forbeder til Gud

G. Schumacher.

Helsingør, d. 16. Marts Anno 1682“.

Men selv denne ydmyge Skrivelse gjorde ikke Indtryk paa de Kgl. Commissarier. De afviste Sagen som ikke dem vedkommende med følgende Skrivelse:

„Saasom denne Sogne-Præstens Prætension ikke egentlig os Commissionarier condornerer (vedkommer), saa har vi den til Borgmester og Raad remiteret (tilbagesendt).

Helsingør, d. 17. Juni 1682.

Tage Bot. von Engberg. A. Guntzen.

Jens Claussøn.

Herefter synes Sagen at have hvilet i flere Aar. Mulig har Provstens Klager bevirket at Helsingørs Borgere gik i sig selv og ofrede til de tre store Høitider og gav et passende Honorar ved Barnedaab. Men denne Forbedring blev ikke af lang Varighed. „Lyng-Kronborg Herreds Provstibog“ viser nemlig, at 1686 var det smaat med Offeret igen. Men da Provst Schumacher nu af sørgelig Erfaring vidste, at hverken Borgmester og Raad eller de kgl. Commissarier vilde hjælpe ham til sin Ret, saa henvendte han sig nu til den højeste lokale Øvrighed, nemlig Stiftamtmanden, den „Høiædle, Velbaarne Hr. Stiftamtmand, Høigunstige Patron og Velynder, Hr. *Otto Krabbe!*“

Han gentager sin Klage over, at største Delen af Helsingørs Borgere, navnlig „entholder sig mod Kgl. Majestæts Love og Geistlighedens Privilegier at give mig intet Offer paa de tre Høi-

tider^a. — Derimod er der ingen Klage over Offeret ved Barne-
daab; her synes altsaa at være indtraadt en varig Forbedring.

Slutningen af hans Skrivelse lyder saaledes:

„Altsaa beder jeg ydmygelig Eders Excellence vilde bevise mig den Naade, og ved sin høie Autoritet beordre Borgmester og Raad, at tilholde dem af Borgerskabet, som hidtil intet Offer har givet, enten godvillig at udlove hvad enhver til hver Høitids-Dag om Aaret villig giver, eller om de ikke godvillig lader sig skrive, at sætte enhver for et vist Quantum efter Evne og Vilkaar, og de som ikke betale, enten de nu har godvillig udlovet eller af Magistraten er taxeret for at give Offer, at lade det inddrive paa den Maade, som det med Byens aarlige og ordinære Skatter forholdes. — Saadan Eders Excellences store og højgunstige Affection imod mig, vil den gode Gud rigelig belønne med al Prosperitet og Velsignelse over Eders Excellence samt Høiædle Frue og Familie, hvortil jeg, næst et lyksaligt Nytaars-Ønske, forbliver

Eders Excellences ydmygste og tro
Forbeder til Gud

G. Schumacher^a.

Der hengik et helt Aar, — altsaa hele tre Offerdage — før Provsten fik Svar paa denne Skrivelse. Sandsynligvis har Stiftamtmanden anstillet en nøje Undersøgelse, om det nu ogsaa var saa galt med Offeret, som Provstens Skrivelse tydede paa. Og saadant noget tager jo Tid. Men endelig kom det længe ventede Svar, og denne Gang var Svaret endelig tilfredsstillende. — Stiftamtmandens Svar var holdt i en ret barsk Tone. Det var henvendt til Magistraten og lød kort og godt, uden den sædvanlige høflige Overskrift, saaledes:

„Af foranskrevne vilde Deres Velvisheder, Magistraten her i Byen fornemme Indholden, hvoraf de vel ser Begæringen at være ikke mindre billig og ret, end den er grundet paa Hs. Kgl. Majestæts til Geistligheden givne Privilegier, hvorfor Deres Velvisheder vilde gøre den fornødne Anstalt, at Begæringen tilbørlig vorder efterkommet, saa at Deres hæderlige og ærværdige Sogne-Præst saaledes u-paaklagelig af de Vedkommende, faar det ham med Rette tilkommende Offer.

Dem alt velgaaende befalet

O. Krabbe.

Helsingør, 30. December 1687^a.

Denne Konflikt med Helsingørs Borgere, angaaende Offeret, var imidlertid ikke den eneste Genvordighed Provst Schumacher havde i sin Embedstid. Nedenstaaende Skrivelse til Sjællands Biskop, som ligeledes findes i „Lynge-Kronborg Herreds Provstibog“, viser, at han ogsaa havde Bryderier med Kapellanen ved St. Olai Kirke, Hr. *Johannes Schrøder*.

„Velædle, Høiærværdige Hr. Biskop, Høigunstige
Patron, Dr. *Hans Bagger!*“

Eftersom den nederste Kapellan i Helsingør er pligtig efter gammel Skik og de gamle Kaldsbrevs Formelding Sognepræstens Tjeneste i Forfald godvillig at forrette, naar Sognepræsten hans Tjeneste formedelst Tilfælde og lovlig Forhindring behøver. og Hr. *Johannes Schrøder*, nu nederst Kapellan til St. Olai Kirke i Helsingør, dog alligevel haver nægtet mig sin Tjeneste, ikke alene nu forleden Fredag d. 26. Februar, endog han mere end to Gange 24 Timer forinden derom var advaret, han og desforuden Tirsdag Eftermiddag havde faaet Eders Velædle Høiærværdigheds Brev, hvoraf han kunde se, at det var Eders Høiædle Høiærværdigheds Vilje, at jeg skulde op til København, men og forleden Landemøde nægtede mig at forsyne Tjenesten i min Absens (Fraværelse) om Fredagen, og alene vilde svare til Søndags-Tjenesten, da, som ikke jeg ikke kan forrette mit provstelige Embede, naar jeg uformodet skulde blive kaldet nogensteds hen, enten af Eders Høiædle Høiærværdighed, eller ved nogen af Præsternes dødelige Afgang at forsegle Boet —, saa jeg beder ydmygeligst, at Velædle Høiærværdighed, for videre Strid at forekomme, vilde give sin gunstige Dom og Dicsion heri, om ikke Hr. Johannes Schrøder, enten ved sig selv eller andre, bør at forsyne mine Tjenester i min Absens og lovlige Forfald, og om 48 Timer før Tjenesten skal forrettes, ikke er lovlig Tid at hannem derom Bud give, naar det ikke før kan ske, hvortil jeg dog gerne vil efter Mulighed beqvemme mig. — Jeg venter herom Eders Høiædle Høiærværdigheds Svar og forbliver næst Guds Beskærmelses Ønske

Eders Høiædle Høiærværdigheds ydmygste Tjener
og Forbeder til Gud

G. Schumacher.

Hafnia, d. 27. Februar 1686“.

Som man ser, opholdt Provsten sig i København, da han skrev dette Brev til Biskoppen. Det ligger nær at antage, at Provsten først har haft en mundtlig Samtale med Bispem om den genstri-

dige Kapellan, men at denne har ønsket en skriftlig Fremstilling af Sagen for at give den et mere officielt Præg. Provsten har da straks sat sig til at skrive Klagen, og Biskoppen har ikke tøvet med Svaret, som er dateret den 2. Marts. Maaske har Provsten haft Biskoppens Svar med i Lommen til Helsingør, for at han personlig kunde aflevere det til Kapellanen og se hvad Indtryk, det gjorde paa ham. Kapellanen havde saa øjensynlig Uret, at han maatte vente sig en meget alvorlig Irettesættelse. Og Biskoppens Brev var da ogsaa meget skarpt. Der er ingen Overskrift, intet venligt Ord til Slutning. Tiltalen „*Han*“ lige i Begyndelsen af Brevet afviger saa stærkt fra den Høilighed, der ellers præger Brevene fra den Tid, at man deraf ser, hvor vred Bispen har været. Hans Brev til Kapellanen lød saaledes:

„Saasom Han udi Hans Kaldsbrev forbindes at forrette Sognepræstens Tjeneste, saa tit han er i lovligt Forfald, saa vil jeg ikke formode, at han noget derimod handler, med mindre han vil tage det paa Riciço og Forsvar, om noget vorder i saa Maade forsømt, naar han derom betimelig er advaret og tilsagt. Hvad Tiden anbelanger, véd jeg, at han ikke behøver den Tid hertil, som her oventil sættes, efterdi han er færdig til Embedet at forrette ved langt ringere Tid, saa at det kan ikkun agtes for et Paafund, om han for den Skyld vilde tergiversere (liste sig fra det). Dog, for at determinere (bestemme) noget vist i Henseende til at andet Forfald imidlertid kunde falde paa hans Side, da kan bemeldte 48 Timer være mere end nok dertil, og bliver han da tilsagt i Sognepræstens Absens at tage Vare paa Tjenesten, maa han svare til om den vorder forsømt, og Sognepræsten være angerløs. Hvorefter kan han vide sig at rette og for paafølgende Ulæmpe at tage vare.

Hafnia, d. 2. Martii 1686.

Hans Bagger“.

Efter denne Sejr over den genstridige Kapellan synes Provst Schumachers sidste Aar at være hengaaede under fredelige Forhold. Han døde 1691. Som sædvanlig i gamle Kirkebøger finder man ikke hans Dødsdag noteret, men kun følgende Notits: „Magister Gehrt Schumacher, Sognepræst og Provst, begravet i St. Olai Kirke i Choret, imellem begge Skriftestolene. Jorden og alle

Klokkerne, fri bevilget¹. — Han blev altsaa, trods alle Konflikter med Borgerne om Offeret, begravet paa Byens Bekostning. — Det samme var Tilfældet med hans Hustru, som døde et Par Aar efter. Om hende finder vi i „Døde Bogen“ for St. Olai Sogn følgende Notits: „*Anne*, Salig Magister G. Scumachers, begravet d. 23. October 1693 i St. Olai Kirke i Choret. Jorden og alle Klokker fri besørget af Borgmester og Raad“.

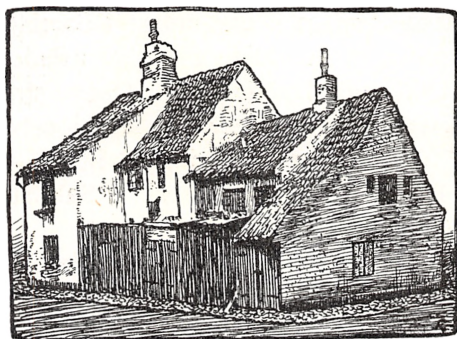
Det var forøvrigt en ret kostbar Historie at blive begravet i Kirken. Samme Aar, som Provst Schumacher døde, finder vi fra Januar 1691 følgende Meddelelse: „*Christian Falch*, Toldkammerer, saa og hans Søn, som var indsat i Sakristiet d. 24. October 1689, igen udtagen, og tillige med hans Fader begravet i St. Olai Kirke om Aftenen Kl. 7 i søndre Gang, strax ud for hans Stoledør. For Steden annammede Kirkeværgen selv Pengene, nemlig 25 Rdl. For alle Klokkerne at ringe 3 Rdl.“ — Sønnens Kiste havde altsaa i langt over et Aar staaet i Sakristiet for at blive begravet samtidig med Faderen.

Under 10. Februar 1691 finder vi følgende Antegning: „*Elsbeth Melvin* begravet i St. Olai Kirke i Nørre Gang strax ved Prædikestol-Døren i deres egen murede Begravelse. For Jorden at aabne annammede Kirkeværgen *Willum Thomæsøn* selv Pengene, nemlig 12 Rdl. — For alle Klokker 4 Rdl. 1 Skilling“.

Det er ret paafaldende, at medens Klokkeringningen over Toldkammerererne i Januar 1691 kun kostede 3 Rdl., saa var Prisen d. 10. Febr. 1691 stegen til over 4 Rdl. — Forøvrigt var det ikke altid, at der blev ringet med *alle* Klokkerne. Der var nemlig Klokker baade i Taarnet og Spiret, og ved mindre højtidelige Begravelser ringedes kun med Spirklokkerne og ikke med „Sogne-

¹ Billedet af Gert Albertsen Schumacher, som findes Side 93, er laant fra E. F. S. Lunds Værk *Danske malede Portrætter*, IX. Bind. Originalen findes i St. Olai Kirke i Helsingør. Paa Rammen staar følgende Indskrift: Mag. Gert Albertsen Schumacher født i Roskilde 1641, kaldet til Præst i Kregome 1665, til Præst i Helsingør og Provst 1671. I levende Live vilde han, at dette skulde fremstilles, for at det kunde være ham og andre et Spejlbillede af og et Bevis paa Forkrænkelighed og Uforkrænkelighed. Han døde d. 23. Febr. 1691 i sin Alders 49. Aar og 4 Maaneder.

klokkerne", som Klokkerne i Taarnet kaldtes. Den 27. Juli 1691 blev der saaledes begravet en Søn af *Jacob Hanssøn*, Hans Georg, kun 6 Maaneder og 3 Uger gammel. Han blev begravet i Borgmester *Jørgen Buhrs* Begravelse i St. Olai Kirke. Men formodentlig fordi det var et saa lille Barn, blev der kun ringet med Spirklokkerne, og det kostede kun 1 Rdl. 12 Skilling, medens Prisen for at „aabne Jorden“ var den sædvanlige, nemlig 12 Rdl.

HELSINGØR VED AAR 1735

Af V. Thalbitzer.

HELSINGØR hører til de Købstæder, om hvis Historie der efterhaanden findes en fyldig Litteratur. Til Oplysning om Byens Historie haves et righoldigt Kildestof saavel i Byens egne Arkiver som i vore Biblioteker, og de nyere Værker, der er fremkommet om dens Historie eller Udsnit af denne, er for en ikke ringe Del bygget paa saadanne førstehaands Kilder. Der er herfra hentet meget værdifuldt Stof frem ikke blot af lokal Interesse, men ogsaa af Interesse for enhver, der ønsker at faa Indblik i Købstadslivet i ældre Tider, idet Helsingør i Kraft af sin Beliggenhed og handelspolitiske Betydning i ældre Tid i højere Grad end nu var en af de førende Købstæder i Landet. De første Aartier efter den store nordiske Krigs Slutning er imidlertid en Periode, som endnu kun i ringe Omfang er behandlet. Byen var under Krigen bleven haardt hjemløst dels ved byrdefulde Indkvarteringer af Militære, men navnlig af Pesten, der i 1711 naaede til Helsingør og bortrev 1800 Mennesker eller ca. $\frac{1}{3}$ af Befolkningen. Denne Svækkelse lammede i en Aarrække Byens Kraft, og endnu i 1753 var Indbyggerantallet kun ca. 3400. Et ret godt Billede af Byen faar man af L. Boesens Helsingørs Beskrivelse 1757, men adskillige betydende Sider af Købstadslivet, særlig de økonomiske Forhold, hvorunder dette udviklede sig, og de Problemer, der dengang satte Sindene i Røre, finder man dog ikke belyst her, og til at fuldstændiggøre Billedet og som et Bidrag til Helsingørs Historie fremkommer derfor det efterfølgende.

Ved Forordningen af $\frac{25}{6}$ 1735 blev det paalagt Stiftamtneændene i samtlige Stifter at indsende „Relationer“ til Kongen over de økonomiske Forhold m. v. i den Landsdel og de Byer, der hørte under dem, og til Brug ved Affattelsen af disse Relationer blev der af Stiftamtneændene givet Magistrater, Retsbetjente og andre Tjenestemænd Paalæg om at fremsende Indberetninger over de Spørgsmaal, der ønskedes belyst, og som var følgende:

- 1) Angaaende ethvert Amts Tilstand, Beskaffenhed og Produkter.
- 2) Hvorudi enhver By og Distrikts Handel, Negocie (Storhandel), Haandtering og Næring bestaar.
- 3) Om samme har aftaget eller tiltaget og hvad dertil kan være Aarsag.
- 4) Angaaende vore ved Søen beliggende og til Vands negocierende Provincier og Byer maa i Særdeleshed indhentes Efterretning om de ind- og udgaaende Varer ved egne eller fremmede Skibe blive ført, hvorledes ethvert Steds Skibsfart er beskaffen, hvor mange og hvor store Skibe ved hvert Sted befindes, hvor deres Fart egentlig gaar hen og hvorudi deres Befragtning frem og tilbage bestaar. Ligeledes skal og indberettes hvad egentlig føres til og fra Landstederne.
- 5) Om nogle og hvad Slags Fabriquer eller Manufakturur det være sig under hvad Navn, det vil, udi enhver By, Amt og Provincie befindes. I hvad Stand de er, om der tilforn har været andre og hvad Slags og af hvad Aarsag de have aftaget eller ere ganske udgangne.
- 6) Om hvorledes og til hvem Privilegiae i saa Maade er udgivne, af hvilken Beskaffenhed, om de er monopolske eller exclusiva, hvilke der ere paa en vis Tid, og hvilke der ere bestandige.
- 7) Hvilke og hvor mange Societeter og Laug enhver By og Provincie har, saavel som og Tallet paa Kjøbmænd, Kræmmere, Haandværksfolk og alle dem, der driver Handel samt omtrent deres Tilstand, saa vidt vides kan, om Haandværksfolk fattes dem og hvad Slags.
- 8) Om der er Indbyggere nok til at dyrke Landet, om Land-

væsenet og Agerdyrkelsen ikke kunde være at forbedre, og hvad begge Dele maatte fattes.

For Helsingørs Vedkommende foreligger som Svar paa denne Henvendelse en af Raadmændene Andreas Becker og G. Hvid underskreven Indberetning bilagt med 1) en Beretning fra Købmand, Commerceraad G. Hansen og 2) en Beretning fra 6 andre af Byens Købmænd. De Oplysninger, der indeholdes i Magistratens Indberetning, er i Sammenligning med de Besvarelser, der findes afgivne for endel andre Byer¹, ret kortfattede og summariske. Dette skyldes sikkert den Omstændighed, at Borgmesteren i Helsingør, Johan Daniel Burghoff², som det kan ses af den i det efterfølgende udeladte Indledning til Magistratens Indberetning, havde taget Sagen hjem til sig for selv at affatte Indberetningen, men afgik ved Døden, forinden han fik skrevet denne. De 2 Bilag supplerer imidlertid Magistratens Indretning, navnlig faar man af Commerceraad Hansens Indberetning Billedet af en Købmand med et noget større Udsyn end sikkert Størsteparten af Datidens Provinskøbmænd, hans Betragtninger er øjensynligt paavirkede af Datidens ledende merkantilistiske Idéer. Det fremgaar da ogsaa af de i Kommercekollegiet til hans Indberetning gjorte Bemærkninger, at man paa flere Punkter har bifaldet hans Indstillinger, medens man ellers har taget Afstand fra de fleste Forslag i de andre Indberetninger.

Indberetningerne er hovedsagelig gengivet i den Form, hvori de foreligger; dog er der i Stavemaade og Tegnsætning foretaget nogen Modernisering, bl. a. for at den undertiden springende og uklare Tankegang saavidt muligt kan fremtræde i forstaaelig Form.

Foruden Helsingørs Relation er medtagen Relationer over Kronborg Amt, hvor dog er udeladt, hvad der ikke vedrører Helsingør eller dens Oplands Forhold.

¹ Jfr. saaledes Relationen vedrørende Vejle Købstad og dens Indbyggere, meddelt af C. Petresch Christensen, Vejle Amts Aarbøger II Halvbind 1921.

² Født 1660 i Arentzburg paa Øsel, Raadmand ³⁰/₅ 1718, Borgmester ²¹/₁ 1735, død i Oktober 1735.

- 1) Der er ikke ved Stædet andre Producter end den Avfling Købstaden omligger og bestaar af 499 Tdr. 5 Skæpper Udsæd.
- 2) Handel og Næringen angaaende, da bestaar den udi, at Bønderne paa Cronborg og Borstzholm¹ Amter og Byer her til Byen og hos Borgerne sælger, naar han har noget, sit Korn, køber igjen sit Salt, Kram og Fiskevarer, Garnisonen saa meget det er, er ladet her sin Skilling, de Søefarende, som sig paa Øresunds Toldkammer klarere, hjælper og noget. Hvad Salt her sælges, købes fra Kiøbenhafn, Fiskevarer af norske Skibe, som her til Sundet ankommer; fra Skaane kommer undertiden og af det Lands Folk, som køber, hvis de udi smaat kan have nødigg som af uldne og andre smaa Kram, føre derimod her til Helsingør efter kgl. allernaad. Tilladelse slagtet Qvæg af Stude og Kalvekjød og andre Smaakreaturer.
- 3) Stædets Indbyggere her, saa er den Uorden sig indsneget, at Haandværkere og den som har Laug bruger ligesaavel Bryggen og Brænden som de, der ey andet har at leve af, Ja, hvad liden Handel den skulde have, der af Handel sig vilde ernære, præjudiceres og udi slige Tilfælde, saa at dersom enhver blev ved sin Orden, syntes det uforgribelig at være bedre; imidlertid ser man over slig men fordærvelig Undergang af adskillige, som derved lider og har lidt.
- 4) Hvad Vare som af Hør Hamp og Humle, som herudi smaa Partier ankommer, kommer med fremmede Skibe fra Østersøen, de 2de Sorter med Hollændere og den 3die med lybske Skibe og hvad fra Frankrig kommer som af Vine og Brændevin med danske Skibe, Saltet kiøbes udi Kiøbenhafn, Trælasten fra Norge, Gulland og Skaane, de 2de første Sorter med danske Skibe, den 3je med skaanske Jagter hertil Byen bringende. Stedets Søfart bestaar af de Fartøjer, som Færgelaugtet her have, nemlig een Jagt stor 4 Læster, een Jagt paa 3 Læster, 6 Mellem Jagter hver paa 2 Læster, 11 Mellem Joller à 1 Læster og 40 smaa Joller. Vel har Apotecheren her et Fartøj af nogle og tredive Læster, brænt og maalt udi

¹ Skal muligvis være Hirschholm.

Kiøbenhafn, samme er ude fra, men farer mellem Gulland og Østersøen, Skipperen er Borger her, men ses ikke tiere end han klarer sig for Fartøj og Ladning paa Øresunds Toldkammer. De her ved Stedet hørende Jagter henter fra Holbek og Aads Herred Kornvarer hertil Byen... thi al Alimentation af Fede- og Kornvarer skal her haves inde fra Landet, Fyen, Laaland og Jydland.

5. Fabriquer er her ej videre end et Garveri, som kunde komme til en fuldkommen Stand, var ikke Justitsraad Gaulckens allern. Privilegia.
6. Garveren har som refereret Privilegia paa 10 Aar, hvoraf allerede endel Aaringer er expireret; Tobaksspinderen har bestandig Privilegia og allene at være Tobaksspinder, men det synes maadelig Spinderi, mulig Kræfterne ere kun svage. 2de Farvere er og her privilegerede bestandig, dygtige nok til deres Brug, men har og sine Fuskere og er uden de af svage Kræfter dog har deres Brød som det er. Til de Reysende ere 2de privilegerede Vertshuse. Apotechet er og bestandig privilegeret og udi god Stand.
7. Jordejernes¹ Tal er 40. Det store Ligcompagnie, som derudi ere delagtige 60 Familier. Det mindre Ligcompagnie 23 Familier. Færgelaugget 58 Færgemænd og 18 Svende som har Laugs Rettighed. En Barberer og 2 Svende har Laugs Rettighed med dem udi Kiøbenhafn, Skræderlaug bestaar af 8 Mestre, Skomagerlaugget af 12 Mestre, Muremesterlaugget af 3 Mestre, Linvæverlaugget af 3 Mestre, Vognmandslaugget af 7, Smedelaugget af 7, Snedkerlaugget af 6, Bagerlaugget af 6 som bager og 2de, som har aflaget, medens er 7 bevilgede Hvedebrødsbagere.

Slagterlaugget er i Tal 7 og 2de Enker, 5 Bødkere, som deres Haandværk forstaar og udi Laug har lært, har forsømt deres gl. Skraaer stadfæstede, som var gifne af Borgmester og Raad Aaret 1671. Ønskede sig gjerne Laugs Rettighed;

¹ Paa Byens Markjorder.

foruden dem er 2de Maler god af Profession, 3de Paryquemagere, een Tinstøber, een Remmeschnider, een Gørtler og femb Handskemager, deraf een er udi Laug med dem udi Kiøbenhavn. Desuden som holder aaben Boed ere i Tallet femb, Commerceraad Hansen størst af Handel. De fornemste Consuler bestaar af Engelsk, Svensk og Hollandsk, de som følger derpaa tillige med deres Commissionsoplag med Trælast og Fiskevarer bestaar af 7. Foruden er en Glarmester, en Hosekræmmer og nogle som brøgger og brænder der dog nok udendisland leve, men præjudicerer de andre. De andre deres Tilstand kiender Gud, men Laugene ere tattige — hvorfor — for de store Indgreb, som vederfares dem af Fuskere og efterliggende Soldater foruden hvis af Garnisonen, som her forefindes, der lettere kan give deres Arbejd til Fals, end de her skatter og skyldte, hvis befales og paabydes.

Den 8de Post skal vi underd. have udi Hukommelse os til Besvaring.

*Andr. Becker*¹.

*G. Hvid*².

Til den ædle og velvise Borgmester og Raad
tilforordnet Magistrat og Øvrighed.

Ved det Hans kgl. Maj. allernaad. Rescript af 25. Juni 1735 udi allernaadigst Hensigt til Købstædernes Opkomst og deres borgerlige Nærings Forfremmelse tillige med Hans Excellence Hr. Geheimeraad og Stiftsbefalingsmand Baron von Gersdorff derom til Magistraten afladte Skrivelse af 19. Juli paafølgende udi offentlig Publication er vorden bekendtgjort, saa har vi paa saadan højt kongelig Raad og Forslag ikke villet unnlade i vores Laugs og Anliggender dette ringe Forslag til det almindelig Bedste ved Magistratens skønkelig Approbation og deres videre Befordring ydmygst at insinuere.

¹ Født 1682, Raadmand $\frac{30}{5}$ 1718 død $\frac{3}{5}$ 1736.

² Gregers Lauritzen Hvid, opr. Ridefoged paa Bregentved, Byfoged i Helsingør $\frac{19}{11}$ 1708— $\frac{28}{9}$ 1740, Raadmand $\frac{25}{3}$ 1735, død $\frac{26}{6}$ 1743.

Hvad der den borgerlig Handel og Negotii udi Helsingøer er angaaendes, da er den desværre Commerce til en saa stor og yderlig Confusion, idet at baade Bryggere, Haandværksfolk og Færgemænd foruden hvers egentlig Brug og Næring og tillige driver Kiøbmandsskab saa at, hvad de ey i deres egne Huse kan sælge og afsætte, lader de ved Omløbende forhandle, hvorved de andre Kiøbmænd og Kræmmere mærkelig fornærmes, og saaledes derover den ene stræber til at undertrykke og fordærve den anden, thi, som slig Uorden er mangt skadelig, saa er det i sig selv højt fornøden, at saadan vorder hemmet og afskaffet og at Købmandskabet iblandt Kræmmere og Købmænd paa en fast og ubælgelig Fod vorder stipuleret og indrettet:

- I. At ingen, som ikke enten allerede har vundet eller herefter vinder Borgerskab, til at marchandere maa antages og tillades, uden han beviser saadant at have lært og derfor at opsætte og holde aaben Krambod.
- II. Dernæst, at Købmændene og de, som vil bruge Købmandskab deles i trende Slags:
 - 1) Uld-kræmmere tillades at holde allerslags uldne, silke og lærreds Kram og alt hvad som til af sligt maatte behøves.
 - 2) Urtekræmmere at holde med alle Slags Specerier og The samt Isen-Kram, Bandler og Traad, item Salt, Tran og Beeg.
 - 3) Hørkræmmere, foruden Hør og Hamp og allerslags grove Varer, bestaaende af tør og salt Fisk, item Jern, Humle, Salt og Tjære, saa og Tømmerlast, af hvilke Sortimenter og Varer den ene ej den anden nogen Indpas maatte gjøre, men enhver at forblive ved sin rette Kram under vilkaarlig Straf og Forbrydelse, thi saa længe det uforment er tilladt, at en almindelig maa falholde og sælge alle Slags, kan den, som er formuende, snart undertrykke den, som er af mindre Kræfter, end hvad som han *særlig* haver, at sælge dyrt, og det, som andre Fæller holder, at sælge *det* og *ringe*, hvormed paa slig Maade al Handel hannem alene tilvindes, og de andre ufejlbar maa enten nedlægge deres

Handel eller og omsider gjøre Fallit. Men naar Handlen er delt i visse Classer og bestaar af visse Sorter, maa den ene uimodsigelig holde Kjøb og Pris med den anden, al den Stund at de tillige søger Varer fra første Haand, hvortil enhver maa have til Hensigt og øjemærke sig at kunne forskaffe. Naar da Handelen herudi Helsingør paa den Fod og Maade blev etableret, derfor og at Landprang og alt Købmandskab paa Landet stricte blev forbuden og afskaffet, dertil og alle uberettigede og formuende blev forment de rette Kiøbmænd og Borgere i deres Ernæring at præjudicere, var det ved Guds Forsyn fast at vente og formode denne Stads Opkomst, saa beylelig Handel med et kunde udi Pris af alle Ting med billig Fordel sælge ligesaa civil som i Kiøbenhafn.

Vi formoder derfor, at velædle Magistrat indser og undersøger dette Forslag, som højtnødvendig og tjenlig, og at det bedste Middel til en Bys og Stads Opkomst bestaar i at den haandhæver med god Politi Skik og Ordning, overladende det deres omhyggelig Forsorg og Befordring og er med al forbindligst

Velædle, ædle og velbyrdige Hr. Borgmester og Raad
tjenesteskylidigste og ærbødigste Tjenere

Helsingør, ¹³/₉ 1735.

Olle Colling. *P. Bentzen.* *H. Gylden.*
Simon Siverts. *Brødde Paulson.* *Daniel Knoph.*

Deres Excellence, Høy og Velbaarne, Hr. Geheime-Raad,
Ridder, Baron og Stiftsbefalingsmand
Hr. von Gersdorff.

Saasom Magistraten herudi Byen haver given mig Communication af deres Ex's til dennem ergangne Melding, hvorudaf fornemmes hans Kgl. Maj. allernaadigste Intention giærne at ville faa

denne Stad udi forrige Flor og Velstand, hvorfor Deres Excellence forlanger Forslag af Indbyggerne, jeg vil da ikke ermangle at meddele min liden Betænkning, men som jeg i Kiøbenhafn hafde den Ære nogenledes mundtlig at explicere mig for Deres Exl., da finder jeg betænelig at foreslaa noget particulier for denne By, det vilde causere mangfoldig Chalusie, min Meening gaar mere derhen til det almindelige end noget particulier og ufuldkommet, hvorved denne By saavel som alle andre hans kgl. Maj.'s Stæder kunde prosperere, hvorved at tvende Ting er nøye at overveje og i Agt at tage.

- 1) *Hvad* som der er til Negotiens Befordring og *hvad* der udfordres til hans Kgl. Maj.'s Intrader eller Intresser, begge bør og kan være, men det maa fattes i den Orden, at den ene ikke hindrer den anden; først til Negotiens Drift udkræves en reguleret Told-Rulle for alle indkommende og udgaaende Varer, Tolden derved at moderere paa de Ting, den udenlandske Trafique er vedkommende, at den strax ved Indkommende uden nogen Oplag blev betalt, saaledes at Værerne ey højere blev betinget, end at man med andre Nationer udi Østersøen kunde holde Pries.
- 2) Dernæst burde man beflitte sig paa at stabilisere Manufacturer i Landet, accordere nogenledes først de Requisita, som dertil behøves, derimod glat at forbyde Indførslen af det, som man kunde forfærdige i Landet; og om det da ikke strax kunde staa udi den fuldkommen Perfection, saa kom det dog med Tiden og Pengene blev hos os selv.
- 3) Til Manufacturers Opkomst var efter min uforgribelige Meening først fornøden at anordne, at Kræmmere, der vilde holde Boed, burde at sætte en vis Capital udi de Manufactur af de Ting, som han agtede at handle med, hvilket og er efter deres Laugs Articler; saa vilde han uden Tvivl see at selge sit eget førend det fremmede, hvortil der udgaar af Landet store Penge.
- 4) Det er og høyligt fornøden, at Skibsfarten ligeledes kom paa

Fode og sielv i Landet at bygge Skibene, hvilke med Rette kunde kaldes egne, evidere Fremmede at tilbringe os andet end deres Lands Producter; paa den Maade conserveres, vi vore berømmelige Søe(mænd) holde i Landet, som kan være til Kongens Tjeneste, naar det gjøres fornøden, i Steden de nu, som bekiendt er, tiene Fremmede i Mængde.

- 5) Den store Overdaadighed udi Klædedragten var meget tjenlig at den ved en allernaad. Anordning blev modereret, for derved desmere at give Anledning til at bære det, som her meget vel til Klædelighed kunde forfærdiges.
- 6) Fattige, som man destoværre finder i stort Tal paa Gader og Stræder, kunde forsørges paa den Maade, naar de til Arbejde blev employeret, som allerbest lader sig gjøre, hvor Manufacturer oprettes og fortsættes, der kan baade Gamle og Vanføre fortjene til deres Underholdning og fortjene deres Brød, saavel med at spinde, med at karte Uld og andet Arbejde, som derved i Mængde forefalder; og om det vel i Begyndelsen vilde komme noget besværligt eller uvandt fore, saa finder det sig med Tiden allerhelst, naar de Fattige befinder den Forskiel udi deres Forflegning ved Arbejdet og naar de til førend ved Bettelstaven haver maattet samle deres Føde.
- 7) Magistrats Personerne og andre, som bør at holde over Hans Maj.'s Love og Forordninger og se derhen, at Enker og Faderløse, for alle og enhver sker den Del, som ret er, burde efter Billighed belønnes, at de ikke af Trang for Brød skal gives Anledning til at se igiennem Fingerne med nogen, og naar dennem det er bleven tillagt og nogenledes har det, som de kan leve af, da exemplariter at straffe dem, som handler imod deres Ed og Pligt.
- 8) Fremmede Indbyggere, der hverken skatte eller skylder men udsuer Landet og rejser saa siden til de Steder, hvor de hører hjemme, burde billig ey at taales, allerhelst naar bemærkes kan, at de med ingen anden Intention tager deres Borger-

skab, end at den føye Tid til deres egen særdeles Fordel agter at blive.

- 9) Haandværks Folk burde at haandværke med deres Laugs Privilegier, og Soldater som ere af en og anden Slags Handværk forbydes og fraholdes, at de ey, som nu forstunder alt formeget gaar i Svang, gjør Borgerskabet Indgreb udi deres Næring, ja saa at endel derfor aldeles bliver ruineret. Thi det begribes lettelig, at naar en Soldat tillades at sætte et Værksted og at tage en anden af sine Camerater til Svende, saa kan det ikke andet være, end at en Borger paa den Maade maa blive ruineret.
- 10) Alle Monopolia ere striedige imod Trafiquen, i det minste i de Ting, som ikke er af den Consideration, at det kan kaldes noget som ikke tilforn har været intenderet eller bekiendt.
- 11) Mellem den Negotierende og en Kiøbmand burde og at være en Orden og Skik, derhos en Destinction imellem en gros Handlen og den der sælger i smaa Partier; da kunde de bægge leve i Staden, nu er den ene ikke noget for den anden og bægge er ikke noget beskaffen.
- 12) Overalt bør man at søge ey allene at conservere Pengene i Landet men vel og at faa derhen, at man kan fortjene noget af de Fremmede, hvilket er den Gevinst og Fordel, som man med Føye kan sige, at Landet profiterer mest ved.
- 13) En Hafn for denne By var meget tienlig, men om vi nu hafde den uden en bedre Negotie, hvad kunde den da nytte? Derimod eragter jeg, at det var meget vel for dette Sted, om vi endnu havde en god Bro, hvilket uden megen stor Bekostning kunde bringes tilveje og underholde sig sielv af de tillagde Indkomster; som var ey allene Indbyggerne til stor Hielp men af og til Hans Maj. Tieneste for mange Slags Ting som har bleven losset til Cronborg, hvorved meget spartes, om Skibene derved kunde ligge at losse, i Steden de nu med Baade maa bekoste at sejle alting i Land med største Risico.

14) Hans kgl. Maj.'s Intrader, som bør efter Guds og Naturens Lov at observeres og betales, findes bequemst, naar Undersaatterne leve sømmelig og formaae vel, at de uden Ruin kan give, naar det gøres fornøden efter den herofver mentionerede moderate Told, som sikkerlig med Tiden vil blive considerabel, naar Folket i Tiden formeres til et anseligt Tal (og da voxer Consumptionen), og som ikke er Negotien i sig selv til nogen Hinder, naar kun bliver i Agt taget, at den er moderat og taalig paa de Ting, der hører til den gemene Mands Subsistance. Hvad som paa det øvrige bliver lagt eller paabuden, som hører mere til Overdaadighed end til Nødtørfthighed, hindrer ey, thi enhver maa vide at gøre saaledes deres Regning, at de kan faa en Udkomst med deres Pung. Naar nu ved foreskreven allerydmygste Forestilling Handel og Vandel florerer, Manufacturerne vorde stabilicerede, Seyladsen tiltager og formeres, saa vil Landet uimodsigelig findes langt mere populos, forsynede med Guds Bistand med alle behørende Ting, consequenter Consumptions¹ Intraderne af større Vigtighed, hvilket er den reelste Indkommen for en stor Herre og den taaligste for Undersaatterne at udgive, foruden at den Consumption, som nu paa Victualier er anordnet, kunde efter nøye Overvejelse til dels blive diminuered og vel forhøyet eller kunde dernæst en vel proportioneret Consumption paalægges og upartisk repareres og paa enhver Familje i Særdeleshed efter hvers Stand, Condition Lejlighed, paa Vin, Brændevin, Salt, Tobak, The, Caffé og deslige dennem som derved i smaat vilde handle, derved spares Hans Maj.'s mange Udgifter, kan have sine Intrader sikrede i en god Orden uden stor Umage enten at han efter allernaadigste Behag skulle ville forhøye eller formindske Consumptionen, kan det altsaa paa en god og føjelig Maade ske.

Her kunde falde endnu adskilligt i Underdanighed at forestille, dersom at ikke var at befrygte, at der en og anden med forhindrig og misnøvelig Propositioner skulde indkomme, hvorved

¹ Told eller Skat.

denne min velmente Intention maatte stødes tilbage, og man da derved er exponeret at paadrage sig adskillig misnøvede Gemytter og deres Fjendskab formedelst at man ikke kunde forbigaa at forklare rent en saadan important Sag og give for Lyset, hvorudi den rene Sandhed bestaar, og paa det at ingen skulde finde at mit Forslag er ugjærligt, fordi jeg understaar mig at bevise det i Gierningen under billige Conditioner.

Jeg forbliver med al Ærbødighed Deres Excellences,

Høy og Velbaarne Geheimeraad etc.
Ydmygste Tiener

Helsingøer, d. 20. Septbr. 1735.

G. Hansen.

CRONBORG AMT¹

§ 1.

Cronborg Amt bestaaer af et helt Rytter-Districts Bønder som forvaltes af en Regimentsskriver, dernæst af et lidet Proprietaire Gods, Krogerop kaldet, som tilhører Hr. Conferensraad Rostgaard² og af nogle faa Præsteannex Bønder, hvilke med deres Contributioner henhører under Amtstuen paa Fridericksborg. Næsten det halve af Amtet er Skovegn hvor skikkelig Kornmarker findes, og det øvrige bestaar dels af god Sædeland og dels, som grændser til Nordstranden af sandagtige Jorder som og er Flye Sand undergiven.

Beboerne nærer sig der af Bonde Haandtering undtagen en-deel Familier, som boer ved Strandsiden paa Fiskerlejer, der lever af Fiskerie i Stranden, men som Fiskeriet i een 12 à 16 Aar har slaaet meget feil, saa lever disse Familier nu omstunder i slet, og hvad Bonden angaar som allene maa nære sig ved Avling og af hvad Kreaturer som han tillægger, da, som sønderligen hans

¹ Bestod af Liunge Herred og Holboe Herred og grænsede mod Syd til Fredericksborg og Hirsholm Amter.

² Friedrich Rostgaard, en Søn af den fra Svenskekrigen bekendte Hans Rostgaard.

Havre nu i nogle Aar lidet haver (ud)byttet, er det og efterat nu baade dette og Fredericksborg Amts Beboere undergaa endel Skade paa deres Sæd af Vildtet, som enhver bekendt er¹.

§ 2.

Dette Amts Beboeres Haandtering er at pløje og saae og nogle at fiske, og altsaa deres Producter allene Korn, Havre og Kreaturer med lidet Fiskeri, hvorudi ogsaa deres Handel allene bestaar.

§ 3.

Dette Amts Beboeres Næring og Handel haver i saavidt aftaget, at Fiskerne arbejder og faar lidet eller intet, og Bonden faar ikkun lidet for sine Varer frem for forrige Tider.

Aarsagen dertil er vel, at intet af slige Bondens Vare er begierlig udenlands, saa at ey noget deraf bliver udført, men snarere kommer samme udenlands fra og her ind saavel som til Norge; fornemmelig skader det denne Egn, at da Skaane nu paa nogle Aar har været tilladt at føre baade levende og slagtet Qvæg her til Landet og til Byen Helsingør og som denne Bye er den eneste Købstad, at dette Amts Beboere kan afsætte deres Varer til uden at rejse lang Vej dermed til Kiøbenhafn, men der altid er opfyldt og forsynet med Kød eller Qvæg fra Skaane, hvorfra de kan sælge det bedre Køb end vist her i Landet i Henseende at vore danske Penge er i større Værdi end deres egne, saa kan dette Amts Beboere saaledes ey afsætte noget af deres Kreaturer her til Byen.

§ 4.

Under dette Amt findes ingen som haver Haandtering med nogen Skibsfart videre, end Strandfiskere paa deres Baade foretager med at fiske og føre samme til Kiøbenhafn eller andetsteds hen.

§ 5.

Af Fabriker og Manufacturer findes paa dette Amt følgende:

¹ I Pontoppidans Atlas fra 1764 udtales om Bønderne i Cronborg Amt, at „bemeldte Bønder er af de mest velhavende i Landet“, saa Tilstanden maa altsaa have bedret sig.

Den saakaldede Hammer Mølle eller Gevær Fabrik i Tikiøb Sogn, hvor der arbejdes Gevær til Kongens Tjeneste, samme er arveligen overdragen til Krigsraad Lorentz Juhl med de Conditioner, at han og Arvinger skal holde denne Gevær Fabrik med alle Ting udi vedbørlig god Stand, at Geværret til kgl. Maj. Tjeneste efter oprettet Kontrakt kan vorde godt og prøverigtig fabriqueret og leveret. De dertil behøvende raa Materialier er forundt Frihed for Told, og Fabriquets Folk og Arbejdere er fri for alle Slags Skatter i 10 Aar fra Contractens Dato d. $29/3$ 1731, hvilken Fabrik nu skal være i god Stand. — Foruden findes herved et indrettet Naul Smedderi efter Søetatens General Commissariats Forlangende, hvoraf endnu noget holdes vedlige, men formedelst en og anden Omstændighed skal nu om Stunder være mere Forliis end Gevinst derved.

Dernæst er herved anlagt en Valse Mølle, hvorpaa i nogle Aar er valset Klæde for den kgl. Uldmanufaktur i Kiøbenhafn efter det kgl. Conseils Forlangende, men da afvigte Aar er bleven indrettet en Valse Mølle ved Kiøbenhafn, som drives af Vinden, saa har siden den Tid ingen Klæde været at bekomme til denne Mølle, hvorfor Vandet paa dette Sted nu løber uden Nytte til Stranden.

Forbemeldte Hammer Mølle har faaet dette Navn deraf, at omtrent for 50 Aar siden var der gjort Anfang at smelte gammelt Jern, hvoraf blev hamret Stangjern til Holmens Brug, men formedelst Skovens meget Aftag ved den store Mængde Trækul som blev brugt derved, og desuden det paa den Tid var Mangel for Vand om Sommeren, blev dette Værk nedlagt og i Stedet begyndt at indrette en Gevær Fabrik, hvilken dog ikke kom i Stand, før end nu tilsidst at Krigsraad Juhl har bragt den dertil.

Et Tegl og Mursteens Brænderi findes ved Sneckersteen i bemeldte Tikiøb Sogn, som nu drives af Jean Jean og Interessenter, er først anlagt af Andreas Wintapper i Kongens Vinkælder paa Fredericksborg i Aaret 1621; ved samme Værk skal aarlig kunne forfærdiges 5 à 600,000 Mursten og 80,000 Tagsten og dersom flere kunde afsættes, og der kunde nydes Betaling strax for hver

Leverance af 100,000 Steen, formenes, at der kunde bringes dobbelt saamange tilveje aarlig; ved samme Arbejde holdes og ernæres et halvthundrede Mennesker. Dertil er af forige Konger henlagt visse Stykker Jord og en Mose at grave Tørv i samt bevilget Fiskeri i Stranden for samme Grund imod at holde den Fiellebro vedlige, som ligger midt for Teglgarden paa Ald Veyen, og maa grave Leer paa fælles Grund og det alt, saafremt Verket fremdeles føres i Brug og fortsættes og indtil anderledes derom tilsigendes vorder, hvilket er confirmeret paa Oberjæger Johan Hendrich Schæffer i Aaret 1721.

3)¹

4) En Ryslæder-Fabrik, anlagt i Aaret 1729 i bemeldte Tikiøb Sogn paa Lockerup², som da blev begyndt og dreven af een i rysisk Tjeneste tilforn staaende Captain, nemlig Johan Gotfried Obenhausen, ved Hr. Justitsraad Gaulckens Forslag, men formedelst denne Capitains Undvigelse og at Hr. Justitsraad Gaulckens tilsatte derved en Capital af 12,000 Rdl. er samme Fabrik nu meestens ruineret og øde. Dog bliver endnu dreven paa bemeldte Justitsraad Gaulckens Vegne ved en Person, navnlig Müller, som skal forestaa Jufters³ Forarbejdelse men beklager sig at mangle Penge til Værkets Soutien. Derpaa er givet Privilegium til Justitsraad Gaulckens den ³⁰/₇ 1734, at ingen anden i de første 20 Aar fra denne Dato at regne maa eftergøre saadanne russiske Juffer, men derhos er denne Fabrique tilladt at forfærdige alle Slags Læder, hvad Navn de og maatte have og maa derpaa holde Svende og Dreng samt at maa sælges og købes Fabrikets Læder saavel i som uden Kiøbenhavn og anlægge Værket, hvor fordelagtigst maatte findes, hvorved denne Ryslæder Fabrik med største Omhu skal søges vedbleven og excoteret.

¹ Papirfabrikken ved Strandmøllen. Udelades her.

² En Landsby ved Siden af Snekkersten. Navnet findes endnu bevaret i Navnet Lokkeruphus paa Skovløberhuset ved Indgangen til Egebæksvang.

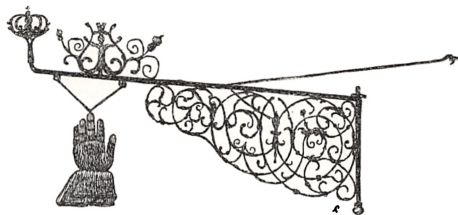
³ Juffe-Ruslæder. Navnet kommer af et russisk Ord, der betyder Par, fordi Huderne garvedes parvis.

§ 6 og 7.

(Indeholder kun Henvisninger til tidligere Indberetninger).

§ 8.

I dette Amt er der Indbyggere nok til at dyrke Landet, men som de samme nuomstunder ikkun er af ringe Formue, kan Landvæsenet og Agerdyrkingen ey saavel ved denne være at befordre, som om de var af saadan Efne, at de kunde holde vel Kreaturer til deres Jorders Drift og Giødskning. Hvad Middel der skulde befordre dem til saadan en bedre Formuevinding efter disse Tiders og dette Lands Beskaffenhed, ingen anden for det første at foreslaa en nøye Opsigt med Bondens Husholdning, hvilket paa et vidtløftigt District ikke er at overkomme af een Betient, men ved en nøye og ret Opsigt skulle igen observeres, hvad der maatte tiene Bonden til Gavn og Gode, at holde ham fra de Ting, som han foretog sig og var ham skadelig, og igen at holde ham til det, som ham nytter, hvad og var ham gavnligt, hvilket i mange og adskillige Maader kan forefalde og Bonden ikke altid selv forstaar sit Bedste i eller skjøtter derom.

SAMFUNDETS VIRKSOMHED

FRA 1. OKTOBER 1923 TIL 30. SEPTEMBER 1924

ONSDAG den 6. Februar 1924 blev Samfundets 18. ordentlige Generalforsamling holdt i Helsingør. Dirigent var Borgmester P. Christensen, Helsingør.

Af Bestyrelsen fratraadte efter Tur Lektor *Boisen*, Hillerød, Rektor *Hude*, København, Lærer *Larsen*, St. Hagelse, og Amdsraadsmedlem, Gaardejer *Niels J. Nielsen*, Ramløse; desuden var en Plads som Bestyrelsesmedlem vakant. Af de afgaaende ønskede Rektor *Hude* og Gaardejer *Niels J. Nielsen* ikke Genvalg. Lektor *Boisen* og Lærer *Larsen* genvalgtes, og nyvalgt blev Borgmester *P. Christensen*, Helsingør, Pastor *Villads Christensen*, Græsted, og fhv. Adjunkt *Fr. Weilbach*, Snekkersten.

Bestyrelsen bestaar altsaa af:

Gaardejer *N. J. Andersen**, Mørdrup, Sparekassedirektør *J. P. Bjellekjær*, Søsum (Foredragsleder), Lektor *H. Boisen*, Hillerød (Formand), Overlærer *Carl Christensen*, Frederiksværk, Borgmester *P. Christensen*, Helsingør, Pastor *Villads Christensen*, Græsted, Lærer *O. Larsen*, St. Hagelse, Skoleinspektør *P. Petersen**, Hillerød (Skriftudvalget), Læge *A. Riise**, Hillerød (Sekretær og Kasserer), Lærer *Sørensen**, Jægerspris, Højskolelærer, Forfatter *A. Uhrskov*, Frederiksborg Højskole (Skriftudvalget), og fhv. Adjunkt *Fr. Weilbach*, Snekkersten. (De med * betegnede fratræder efter Tur til Generalforsamlingen i 1925).

Til Revisorer genvalgtes Toldkontrollør *Heilmann*, Helsingør, og Lektor *Carstens*, Hillerød.

Repræsentanter (Lovenes § 7) er: Skolebestyrer *Hatt*, Frederikssund, Lærer *Holm*, Svedstrup, Gaardejer *Chr. Jensen*, Græse, Gaardejer *Niels Jensen*, Stavnsholt, Lærer *A. E. Nielsen*, Slangerup, og Sløjdlærer *Thorup*, Ebberødgaard.

Samfundets Aarboeg for 1923 udkom i December 1923 og udsendtes til Medlemmer og Subskribenter.

Samfundets Medlemsantal var ved Regnskabsaarets Begyndelse: Livsvarige Medlemmer 3, Medlemmer 607, Subskribenter 19. Den 1. Oktober 1924 har Samfundet: 3 livsvarige Medlemmer, 609 Medlemmer og 19 Subskribenter.

Fra Hendes Majestæt Enkedronningen har Samfundet atter i Aar modtaget et Bidrag af 50 Kr.

Paa Finansloven for 1924—25 er der tilstaaet Samfundet et Tilskud af 400 Kr.

Fremdeles har Samfundet modtaget Tilskud for det kommunale Budgetaar 1924—25 fra Frederiksborg Amtsraad, Byraadene i Hillerød og Frederiksværk, Sogneraadene i Asminderød-Grønholt, Farum, Frederiksborg Slotssogn, Helsing-Valby, Nr. Herlev, Hjørlunde, Hørsholm, Skibby, Skuldelev-Selsø og Ølstykke samt for Aaret 1924 fra Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse og fra Spare- og Laanekassen for Kronborg vestre Birk.

Fra Hillerød Byraad har Samfundet modtaget 1000 Kr. som 2den Del af en Bevilling paa 2000 Kr. til Udgivelse af en Hille-rød Bys Historie. Bogen vil blive udsendt i Efteraaret 1925.

Frederiksværk Byraad har ydet Samfundet et Tilskud af 500 Kr. til Udgivelse af en Frederiksværks Historie ved Overlærer Christensen, Frederiksværk, med Tegninger af Kunstmaler Kr. Kongstad.

Desuden er der af C. W. Strandes Legatfond tildelt Samfundet en Understøttelse paa 100 Kr. og af Antikvar Carl Julius Petersens Hjælpfond en Understøttelse paa 200 Kr.

Samfundets Medlemmer, nytilkomne og ældre, kan købe ældre

Aargange af Aarbogen for 1 Kr. pr. Aarbog og en Række paa 4 Aargange til en Pris af 3 Kr. Prisen for Særbøger vil blive fastsat i hvert enkelt Tilfælde; Samfundet har hidtil udgivet følgende Særbøger, som Medlemmer kan købe til de vedføjede Priser:

Junge: Den nordsjællandske Landalmues Karakter,
Skikke, Meninger og Sprog. 1915. 279 S. . . . Kr. 1,00.
Uhrskov: Nordsjællandsk Landsbyliv i ældre Tid paa
Grundlag af fhv. Folketingsmand Lars Larsens
Beretninger. 1918. 174 S., ill. udsolgt.
Weilbach: Frederiksborg Slot. 1923. 142 S., 68 Ill. . Kr. 3,00.

De historiske Amtsforeninger er komne overens om at give hverandres Medlemmer (o: Personer, ikke Institutioner o. lign.) Adgang til for en Betaling lig det halve Medlemsbidrag (eventuelt Fremstillingsprisen for vedkommende Skrift) at subscribere paa de Aarbøger og andre Skrifter, der udgives af de Samfund, af hvilke vedkommende ikke selv er Medlem, naar Begæring derom fremsættes gennem eget Samfunds Bestyrelse. Medlemmer, der ønsker at benytte sig heraf, bedes henvende sig til Sekretæren.

Opmærksomheden henledes paa det af Dansk historisk Fællesforening udgivne Tidsskrift for Kulturhistorie og Lokalhistorie „Fortid og Nutid“, angaaende hvis Plan henvises til vor Aarbog for 1914, S. 102 f. 1.—3. Bind og 4. Binds 1.—3. Hefte er tidligere omtalt.

4. Binds 4.—8. Hefte og 5. Binds 1.—2. Hefte indeholder:

Henrik Larsen: Sjællands Landsbyer og Landsbynavne. *Svend Aakjær*: Dansk Landsbyhistorie 1844—1600. *Hans Jensen*: Politisk Lokalhistorie. *Marius Kristensen*: Sønderjyllands Runemindesmærker. *G. Knudsen*: Stednavne paa Mols. Dansk Folkemuseums Forespørgsel om danske Bønderbygninger, Folkedragter og Folketekstiler. Oversigt over Sjællands Bispearkiv og Stiftsøvrigheds Ar-

kiv. Meddelelser fra Stednavneudvalget og Udvalg for Folkemaal, Anmeldelser, Foreningsmeddelelser m. m.

Tidsskriftet udkommer med 8 Ark aarligt og koster 5 Kr. pr. Aargang, for Medlemmer af vort Samfund, der bestiller det gennem Sekretæren, dog kun Halvdelen. 2 Aargange udgør eet Bind.

Nationalmuseets enestaaende og uerstattelige Samlinger har længe været opbevaret under altfor trange og farlige Forhold. Naar der i den Anledning i denne Tid rettes Henvendelse til alle med Anmodning om at yde Bidrag til et *Nationalmuseumsfond* til Afhjælpelse af de bestaaende Mangler, skal Historisk Samfunds Bestyrelse varmt anbefale Sagen til alle Medlemmers Interesse og skal opfordre enhver til i sin Kreds at virke for Tilslutning.

REGNSKAB FOR TIDEN $\frac{1}{10}$ 1923— $\frac{30}{9}$ 1924

INDTÆGT	Kr.	Øre	UDGIFT	Kr.	Øre
Overført fra 1922—23 . .	1695	62	Aarbogen	3896	90
Tilskud fra Hds. Majest. Enkedronningen, paa Finansloven, fra Amts-, By- og Sogneraad, fra Pengeinstituter og Leg- gatmidler	995	00	Møder	116	50
Tilskud fra Hillerød By- raad	1000	00	Andre Udgifter	201	80
Medlemsbidrag og Sub- skribenter	1990	50	Udgifter à conto til Hille- rødbogen	1006	25
Solgte ældre Aargange .	869	25	At overføre til 1924—25	1362	51
Renter	33	59			
	6583	96		6583	96

RETTELSER

1914.

- Side 28, Linie 11 f. o. Siggerup, læs: Sibberup.
" 70, " 8 f. o. C. C. Reventlov, læs: C. D. Reventlow.
" 97, " 7 f. n. Drosselbjerg, læs: Dresselbjerg.
" 98, " 7 f. n. Ordene „sikkert en Søn af Peder Jensen“
udgaar.

1917.

- " 23, " 6 f. n. W. Platou, læs: M. Platou.
-

NAVNE-REGISTER

TIL AARBØGERNE 1914, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 24,
SOM ER BETEGNEDE I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII
R BETEGNER RETTELSER

PERSONNAVNE

Personer, som har Slægtsnavn, anføres paa dette; ellers sondres mellem Landboere og andre.

Landboere anbringes indtil ca. 1828 (jfr. Forordn. af 30. Maj s. A.) paa deres Fornavn, efter den Tid paa deres Efternavn.

Ikke-Landboere med Navne endende paa „sen“ sættes paa Fornavn indtil ca. 1700.

Giftede Kvinder i nyere Tid anføres baade paa Pigenavn og Konenavn.

Forbigaaet er Navnene IV, 14—17, 60—61 samt VII, 110—114; i IV, 62—85 er af Forfatternavne væsentlig kun de danske medtaget; forbigaaet er fremdeles enkelte Navne, om hvilke det skønnedes, at de ikke vilde blive søgt i Registeret.

Aage Jonsen, Drost, V, 51 f.
Aagesen, Jacob, Fattigforstander (Hil-
lerød), VI, 8, 15.
Åhmann, svensk-norsk Konsul, VIII,
24.
Aall, Nicolai Benjamin, Trælastudski-
ber, VIII, 25. — Niels, Statsraad,
VIII, 27.
Abel, Konge, V, 50; VI, 105, 108. —
Prokurator (Knardrup), I, 87. —
Jakob, Kromand (Frederiksborg),
V, 17.
Abildgaard, Tyge, Drost, V, 49.
Absalon, Bisp, I, 23; VI, 83, 87 f., 104;
VII, 130.
v. Adeler, Fr. Kr., Stiftamtmand, VI,
7 f.
Aden, Kaptajn, VIII, 16.

Adolf III af Holsten, V, 47.
Aldenrath, Tegner, VIII, 65 f.
Alexander III, Pave, VI, 88.
van Allers, Handelshus (Helsingør),
VIII, 14.
Amnitzbøll, I. N., Provianterings-
handler, VIII, 52.
Anders Christensen, Dr., Forstander
(Helsingør), III, 4, 13. — Hansen,
Birkefoged (Frederiksborg Birk),
V, 10. — Jensen, Fisker (Horn-
bæk), II, 94, 96, 99 f., 121, 123,
144. — Jepsen, Mag., Præst (Hel-
singør), III, 3. — Knudsen, Borg-
mester (Søborg), V, 65. — Olsen,
Skovrider (Kirkeværløse), V, 14.
— Sunesen, Ærkebisp, I, 74.
Andersen, H. C., Digter, VIII, 62, 70.

- Andreas Vintapper, VIII, 119.
 Andræ, Finansminister, IV, 47.
 Ane Hansdatter, IV, 22—32. — Mortensdatter g. m. Provst Schumacher, VIII, 97, 103.
 van Anen, Claus, Slotsherre (Frederiksborg), VII, 143.
 Anna Sophie (Reventlow), Dronning, II, 73; VI, 17 f., 27.
 Ansgar, Missionær, VIII, 77.
 Arcimboldus, Afladskræmmer, III, 5.
 Arctander, Hans Nicolai, Regiments-skriver, sen. Amtmand (Frederiksborg), IV, 58; V, 21.
 Arentz, Guldörand, Amtsforvalter, V, 21. — Hans, Kaptajn, VIII, 16, 38.
 Arina, g. m. Ebbe Sunesen, I, 75.
 Arnesen, Premierløjtnant, Skrive-lærer (Helsingør), VIII, 86. — A. L., Forfatter, VIII, 86.
 Arnholz, Kaptajn, Matematiklærer (Helsingør), VIII, 87.
 Arreboe, Anders Christensen, Præst (Frederiksborg), V, 112.
 Arved Olsen, Fisker (Hornbæk), II, 102, 104, 107 f., 113 f., 122, 144.
 Arvesen, Jens, Skovfoged (Stenholts-hus), VIII, 133, 135.
 Asp, (Frederik?), cand. theol., VIII, 85.
 Asping, Niels, sv. Kaptajn, II, 109, 116, 125, 133.
 Augusta Victoria, Kejserinde af Tysk-land, V, 110.
 Baden, G. L., Historiker, IV, 34.
 Bagge, Carsten, Skovrider (Nøddebo), VII, 136. — Rasmus Nielsen, Fisker (Hornbæk), II, 113. — Svend Nielsen, Fisker (Hornbæk), II, 95 f., 99, 101, 113, 121, 123, 140, 144.
 Bagger, Hans, Biskop, VIII, 101 f.
 Balle, N. E., Biskop, I, 3 f., 8—11, 14, 20; III, 16—19, 23; VI, 33, 42—51, 53—56, 63—67.
 Bang, Karen, III, 34. — Mathias Olsen, Møller (Dronninge Mølle), II, 53 ff.; III, 31, 34. — Nina, IV, 44. — Oluf Lundt de, Højesteretsassessor, II, 33. — P. G., II, 40.
 Barbara Nielsdatter (Ourø), IV, 22—32.
 Barby, Anders, Kansler, I, 25.
 Bardenfleth, Generalløjtnant, VI, 78.
 Barfodius, Henricus Jacobi (Frede-riksborg), II, 27.
 Barnum, Hertug af Halland, I, 80 f.
 Bartholin, Albert, Magr., Rektor (Fre-deriksborg), II, 27. — Søster, II, 30.
 Bassi(?), Christoffer, Slotsherre, V, 113.
 Beck, Vilh., Præst, VII, 114.
 Becker, Andreas, Raadmand (Hel-singør), VIII, 107, 110. — P. W., Historiker, II, 41.
 Beckett, Francis, Kunsthistoriker, VII, 1 f., 8, 11, 17.
 Belfour, Ellah, Rainals & Co., Han-delshus, VIII, 43, 49 f.
 Bendtsen, Anna Gjertrud, II, 34. — Bendt, Rektor (Frederiksborg), II, 34—41; III, 21; V, 28. — Paul, Ad-junkt (Frederiksborg), sen. Præst (Skælbj), II, 2, 19. — Poul, Magr., Rektor (Frederiksborg), II, 32, 34 f.
 Benedikte, D. af Ebbe Sunesen, I, 74.
 Bentzen, P., Købmand (Helsingør), VIII, 112.
 Berggreen, A. P., Komponist, II, 41.
 Berner, Overlandinspektør, IV, 56.
 Bernhard af Clairvaux, VI, 84, 87, 92.
 Bernstorff, A. P., I, 17.
 Bille, Erik, V, 67. — Torben, til Sø-holm og Egede, I, 94.
 Bing, Stiftsskriver (Roskilde), IV, 30.
 Birch, Hans Larsen (Hillerød), V, 15. — Jørgen, V, 15.
 Bircherod, C. C., Justitsraad (Lystrup-gaard), V, 17; VI, 29. — Jens, Bis-kop, II, 30.
 Biug, Benedikt, Ridder, V, 59.
 Bjelke, Rigsadmiral, II, 65.
 Bjørnsen, Valdemar, Skovrider (Val-demarslund), VI, 116 f., 120; VIII, 48.
 Bjørnson, Bj., VII, 42.
 Blichfeld, Chr., Student, VI, 17.
 Bluhme, C. A., Direktør for Øresunds Toldkammer, IV, 47.
 Boesen, L., VIII, 105.
 Boisen, Tyge (Hillerød), sen. Mølle-ejer (Væebro M.), V, 11, 14, 31.
 Bondesen, Præst (Ll. Lyngby), VI, 69 f.
 Borch, M., Arkitekt, III, 55.
 Borchmand, Hans, VII, 142.
 Bording, Anders, Digter, II, 19.

- Borries, Joh. Chr., Skibsklarerer (Helsingør), VIII, 11.
- Borringholm, Anders Pedersen, Gaardmand (Ølstykke), V, 13 f.
- Bos, Tømrermester (Fredensborg), VII, 134.
- Bot, Tage, kgl. Kommissær (Helsingør), VIII, 99.
- Bottermann, I. A., Degn (Ramløse), VII, 147.
- Boye, Præst (Helsingør) VIII, 44.
- Brammer, Amtsforvalter, V, 113. — G. P., Biskop, II, 37, 40. — Joachim, Hører (Frederiksborg), III, 21.
- Brandt(?), Jens Michelsen, By- og Birkefoged (Hillerød), V, 25; VI, 17, 28.
- Branner, Præst, VI, 60.
- Brasch, Johan Christian, Lærer (Hillerød), III, 28.
- Bredal, Jens, Præst (Pjedsted), V, 9.
- Bregendahl, Etatsraad, V, 75.
- Brink(?), Translatør, VI, 68.
- Brix, Hans, Litteraturhistoriker, II, 102 f., 106 f., 110 ff., 115, 117 ff., 130, 139, 144 f.
- Brockenhuus, H. A., Stiftamtmand, I, 3. — Johan, Slotsherre (Søborg), V, 67.
- Broholm, Henrik, Degn, VI, 35.
- Bruhn, H., Skovfoged, VII, 139. — Anton, Cladius, Daniel Joachim, VII, 139.
- Brun, Thomas, skotsk Skipper, II, 86, 94, 97, 99, 103 f., 107, 109 f., 116 f., 119, 121, 123, 127, 132, 134 f., 138.
- Bruun, C., Konferensraad, II, 84. — Oluf, Kancelliassessor, Birkedommer, Byfoged, II, 84. — Peder Larsen, Tømrermester (Hillerød), V, 14; VII, 135.
- Bruun, Constantin & Co., Handels-
hus, VIII, 19.
- Bruun-Rasmussen, Præst (Ramløse), VII, 147.
- Briuel, Georg Wilh., Skovrider, I, 71; VII, 128. — Ludvig, Skovrider, VII, 128.
- Brysting, M., Præst (Ramløse-Annisse), VII, 144 ff.
- Brøchner, Degn (Herløv), III, 18.
- Brøndlund, Dispatcheur, VIII, 42. — Jacob, Præst, VI, 26.
- Budde, Kammerraad, Landvæsenskommissær, III, 23.
- Bugenhagen, Reformator, III, 11.
- Buhr, Jørgen, Borgmester (Helsingør), VIII, 104.
- Buntzen, Højesteretsadvokat, VI, 77.
- Burd, R., Købm. (Helsingør), VIII, 23.
- Burghoff, Johan Daniel, Borgmester (Helsingør), VIII, 107.
- Buris, Prins, V, 48.
- Bygger, Julius, II, 129.
- Bylle, Johan, Præst (Søborg), V, 54.
- Büløw, Joachim, Slotsherre (Frederiksborg), VII, 142. — Jochum Christopher, Amtmand, V, 108 f.
- Bødker, Hans, Mag., Præst, VI, 4.
- Børresen, E., Skibsreder, VIII, 43.
- Carl, Fred. IV's Broder, III, 49; VI, 18. — af Hessen, I, 58. — den Røde, Ærkebisop, I, 81.
- Carl X Gustav, II, 28, 63; III, 62. — XII, II, 78 f.
- Carlyle, Thom., eng. Forfatter, VI, 103.
- Carstensen, Henrik, Skibsr., VIII, 38.
- Casperling, Hans, Skovrider, I, 34.
- Cecilia, g. m. Sune Ebbesen, I, 74.
- Cerclat, Camille, Handelshus, VIII, 26, 30.
- Charlotte Amalie, Dronning, II, 69. — Prinsesse, VI, 17.
- Christen Jørgensen, Sognefoged (Udlejre), V, 36. — Larsen (Laugø), VII, 72, 75 f., 79.
- Christensen, Møllejejer (Stenholt), VII, 140. — Anders, Klokker (Hillerød), VI, 28. — Jens, Lærer (Frerslev), III, 24, 28. — William, Historiker, IV, 35.
- Christian I, IV, 37, 39, 41; VI, 106. — II, III, 6 f., 9, 14; IV, 41; VI, 108. — III, I, 86. — IV, I, 39; II, 6, 10, 13, 16, 27; III, 45; IV, 38, 42 f.; V, 4, 108, 111; VI, 6; VII, 130; VIII, 94. — V, I, 47; II, 11, 14, 17, 29, 64, 67, 69; III, 46; VIII, 92. — VI, II, 26, 43, 141; III, 49; VI, I, 17, 27. — VII, I, 61. — VIII, VIII, 44. — Hertug af Augustenborg, V, 110. — Pedersen, III, 5, 13.

- Christiansen, Hans, Tømrer (Sønderby), VII, 33.
- Christine Rasmusdatter (Laugø), VII, 72, 79.
- Christoffer I, V, 50. — II, I, 76 ff., 80, 83, 85; V, 55. — af Bayern, IV, 37. — Greve af Oldenburg, III, 1. — Jespersen, Præst (Nr. Herløv), V, 112. — Lukassøn, Præst (Græsted), se Friis.
- Claessen, Jean Jacob, Skibsklarerer (Helsingør), VIII, 11.
- Claudi, Hans Christophersen, Skovrider, I, 34.
- Claus Hartvigson, Borgretspræsident, II, 71.
- Clausen, H. V., Historiker, IV, 62, 73—80, 82; V, 1 f.
- Colling, Olle, Købmand (Helsingør), VIII, 112.
- Comment, Tomas, Matros, II, 104.
- Conrad, Skovrider, I, 34.
- Dagmar, Dronning, V, 47 f.
- Dahl, Præst (Skævinge), VI, 69 f. — F. P. J., Overlærer, Professor (Frederiksborg), II, 1 f., 40. — Hans Jørgensen, Regimentskriver, V, 21.
- Dahlerup, Amtsfuldmegetig, VII, 136.
- Dahlstrøm, Mathias, Regimentskriver, V, 21.
- Danner, Grevinde, I, 66; III, 54 f.
- Danneskjold-Samsøe, Christian Conrad, Greve, V, 110. — Louise Sophie, V, 110.
- David Skolemester, II, 62.
- Dedekam, Anders & Hans, VIII, 16 f.
- Deichman, Biskop, II, 76.
- van Deurs, A. & Co., Handelshus (Helsingør), VIII, 11, 14, 31, 36.
- Devart, Alexander, Skibsdreng, II, 104.
- Dickson, James & Co., Handelshus, VIII, 25, 49.
- Dithmer, Kaptajn, VIII, 17.
- Ditmar, Henrik, Maler, II, 68.
- Dobbelare, Handelsbetjent (Helsingør), VIII, 23.
- Dodsens, Thomas, Skoleholder (Vejby), VII, 122, 126.
- Dohnberg, G. A., Handelshus, VIII, 17, 19.
- Dorn, Graver, Borgerkaptajn, V, 110.
- Mette, V, 110.
- Drachmann, Holger, Digter, II, 143.
- Dresselbjerg, Niels Andersen, Væbn., I, 97, R.
- Drewsen, J. C. (Strandmøllen), VI, 77; VIII, 47 f.
- Dreyer, I. C., Købmand (Helsingør), VIII, 14, 17, 20, 22, 46.
- Drucken, Niels, I, 27.
- Drybsdale, William, Styrmand, II, 104.
- Duntzfeldt & Co., Handelshus, VIII, 33.
- Dyssel J. A., Provst (Østøfte), II, 33.
- Ebbe Skjalmsen, I, 73. — Sunesen, I, 74 f.
- Ebbesen, Claus (Hillerød), VI, 8.
- Eberlin v. Feriden, Major, I, 50; V, 110; VI, 28. — Mette, V, 110.
- Eckelberg, Friderich Heinrich, Købmand (Helsingør), VIII, 22 ff.
- Egespur, Zacharias Jakobsen, Birkefoged (Kregome), V, 11.
- Eiler, Præst (Tjæreby), VI, 68 ff.
- Eilers, se Ellers.
- Ellekilde, Edvard, Fisker (Hornbæk), II, 112, 129 f., 142. — Marie, II, 113 f., 124, 129, 130. — Peder, Fisker, II, 130.
- Ellen Juelsdatter, g. m. Erik Nielsen Saltensee, V, 59.
- Eller, Carl Christian, Præst (Strø), II, 49.
- Ellers, Skoleholder (Herløv), III, 18.
- Elling, Skoleholder (Hammersholt), III, 20, 22.
- Else Kirstine Jensdatter (Hornbæk), II, 112 f.
- Elvius, Sofus, II, 2.
- von Engberg, kgl. Kommissær (Helsingør), VIII, 99.
- Engel, Christiane, V, 18. — Hans, Skoleholder (Føllerslev), V, 18. — Hans, Skoleholder (Ølsted), V, 18. — Niels, Skoleholder (Skævinge), V, 18. — Poul Nielsen, Smed (Nyhus), V, 18.
- Engell, C., Skolehistoriker, VI, 31. — Carl, V, 18. — Nikolai Emil, Præst (Graasten), V, 18.
- Engell Jacobsdatter, VII, 142.
- Erasmus af Rotterdam, III, 5 f., 11.
- Erdmann, Status, Forvalter, IV, 18.

- Erichsen, Lars, Bygmester, VI, 40.
 Erik Lam, VI, 84 f. — Plovpenning, VI, 108. — Klipping, V, 49 f.; VI, 108. — Menved, V, 43, 50—55. — af Pommern, I, 83, 85; IV, 34—37, 41; V, 64. — Søn af Erik Menved, V, 55; VI, 93. — Slotsh. (Søborg), V, 58. — Andersen, Sognefoged (Hjør-lundegaard), V, 19. — Christoffer-sen til Vindinge (Fuirendal), I, 97.
 Erslev, Hans Høegh, Lærer (Hille-rød), III, 25, 28. — Kr., Historiker, IV, 35.
 Esbern, Abbed (Knardrup), I, 85.
 Eskild, Ærkebisp, I, 78; V, 39 ff., 49; VI, 84—87, 93, 107.
 Essing, Klokkestøber, VII, 32.
 Eufemia, Dronning, I, 78, 85.
 Ewald, Johannes, Digter, II, 87, 92, 95—98, 100 ff., 106, 117, 120, 126 f., 131, 133, 136, 138, 140, 144, 146.
 Faber, Chr., Krigsraad, Fyrinspektør (Nakkehoved), VI, 116—129.
 Falbe-Hansen, Ida, Litteraturforsker, II, 102.
 Falch, Christian, Toldkammerer (Helsingør), VIII, 103.
 Falkenstjerne, Højskoleforstander, VII, 43.
 Fangel, J. C., Præst, II, 41.
 Fastenove, Johan, Malmstøber, V, 63.
 Faye, A., Historiker, VI, 30.
 Feilberg, G., II, 2.
 Fers, Conrad Jochumsen, Præst (Vej-by-Tibirke), VII, 121. — hans Enke, VII, 121 ff., 125.
 Figenskov, Anna Cathrine, IV, 20.
 Fisker, Hans, Provst (Lyngø), VI, 38.
 Fleischer, Esajas, Godsinspekt., III, 51.
 Fleischman, Fr., Kobberstikker, VIII, 65 f.
 Flemmer, Hans Morten, Rektor (Fre-deriksborg), III, 26; VI, 75.
 Flensborg, Chr. Fr., Kommandør, VII, 131. — K. I., Oberst, VII, 131.
 Flesborg, Christen (Stenholt Mølle), VII, 131. — Laurits, VII, 135 f., 139. — Nicolay, VII, 131—135. — Nicolay, VII, 135 f., 138. — Seve-rine Marie, VII, 139. — Søren, VII, 135, 138.
 Foged, Jep, Borgmester (Søborg), V, 65 f.
 Foss, Peder, Rektor (København), II, 70.
 Franch, Kancelliraad (Hiller.), VI, 28.
 Frans Nielsen, Mag., Rektor, sen. Præst (Frederiksborg), I, 29; II, 4. — Vormordsen, III, 14.
 Frederik I, III, 9, 14. — II, I, 24 ff., 39 f., 98; II, 3; III 58; V, 4, 5, 69; VI, 92, 111; VII, 130. — III, II, 64, 69. — IV, VI, I, 3 f., 17, 22, 27, 29 f., 32, 36 ff. — V, III, 41; IV, 45. — VI, II, 29; IV, 46. — VII, I, 22, 66, 69; III, 41 f., 54 f.; V, 72. — Arveprins, III, 41, 51 f. — Chris-tian af Augustenborg, II, 38. — Christian („Friedrich 8.“), V, 110. — Wilhelm III, IV, 46. — Munk, sen. Abbed(?) (Esrom), VI, 103. — Hansen, Sognefoged (Tørslev), V, 33. — Madsen, Sognefoged (Ud-lejre), V, 13, 16, 19, 30 ff.
 Fredstrup, Baldur, Forretningsmand (Helsingør), VIII, 56.
 Fridericia, I. A., Historiker, IV, 34 f.
 Friedrich, Carl, Møller (Værebro), V, 18.
 Fridz, Niels, Præst (Ramløse-An-nisse), VII, 145 ff. — Søren, Præst (smstds.) VII, 147.
 Friis, Christopher Lukassøn, Hører (Frederiksborg), sen. Præst (Græ-sted), II, 28, VI, 113, VII, 153 f. — Hagen, Kapellan, I, 85. — Herne, Ridefoged, V, 5. — Jørgen, Præst, Digter, II, 59 f., VI, 4. — Peder, Præst (Slangerup), VI, 28.
 Frijs Frijsenborg, Greve, V, 75.
 Fritzner, Nicolay, Speditør, VIII, 42.
 Frode, Konge, V, 1; VII, 64, 66.
 Funche, Johan, Fiskemester, I, 42.
 Færke, Johan, Slotsherre (Søborg), V, 58.
 Fæster, Købmand (Helsingør), VIII, 47.
 Gabel, Overkrigskommissær, VI, 37. — Sekretær, II, 65.
 Gad, C. Pram, Præst, II, 41.
 Galschiøt, Læge (Helsingør), VIII, 47.
 Gammeltoft, I. H. L., Kammerraad (Herlevgaard), VII, 88.

- Garbo, Rasmus Henriksen, Provst (Tikøb-Hornbæk), II, 100, 119, 128, 138—142.
- Gaulcken, Justitsraad (Helsingør), VIII, 109, 120.
- Gerhard, Abbed (Esrom), V, 41; VI, 107.
- Gerner, Henrik, Præst (Birkerød), II, 64; IV, 14. — Stiftsprovst (København), II, 33.
- Gersdorff, Marskal, VI, 27. — Nicolaus, Baron, Stiftsbefalingsmand, VIII, 110, 112.
- Gheysmer, Thomas, IV, 67.
- Gjellerup, S. M., Historiker, VI, 30.
- Gjertsen, Aanen, Skipper, VIII, 12.
- Glad, Ingvor Mikkelsen, Slotsfoged, V, 8. — Rasmus (Erasmus Lætus), Digter, V, 68, 112.
- Glambæk, Mads, V, 8. — Niels, Dragonkaptajn, V, 9. — Niels Larsen, V, 9. — Niels Pedersen, Slotsfoged, V, 7 f. — Peder, Fæster (Ølstykke), V, 9. — Peder Jensen, Præst (Stenløse-Viksø), V, 9. — Peder Pedersen, Præst (Pjedsted), V, 8.
- Goltz, Christoffer, Kromand (Gjøløse), V, 17.
- Goos, Joh., Landmaaler, VII, 64.
- Gradmann, G. A., Købmand (Helsingør), VIII, 22.
- Gram, Kammerjunker, VI, 27. — C. C., Overjægermester, I, 58. — Frederik, Amtmand (Frederiksborg), II, 45, 56 ff.; VI, 16—24, 26 f., 37 f., 40. — Frederik Karl, Amtmand (Frederiksborg), II, 52; III, 31 f. — Hans, Historiker, II, 60, 83.
- Gregers Jensen, Præst (Slagslunde og Ganløse), I, 98 f., R.
- Griffenfeld, Peder Schumacher, VII, 117; VIII, 91.
- Griis, Anders, V, 60.
- Grimm, J., tysk Sprogforsker, IV, 63, 68 ff.
- Grove, Peder Jensen, Fyrforvalter, II, 70.
- Grubendal, Hennike, Slotsherre (Søborg), V, 59.
- Grundtvig, Isak, Præst (Frederiksborg), V, 113. — N. F. S., Præst, Digter, VIII, 37.
- Gryderup, Grethe, VIII, 57.
- Grymel, Anne, I, 89.
- Grænovius, Torkild Rasmussen, Rektor (Frederiks.), II, 29; VI, 24, 28.
- Grønnegaard, Lauritz, Mag., IV, 3, 12.
- Guldberg, Helvig Hansdatter, IV, 20.
- Guldbrand, Stiftsfysikus, IV, 28 f., 31.
- Gulstad, Alex., Skibsklarerer (Helsingør), VIII, 34.
- Gunni Jensen (Søborg), V, 47.
- Guntzen, A., kgl. Kommissær (Helsingør), VIII, 99.
- Gustav Adolf, svensk Konge, IV, 42.
- Gylden, H., Købmand (Helsingør), VIII, 112.
- Gyldenløve, Ulrik Frederik, VII, 116 f.
- Gyldenstjerne, Abraham Eriksen, I, 24. — Gørvel, I, 24.
- Gøye, Birgitte, I, 25.
- Haagen Torbensen, Gaardm. (Bringe), IV, 55.
- v. Habbe, russisk Konsul, VIII, 24.
- v. Hadeln, Byfoged (Frederikssund), IV, 23, 31.
- Hagedorn, F., Handelshus, VIII, 30.
- Hahn, Vincents Joachim, Overjægermester, III, 46 f.
- Hammer, Niels Hansen, Skriver (Kregome Birk), V, 11.
- Hans, Konge, III, 45; IV, 41, 45. — Christensen, Birkeskriver (Frederiksborg), V, 11. — Henriksen, Foged (Kronborg Birk), II, 60. — Jensen, Præst (Esbønderup), VII, 143. — Madsen, Sognefoged (Uggeløse), V, 16, 18. — Nielsen, Præst (Slagslunde), I, 98. — Pedersen, Gaardmand (Ballerup), IV, 55 ff. — Tausen, I, 96; III, 11.
- Hansen, Anders (Laugø), VII, 101, 105. — G., Commerceraad, Købmand (Helsingør), VIII, 107, 110, 117. — Hans Chr., Conrektor (Helsingør), VIII, 79. — Hans Nicolai, Købmand (Helsingør), VIII, 12. — H. P., Vekselerer, VIII, 20, 54. — J. P., Sognefoged (Udlejre), V, 34. — Lovise (Laugø), VII, 92 f., 106 f. — V. A., Etatsraad, I, 2, 11, 14.

- Hanson, Chr., Bogtrykker, VI, 77 ff., VII, 112. — I. D. C., Bladudgiver, VI, 78. — Vilhelmine, VI, 79.
- Hansteen, Christopher, Adjunkt (Frederiksborg), sen. Professor (Kristiania), II, 40.
- Harboe, Ludv., Biskop, III, 16, 18; VI, 2, 33, 35.
- Harbou, H. W., Oberst, IV, Beg., 59.
- Haxthausen, C. F., Oberst, V, 19. — G. C., Stiftamtmand, I, 3, 8, 14.
- Hee, Peder Pedersen, Præst (Øster Egesborg), IV, 1, 17.
- Heesch, Kaptajn, VIII, 29.
- Heffner, Trælasteportør, VIII, 41.
- Hefty, Ths. Joh., & Søn, Handelshus, VIII, 29.
- Heiberg, Johan Ludvig, Digter, II, 144.
- Hein, Thomas Mikkelsen, Mag., Rektor (Frederiksborg), II, 27.
- Heins, Johan (Helsingør), VIII, 91 f., 94 f.
- Hekscher, Skibsmægler, VIII, 44.
- Helgesen, Hans, Oberst, VII, 81.
- Helmund & Co., Handelshus, VIII, 26.
- Helt, Etatsraad, Kirkeinspektør, VII, 134. — Peder, Kirkeinspektør, II, 43, 45.
- Helveg, Ludv., Kirkehistoriker, VI, 14, 30.
- Helvig, Valdemar Atterdags Dronning, V, 57 ff.; VI, 93.
- Henning Hansen, Birkefoged (Frederiksborg), V, 9.
- Henrik Eilersen, Foged, V, 7. — Henriksen, Provst (Helsingør), IV, 5.
- Heramb, Adjunkt (Frederiksb.), VI, 75.
- Hersleb, Anna Magdalena Scharlotta, VI, 27. — Bodel Sophie, VI, 27. — Bolette, VI, 26. — Friderica Lovisa, VI, 27. — Hans Christopher, VI, 27. — Ole, Præst, VI, 26. — Peder, Præst (Hillerød), VI, 1--28, 30--39, Biskop, II, 45; III, 16 f.; VII, 121 ff. — Peder Jespersen, VI, 27. — Peternella Helena, VI, 27.
- Hersom, Vilhelmine, VI, 79.
- v. Hielmcrone, Jørgen, V, 23.
- Hill & Moberley, Handelshus, VIII, 41.
- Hirsch, tysk Historiker, IV, 34 f.
- Hjort, Bolette, VI, 26. — Ingvar, Væbner, I, 81.
- Hoff, Andreas, Præst (Hillerød), VI, 5. — Hans, Præst (Søborg), V, 70. — Simon Pedersen, Rektor (Trondhjem), II, 28.
- Hoffmeyer, Frederik, Møllejejer (Stenholt), VII, 139 f. — Marie, VII, 140.
- Hojer, A., Historiker, VI, 35.
- Holberg, Ludv., II, 73, 77.
- Holck, Seminarist, Lærer (Frerslev), III, 22.
- v. Holdt, Anders, Graver, I, 37.
- Holm, Christence, V, 112. — Edv., Historiker, VI, 30, 38. — Peder, Skibskaptajn, V, 112.
- Holst, Jacob, Købmand, VIII, 42. — P. N., Præst, II, 33.
- Holstein, Gehejmeraad, VI, 28. — Greve, VI, 28.
- Holstein-Holsteinborg, Storkansler, II, 76, 84.
- to der Horst & Wellerding, Handelshus, VIII, 24.
- Hostrup, C., Præst (Hillerød), VII, 36--43.
- Hosum, Knud Mogensen, Præst (Ønslev), IV, 1.
- Hulegaard, Provst, VI, 45 f.
- Hummer, Hans, Møller (Værebro), V, 18.
- Hutchinson, engl. Oberst, II, 66.
- Hvalsø, Jakob Jørgensen, Regiments-skriver, Amtsforvalter, V, 21, 25.
- Hvid, Gregers Lauritzen, Raadmand (Helsingør), VIII, 107, 110. — Povl, Slotsherre (Søborg), V, 49, 54.
- Hvitfeld, Arild, V, 58. — Jacob, V, 112.
- Høyer, Prokurator, VIII, 21. — Anders Christensen (Hillerød), VI, 8.
- Ingeborg, Erik Menveds Dronning, III, 44. — Hertuginde, V, 55 f.
- Ingefrid, Frue, VI, 90, 108.
- Ingemann, Ole, Lærer (Herlev), III, 24, 27.
- Inger, g. m. Povl Laxmand, VI, 109.
- Ingvar Lassen, Godsforvalter (Gissfeld, sen. Sæbygaard), IV, 6, 20.
- Jacob, Abbed (Knardrup), I, 86, 89. — Provst (Lund), V, 50. — Erlandsen, Ærkebisp, I, 74, 76. —

- Hansen (Helsingør), VIII, 104. —
 Hansen, Skovrider, I, 34. — Mor-
 tensen, Borgmester (Søborg), V, 65.
 — Nielsen, Slotsherre (Søborg), V,
 58. — Povlsen, Kannik (Roskilde)
 og Præst (Strø), II, 49.
- Jacobi, Prokurat. (Helsingør), VIII, 40.
- Jacobsen, Lis, Dr. phil., V, 81. —
 Marie, VII, 140.
- Jantzen, A., Præst (Gentofte), VI, 41.
- Jean, Jean, Teglblænder, VIII, 119.
- Jenfoonder, Mogens Jensen, I, 88.
- Jens, Abbed (Knardrup), I, 86 f. —
 Clausen, kgl. Kommissær (Hel-
 singør), VIII, 99. — Grand, Ærke-
 bisp, V, 43, 45, 50—54. — Jyde,
 Foged (Knardrup), I, 96. — Lar-
 sen, Fiskerkarl (Hornbæk), II, 95 f.,
 99 ff., 113, 121, 139, 144. — Lassen,
 Landsdommer, II, 66. — Olsen,
 Sognefoged (Snodstrup), V, 33. —
 Pedersen, kgl. Lakaj, I, 88 ff. —
 Saxesen, Præst, VII, 142. —
 Thygesen (Ourø), IV, 22, 25.
- Jensen, Anders, Fattigforstander (Hil-
 lerød), VI, 8, 15. — Johannes, Slots-
 præst (Frederiksborg), III, 19, 22.
 — Julius, Fisker (Hornbæk), II,
 106 ff., 113, 131, 137. — Mads Peder,
 Gaardejer (Udlejre), V, 34. — O. C.,
 Guldsmed (Hillerød), VI, 77. — P.,
 Partikulier (Nyhuse), V, 85. — Pe-
 der, se Peer Kul.
- Jep Hansen, Skovrider, I, 34.
- Jernberg, Andreas, Møller (Værebro),
 V, 18.
- Jernskæg, Edel, III, 45.
- Jesper Mogensen, Slotsherre (Sø-
 borg), V, 49, 52, 54.
- Jespersen, N. F., Justitsraad, Kap-
 tajn (Grønnebjerggaard), VII, 88. —
 Peder, kgl. Confessionarius, VI, 26 f.
- Johan, Bisp (Roskilde), V, 56. — den
 Milde, Greve, V, 56.
- Johannes, Abbed (Knardrup), I, 85.
 — Munk (Knardrup), I, 88. — Pro-
 kurator (Knardrup), I, 87.
- Johansen, Fridolin, Kunstmaler, VII,
 140. — Hans, Sognefoged (Knar-
 drup), VI, 77.
- Jordan, Provst, V, 55.
- Juhl, Lorentz, Krigsraad, VIII, 119.
- Juliane Marie, Enkedronning, I, 57.
- Juul-Jensen, H., Underbibliotekar,
 V, 81.
- Jütting, Herm. Theodor, Skibsklare-
 rer (Helsingør), VIII, 11, 14, 36.
- Jütting & Prytz, Klareringshus (Hel-
 singør), VIII, 36.
- Jæger, Geo., Provianteringshandler
 (Helsingør), VIII, 53.
- Jørgen Hansen, Skovrider, I, 34. —
 Olsen, Kirkevæрге, V, 113. — Pe-
 dersen, Ridefoged, sen. Birkefoged,
 V, 9 ff.
- Jørgensen, Jørgen, Kliffoged (Gille-
 leje), VI, 119, 123, 126.
- Kaalund, Søren Jensen, Magister,
 Kapellan (Nakskov), IV, 20.
- Kaas, Frederik Kristian, Viceadmiral,
 V, 109 f. — Mette V, 110. — So-
 phie, V, 110. — Ulrich, Admiral,
 V, 109 f. — Valentine, V, 110.
- Kallundborg, Bastian, Præst (Ølstyk-
 ke), V, 16.
- Karen Andersdatter (Ll. Ravnebjerg-
 hus), VII, 73 f., 110, 114. — Jacobs-
 datter, g. m. Saxe Jensen, VII, 143.
- Katrine Asmundsdatter, g. m. Hans
 Rostgaard, II, 68, 70.
- Kielland, Jacob & Søn, Handelshus,
 VIII, 16. — Jacob, Jonas, Skibs-
 redere, VIII, 16.
- Kierkegaard, Søren, I, 69.
- Kingo, Thomas, II, 28 f.
- Kirck, Hans Chr., Arkitekt, VIII, 9.
 — Lars Friderich, VIII, 14, 18 f.
 — Niels Peter, Skibsklarerer m. m.,
 VIII, 9—60. — Petrea, VIII, 58. —
 Vigo, Provianteringshandler, VIII,
 58 f.
- Kirketerp & Sønner, Handelshus, VIII,
 19 f., 30 f., 40.
- Kirsten Pedersdatter, D. af Peder Chri-
 stensen Svenske, II, 60, 62, 68 f.
- Kirstine Jensdatter, g. m. Saxe Jen-
 sen, VII, 141, 143 f. — Johans-
 datter, g. m. Søren Tuxen, IV, 6, 19.
- Kittel, Læge, VIII, 42, 57.
- Klambeck, se Glambæk.
- Kleist, Johan Møller, Møller (Være-
 bro), V, 14, 18.

- Klingberg, Chr., Højesteretsadvokat, II, 33.
- Knob, Folmer, Slotsherre (Søborg), V, 64.
- Knoph, Daniel, Købmand (Helsingør), VIII, 112.
- Knud VI, Konge, VI, 87. — Eskilds Dattersøn, V, 47 f.
- Knudsen, C., Kapellan (Hillerød), V, 112.
- Knust, Jomfru (Helsingør), VIII, 23.
- Knuth, H. Schack, Amtmand (Frederiksborg), Greve, VI, 74.
- Knæckenborg, Adjunkt (Frederiksborg), VI, 80.
- Koch, L., Historiker, VI, 31.
- Koefoed, Konferensraad, II, 35.
- Kofod, Børge Poscholan, Slotspræst (København), II, 33.
- Kolding, Jørgen Mortensen, Præst (Frederiksborg), V, 111.
- Kornerup, J., Kunstarkæolog, VII, 34.
- Krabbe, Otto, Stiftamt., VIII, 99 f.
- Kraffse (Krause), Hans, Munk (Esrom), VI, 100 f.
- Krag, Johan, Bisp (Roskilde), Kansler, V, 51. — (Craak), Vilhelm, V, 55.
- Kragh, Niels, Købmand (Helsingør), VIII, 11 f.
- Kreutz, Frederik, Trælasthdl., VIII, 42.
- Kristensen, Evald Tang, Folkemindesamler, IV, 80.
- Krog, L., Boghandler (Hillerød), VI, 76.
- Krogh, Kammerjunker, Skovrider, V, 101. — Proprietær, V, 101. — Elisabeth Cathrine, VIII, 61.
- Krossing, N. U., Digter, II, 41.
- Kruse, Arild, Præst, VI, 4.
- Kühn, Frantz, Præst (Blidstrup), VII, 148—157.
- Kynde, Kammerraad, III, 24. — Otto Chr., Etatsraad, Amtsforv., III, 24.
- Kyse, Hans Madsen, Præst (Ramløse), VII, 141, 144—147.
- Königsfeldt, Adjunkt (Frederiksborg), VI, 75, 79.
- La Cour, Provst (Helsingør), VII, 87, 92, 101, 114.
- Lange, Kobberstikker, VIII, 64.
- Lange, Tømreerm. (Hillerød), VII, 79. — Rasmus Hansen (Fr.rikss.), V, 17.
- Langebek, Jakob, Historiker, II, 60, 73, 78 ff., 82 ff.
- Langebæk, Anna, Kroejer (Stenløse), V, 19.
- v. Langen, J. G., Forstmand, I, 58 f. 61, 63.
- Langermann, Forpagter, I, 67.
- Langhorn, Farver (Helsingør), VIII, 22f.
- Larlham, William Robert, Forretningsmand, VIII, 35.
- Lars Christensen, Soldsætter (Laugø), VII, 73 ff., 79, 99, 106 ff. — Hansen, Sognefoged (Borup og Veksø), V, 18. — Jensen, Sognefoged (Søborg), II, 103. — Jørgensen, Sognefoged (Udlejre), V, 30, 34, 36; VII, 44 ff., 60. — Nielsen, Gaardmand (Stavnsholt), IV, 49—58. — Sunesen, I, 75. — Truelsen, Kyradser (Slangerup), V, 14.
- Larsen, Anders, Hjulmand (Ammintrup), VII, 74, 79, 88, 92 f., 97 f., 102 f., 109 f. — Ane Kristine (Laugø), VII, 74, 79. — Bjørn, Lodsformand, Kliffoged (Gilleleje), VI, 126, 128. — Christen, Væver (Laugø), VII, 74, 79 ff., 86 f., 93 f., 110, 114 f. — Christoffer, Sognefoged (Laugø), VII, 71, 115. — Christopher (Skomager), VII, 74, 79, 86—111. — Hans, Gaardmand (Herlev), III, 27. — Henrik, V, 2. — Joakim, Skoledirektør, VI, 30, 36. — Lars, fhv. Folketingsmand, V, 80. — O., Lærer (St. Hagelse), VII, 30. — Peder, VII, 85 f. — Søren, Tømrer (Laugø), VII, 74, 79, 88 f., 93, 110, 114 f.
- Lauritz Jacobsen, Præst (Søborg), V, 69.
- Laxmand, Else Povlsdatter, I, 24. — Povl, Rigshofmester, I, 22, 24; VI, 107, 109; VII, 130. — Povl, I, 25; VII, 130.
- Ledøe, Christopher Jensen, Præst (Strø), II, 1 f., 16, 28, 42—46. — Jens Christophersen, Mag., Rektor (Frederiksborg), II, 28 f.
- Leibnitz, tysk Filosof, IV, 68.
- Leist, Joakim, Lensmand, I, 39.
- Lemwig, Christen, Mag., kgl. Confessionarius, VI, 7 f., 22, 26, 28.

- Lennert, Melchior, I, 33.
 Leonardo da Vinci, VII, 5 f.
 Leopold II, Storhertug af Toscana, VIII, 24.
 Levetzow, H., Amtmand (Frederiksborg), I, 2, 8, 14, 20; V, 19.
 Levensen. Overretsprokurator, VI, 77.
 Lille (Lille), Jon Jensen, VI, 93.
 Lind, Jens, Møller (Græse), VII, 31.
 — Niels, Kromand (Bregnerød), IV, 51.
 Linsay, Francis, Matros, II, 104.
 Lintrup, Søren, kgl. Confessionarius, II, 30; VI, 35.
 v. d. Lippe, Joakim, Digemester, I, 39.
 Liung, Anders, III, 14.
 Louise, Fred. V's Dronning, III, 49.
 — Enkedronning, VII, 140.
 Lowsen, Adjunkt (Frederiksb.), VI, 75.
 Lowzon, Jacob, Amtsforv., V, 21.
 Ludvig XVIII, K. af Frankr., VIII, 28.
 — Slotsherre (Søborg), V, 60.
 Luja, Richard Hagerup, Adjunkt (Helsingør), VIII, 78—80.
 Lund, Carl A. M., Købmand (Helsingør), VIII, 42, 56. — Elisabeth Cathrine, VIII, 61. — Hanne, VIII, 28. — Isak (Frederiksborg), II, 103. — Mathias, Regimentskriver, V, 21. — Ole, Herredsfoged, VIII, 61 ff. — Peter L., Skibsreder, VIII, 28, 36 f., 41 ff., 54, 59. — Troels, Købmand (Helsingør), VIII, 61.
 Lüders (Ludersen), A., Kabinetssekretær, VI, 4, 20—23.
 Lyngbye, Hans Chr., Præst (Søborg), V, 71.
 Lytzhøft, Prokurator (Udesundby), IV, 30.
 Løch (Søborg), Gyde, Peder, Thyre, V, 64.
 Løffler, J., Kunstarkæolog, II, 42.
 Løve, Tømremester (Helsingør), VIII, 31, 44.
 v. d. Maase, A. A., II, 81. — Frederik, II, 84. — F. A. A., Kammerherre, Staldmester, II, 84.
 Macgregor, engelsk Generalkonsul, VIII, 35.
 Machiavelli, ital. politisk Skribent, III, 6.
 Mads Hansen, Sognefoged (Uggesløse), V, 16 f. — Mogensen, Præst (Bloustrød), IV, 20 f. — Nielsen, Sognefoged (Udlejre), V, 12--16, 19 f., 28; hans Slægt, V, 13—19, 30—34 — Olsen, Birkfoged, V, 8. — Olsen, Sognefoged (Udlejre), V, 12. — Pedersen, Sognefoged (Stenløse), V, 19.
 Madsen, Kammerraad (Frederiksb.), III, 28. — Konsul, Reder, VIII, 31. — Emil, Oberst, IV, 72, 74. — M. P., Forstander (Hillerød), VII, 72.
 Madvig, J. N., Sprogforsker, II, 29, 40 f.
 Maes, Hofmester, V, 64.
 Magens, Hofbygmester, I, 18.
 Magnus, Erik Lams Søn, V, 41, 47 f. — Erik Menveds Søn, V, 55; VI, 93.
 Magnussen, Bataillonskirurg, Fransk-lærer (Helsingør), VIII, 62, 87.
 Malling, Ove, Kammerraad, II, 86, 93, 97—102, 105 ff., 110 ff., 117, 119 f., 123—132, 135, 137, 139, 145 f.
 Margrethe, Dronning, V, 57 ff.; VI, 109; VII, 30. — Sunesdatter, I, 74, 76. — Torlofsdatter, V, 107 f.
 Marina Pedersdatter, g. m. Jens Saxesen, VII, 142. — Sørensdatter, g. m. Svenning Jensen Morsing, V, 111.
 Markvard Lydersen, Abbed, (Knardrup), I, 83, 85, 87.
 Martensen, H. L., Biskop, VII, 114.
 Masius, Hofpræst, II, 70, 84. — Ritmester (= v. d. Maase), II, 84.
 Masman, Tom, Overjæger, I, 50.
 Massonneau, Konsul, VIII, 22.
 Mathias, Abbed (Knardrup), I, 86, 90, 92.
 Matthisen, Mette, V, 110. — Søren, Regnebogsforfatter, Klokker, V, 110.
 van Mehren, Aug., Professor, VIII, 50. — A. C., Joh., Købm., VIII, 50.
 Meincke, Heinrich, kgl. Fiskemester, Amtsforvalter, IV, 13, 21; V, 16.
 Meisling, Søren, Rektor (Helsingør), VIII, 62, 70, 83.
 Meller, Præsident, VI, 9.
 Melvin, Elsebeth, VIII, 103.
 Mentz, Kammerraad, Købmand (Gilleleje), VI, 128.
 Mercer(?), Josias, I, 37.

- Mesler, Præst (Esb.-Nøddebo), VI, 113 f.
 Meulengrath, Trina, VII, 139.
 Meyer, Cornelius, Provst, VII, 146.
 Michael, Præst (Søborg), V, 58.
 Michelsen, Hans, Præst (Frederiksborg), V, 111. — Jens, Byfoged (Hillerød), se Brandt.
 Middelfart, Mads Jensen, Præst (Frederiksb.), sen. Biskop, II, 10; V, 107 f.
 Mikkel Hansen, Toldskriver (Helsingør), II, 63, 66.
 Mohr, Gaardm. (Gammelby), VII, 90.
 Moinichen, Overhofmarskal, VI, 27.
 Molbech, C., Historiker, IV, 71.
 Mores, Jacob d. æ. & y., Guldsmede, VII, 2, 8.
 Morsing, Christian, Professor, I, 97. — Svenning Jensen, Præst (Nr. Herlev), V, 111 ff.
 Morsleth, Christence, V, 112. — John Larsen, Regimentskriver, V, 21.
 Morten Jepsen, Borgmester (Søborg), V, 60, 64.
 Mossin, Hans, Stiftsprovst (Bergen), II, 33.
 Mouritsen, J. P., Skomagerm., VII, 88.
 Munk, Poul, IV, 5. — Rasmus, Præst (Asminderød-Grønholt), IV, 1, 5, 7.
 Munk, Jørgen, Lensmand, I, 30; VII, 29. — Kristine, g. m. Chr. IV, V, 108.
 Muraviev, Greve, VIII, 59.
 Mure de Pelanne, fransk Konsul, VIII, 24, 26.
 Myhre, Chr. (Helsingør), VIII, 23.
 Müller, Læge, VIII, 58. — Marcus, Slotspræst, VI, 28.
 Mynster, J. P., Biskop, III, 17, 23, 27.
 Münster, Fr., Biskop, II, 35; III, 17, 21.
 Møhl, Præst, V, 34.
 Møller, Løjtnant, Møllejeer (Gilleleje), II, 53 ff. — Andreas N., Lærer (Nyhuse), III, 25, 28. — Carl Vilhelm, Cancellisekretær, VII, 139. — Christiane, V, 18. — Jens Bertel, Professor, Rektor (Helsingør), VIII, 62, 64—73, 83. — Katrine Marie, V, 18. — Rasmus Nielsen, Husfæster (Skoven), VI, 77.
 Mønster, P. H., Biskop, II, 40.
 Napoleon III, IV, 47.
 Neergaard, Hofjægerm., V, 75. — Jo-
- han Thomas, Provst, Slotspræst (Frederiksborg), III, 29.
 Nicolaysen, Jens, Møllejeer (Stenholt Mølle), VII, 139 f.
 Niels Christensen, Gaardejer (Laugø), VII, 79. — Eriksen, VI, 108. — Grevesøn, Valdemar Sejrs Sønnesøn, VI, 92. — Hansen, Husmand (Laugø), VII, 72. — Jørgensen, Skriver, II, 60. — Michelsen, Præst (Søborg), V, 65. — Pedersen, Munk (Esrom), V, 65. — Poulsen, Sognefoged (Jordhøj), V, 17.
 Nielsen, Aage, Skoleholder (Frerslev), III, 19, 21. — Alfred E., Lærer (Slangerup), V, 85. — Bendt, Skoleholder (Hammersholt), III, 19. — I., Gaardejer (Petershvile), VI, 77. — L. S., Præst (Ramløse), VII, 74. — Oluf, Dr., Arkivar, IV, 72.
 Norman, Kammerraad, IV, 58.
 Northcote, Skibsmægler, VIII, 53.
 Næsted, Prokurator (Holbæk), IV, 30.
 Nørregaard, L., Jurist, II, 33.
 Obenhausen, Johan Gotfried, Kaptein, VIII, 120.
 Offodensis, se Peder Eriksen.
 Olaf d. Hellige, Konge, VII, 32 f. — Mortensen, Munk (Knardrup), I, 88.
 Ole Hansen, Sognefoged, Tiendeforpagter (Oppesundby), V, 15. — Jonsen, Sognefoged (Oppesundby), V, 32. — Michelsen, Sognefoged (Veksø), V, 19. — Pedersen (Pii), Skipper (Hornbæk), II, 102, 104, 107 f., 114, 122, 144. — Skolemester, III, 47.
 Olrik, Byfoged, VI, 77. — Axel, Folke-mindeforsker, IV, 83. — Jørgen, Museumsinspektør, VII, 71 f.
 Olsen, Jørgen (Ammindrup), VII, 80—85. — Lars, VII, 80.
 Oluf Jensen, Borgmester (Søborg), V, 60, 64.
 Opdam, holl. Admiral, II, 63, 65.
 Orved, Stiftsprovst (Roskilde), V, 13.
 Ostermann, I. A., Overlærer (Frederiksborg), VI, 76 f., 79.
 Ottosen, K., Skolehistoriker, VI, 30.
 v. Oven, Peter, holl. Skipper, II, 116.
 Overskou, K., Forfatter, VIII, 86.

- Oxe, Johan, Slotsherre (Søborg), V, 65. — Oluf, Slotsherre (Søborg), V, 65 f. — Peder, Rigshofmester, I, 24 f., 38; IV, 41 f., 45. — Peder, Slotsherre (Søborg), V, 64. — Torbern, V, 66.
- Palladius, Peder, Biskop, III, 3.
- Paludan, Jens Jakob, Kommandør, I, 62; II, 39, 41; V, 26, 29.
- Paludan-Müller, B., Præst (Hillerød), V, 112.
- v. Pappenheim, Berchart, Jægerm., I, 34.
- Pauli, Generalkonsul, VIII, 18.
- Paulson, Brødde, Købm. (Helsingør), VIII, 112.
- Pechel, Apoteker (Helsingør), VIII, 46.
- Peder, Abbed (Esrom), VI, 100. — Andersen, Abbed (Esrom), V, 65; VI, 92, 106 f. — Andersen, Præst, VII, 142. — Andresen, Sognefoged (Veksø), V, 19. — Christensen (Svenske), II, 60, 62 f. — Ebbesen, I, 75. — Eriksen, Gaardmand (Hornbæk), II, 102, 104, 107 f., 110, 114, 122, 144. — Eriksen (Offodensis), II, 27. — Hansen, Lærer, III, 53. — Ingemarsen, Abbed (Esrom), VI, 107. — Iversen, Kannik, III, 8. — Jensen, Abbed (Knardrup), I, 84, 86, 92. — Jensen, Fisker (Hornbæk), II, 94, 96, 99, 101, 114, 121, 123, 144. — Jensen, Præst (Ganløse), I, 95, 97, 98, R. — Laurenson, III, 14. — Madsen, Gaardm. (Ølstykke), V, 16, 25 f., 33. — Pedersen, Søn af Peder Ebbesen, I, 75. — Pedersen, Borgmester (Søborg), V, 64. — Sunesen, Bisp (Roskilde), I, 74. — Tygesen, Væbner, I, 81.
- Pedersen, Hans, Skolemester (Hillerød), VI, 9. — Jens, Landstingsmand, V, 30. — Niels, Handeltgartner (Fredensborg), V, 80, 85. — Ole, Kancelliraad, V, 17; VI, 29.
- Peer Kul, Pedel (Helsingør), VIII, 69, 72, 75, 79, 88—90.
- Petz, Prokurator (Holbæk), IV, 30.
- Persen, Anders, kgl. Livtjener, III, 55.
- Petersen, N. L., Konsul, VIII, 54, 56.
- N. M., Historiker og Sprogforsker, II, 77; IV, 69—72, 83; VI, 30.
- Pii, Niels Jensen, Kaptajn (Hornbæk), VIII, 44 f. — se Ole Pedersen.
- Plambeck, Anna Dorothea, V, 13. — Martin, Skovrider, V, 13.
- Platou, Michael, Kapellan (Hillerød), III, 18 f., 23, R.
- Platzman & Söhne, Handelshus, VIII, 19.
- Plessen, Gehejmerraad, VI, 27. — Chr. Siegfried, Godsejer, II, 98 ff., 102, 104 f., 107, 112, 117 ff., 122, 134 f., 137, 139, 144 f.
- Ploug, Carl, Digter og Politiker, VII, 43.
- Plum, Claus, Regimentskriver, V, 21. — H., Købm. (Helsingør), VIII, 23.
- Podebusk, Predbjørn, Slotsherre (Søborg), V, 60.
- Pogwisch (Povisch), Otto, Gehejmerraad, Lensmand, I, 42; II, 11.
- Pontoppidan, Erik, Kirkehistoriker, II, 26; IV, 67; V, 70; VI, 31 f., 106.
- Porse, Knud, Hertug af Halland, I, 81; V, 55 f.
- Pouelsen, Kaptajn, VIII, 17, 19.
- Poulsen, Svend, Fisker (Hornbæk), II, 113, 124 f., 134.
- Povl Helgesen, III, 1—15.
- Prescott, Rew. & Co., Handelshus, VIII, 26, 43, 54.
- Quist, Erik Vilh., Præst (Skævinge), V, 18; VII, 30. — Fr., kgl. Confessionarius, II, 33. — Katrine Marie, V, 18. — Margrethe Frederiksdatter, IV, 5 f.
- Raben, Christian, III, 21. — Johan Otto, Amtmand (Frederiksborg), V, 26; VII, 151.
- Radier, Malthe, Præst (Ølstykke), V, 11, 15.
- Rasch, Regimentsskriver, VII, 134.
- Rask, Rasmus, Sprogforsker, IV, 68 f.
- Rasmus Skovrider, I, 34. — Hansen, Skovrider, I, 34.
- Rasmussen, Povl Edvard, Auditor, Komponist, IV, 58.
- Ratken, Justitsraad, VI, 9.
- Rauchmaul, Distriktslæge (Roskilde), IV, 25, 28.
- Recke, Landinspektør, I, 18.

- Rehfeldt, Albrecht, Postmester og Hospitalsforstander (Hillerød), V, 110. — Christian Claudi, Birkeskriver, II, 110, 120, 122 f., 125—129, 131 f., 138 f., 140.
- Rehling, Provst (Frederiksb.), III, 18.
- Reich, Marie, II, 62.
- Reiersen, Andreas, Præst (Frederiksborg), V, 113.
- Revenfeldt, Conradine, II, 72 f., 74, 80.
- Reventlow, Anna Sophie, se Anna Sophie. — Christian Ditlev (til Kristianssæde), I, 2, 8, 11 ff., 70, R. — C. D., Greve, Overjægermester, I, 59. — Conrad, Storkansler, II, 72. — Ludvig, I, 2 ff., 10 f.
- Rhode, Dorthé, II, 70.
- Riber, Peder, Mag., Rektor (Frederiksb.), sen. Biskop (Gulland), II, 4.
- Richardt, Chr., Digter, VII, 37.
- Richelieu, L., Adjunkt (Frederiksb.), VI, 76.
- Riise, Marinemaler, Møllejejer (Stenholt), VII, 140.
- Roede, H. C., VI, 30.
- Roepstoiff, Kammerherre, III, 53.
- Roesberg, F. M., se Frederik Madsen.
- Rogert, Raadmand (Helsingør), VIII, 36.
- Rolf Krake, Konge, V, 2.
- Rolufsen, Roluf, Skipper (Helsingør), VIII, 46.
- Rosbjerg, Anna Dorothea, V, 13. — Christen Nielsen, Grovsmedemester, V, 13. — Søren Nielsen, Købmand, V, 13.
- Rosenkrantz, Holger, Statholder i Nørrejylland, VII, 29. — Holger, til Glimminge, II, 10; V, 108.
- Rosenkvist, Terkel, Regimentskriver, V, 21.
- Ros(t), Hans Knudsen, Skriver (Kregome Birk), V, 11.
- Rostgaard, Conradine Sophie, II, 84. — Frederik, I, 54; II, 60 f., 70—85; VIII, 117. — Hans, II, 60—70, 74, 85; IV, 18. — Jacob, II, 62. — Jens, II, 71 f., 78, 81.
- Rostock, Hans, Degn (Herløv), VI, 28.
- Rotwitt, C. E., Amtmand, Politiker, VI, 78.
- Rubring, Sophie, V, 110.
- Rud, Per, I, 87.
- Ruschius, Johannes, Munk (Esrom), VI, 114.
- Rydbert, Abbed (Sorø), I, 78.
- Rønning, Købmand (Helsingør), VIII, 32. — Niels, Tjener, VI, 35.
- Rørdam, H. F., Kirkehistoriker, II, 1; V, 108; VI, 30.
- Salicath, G., Præst, II, 41. — P., Højesteretsadvokat, II, 41.
- Salling, Købmand, Enken, VII, 20—23.
- Salomon, J. G., Bogtrykker, VI, 73.
- Saltensee, Erik Nielsen, Slotsherre (Søborg), V, 59. — Niels Eriksen, V, 59.
- Sandberg, Degn (Kregome), VI, 62 f., 69, 71.
- Sanne, Løjtnant, Tegnelærer (Helsingør), VIII, 86.
- Saxo, Historieskriver, IV, 67, 83. — Munk (Esrom), VI, 102. — Jensen, Præst (Ramløse), VII, 141—146. — Torbernsen, Ridder, VI, 104.
- Schaper, Christian Gottfried, Kateket (Hillerød), III, 25.
- Scheele, Udenrigsminister, IV, 47.
- Schepelern, Oberst, VII, 82.
- Schildorf, Mads Madsen, Præst (Ønslev), IV, 1.
- Schjörving, Christian (Christen), Krigsraad, Overlærer (Helsingør), VIII, 73—77.
- Schlegel, I. F. V., Jurist, IV, 34.
- Schleppegrell, Fr. A., General, VII, 82.
- Schlytter, Thomas, Mægler, VIII, 49.
- Schmidt, Hans Christian, Fæster (Ølstykke), V, 31.
- Schnabel, Bernt, Rekt. (Roskilde), VI, 4.
- Schoender, D. E., Kateket (Hillerød), III, 28.
- Schou, Hans Frederik, Adjunkt (Helsingør), VIII, 62, 64, 80 f. — Niels, Provst (Esbønderup), VIII, 80.
- Schrøder, Provst (Søborg), I, 18; V, 38, 42, 46, 70, 75. — Johannes, Kapellan (Helsingør), VIII, 101 f. — Johannes, Mag., Rektor (Frederiksborg), II, 30 f., 46.
- Schulin, Sofie, Grevinde, II, 106.
- Schumacher, Gert Albertsen, Mag., Sognepr. (Helsingør), VIII, 91—104.

- Schwartzkopf, Jacob, Provst, II, 45.
 Schütte, Gudmund, Dr. phil., IV, 62, 73, 80—85.
 Schæffer, Johan Henrik, Overjæger, VIII, 120.
 Scotland, Tomas, Matros, II, 104.
 Sehested, P., Generalinde, II, 84.
 Selmer, J. H., Landinspekt., VII, 64.
 Sidsel Ovesdatter, g. m. Torben Bille, I, 94.
 Simonsen, Anna Gjertrud, II, 34.
 Simonsen, Asmus & Co., Handels-
 hus, VIII, 41.
 Siverking, Kortright & Co., Handels-
 hus, VIII, 33.
 Siverts, Simon, Købm. (Helsingør),
 VIII, 112.
 Sjællandsfar, Erik, V, 58.
 Skibsted, Løjtnant, VIII, 44.
 Skive (Schive, Schiwe), Marius Niel-
 sen, Præst (Vejby-Tibirke), VII,
 121—127. — Niels Pedersen, resid.
 Kapellan (Hillerød), sen. Sognepr.
 (Græsted-Maarum), VI, 5, 28; VII, 146.
 Skjalm Hvide, I, 72 f.
 Skriver, Knud Pedersen, I 96 f.
 Slagheck, Didrik, Ærkebisp, III, 7.
 Smed, Jens Laurensen (Søborg), V,
 64. — Lasse, Byfoged (Søborg),
 V, 65.
 Smidt, C. M., Arkitekt, V, 43.
 Smit, Christian Jørgensen, Snedker
 (Hillerød), II, 44.
 Smith, Provst (Kregome-Vinderød),
 VI, 46, 51—71.
 Sonne, Kalligraf, VIII, 86.
 Sophie Amalie, Dronning, II, 69;
 IV, 2, 16. — Hedvig, Chr. V's Datter,
 VI, 18. — Magdalene, Dronn., I, 58.
 Sorterup, Jørgen, Præst, Digter, VII,
 154.
 Sparre, Degn, VI, 62 f. — Henrik
 Aagesen, Slotsherre (Søborg), V,
 66 f. — Johanne, g. m. Erik Bille,
 V, 67. — Knud Henriksen, Slots-
 herre (Søborg), V, 67 f.
 Sponneck, Generaltolddirektør, IV, 47.
 Sprunck, Justitsraadinde, VIII, 12.
 Spydstrup, Niels, Provst, VII, 149.
 Staggemeyer, Major, VI, 44. — Marie,
 VI, 44.
- Stahl, Chr. Hansen, Degn (Vejby),
 VII, 122, 125.
 Stampe, Generalprokurør, II, 50.
 Steeg, Aage, Slotsherre (Søborg), V, 60.
 Steen, H., Kaptajn, VIII, 30, 32.
 Steenberg, Frederik Laurentius, Ad-
 junkt (Helsingør), sen. Præst, VIII,
 84. — Jens Foss, Apoteker (Hels-
 ingør), VIII, 84. — Schack Aug-
 gust, Apoteker (Helsingør), VIII, 46.
 — Schack August Vilhelm Niel-
 sen, Præst (Gjerlev), III, 51.
 Steenbloch, Cornelius, Adjunkt (Fre-
 deriksborg), sen. Professor (Kristi-
 ania), II, 40.
 Steenstrup, Johannes, Historiker, IV,
 54, 72 f., 75, 80.
 Stenfeldt, Borgmester (Helsingør),
 VIII, 14, 17, 34 ff., 47.
 Stenwinkel, Bygmester, II, 66.
 Stiesen, Severin, Provianteringshdlr.
 (Helsingør), VIII, 53.
 Storm, Lars, (Hillerød), VI, 17.
 Stærke, Oluf, Birkefoged (Frederiks-
 borg), V, 8.
 v. Stöcken, David, IV, 20. — Jens
 Lorenz, Rektor (Svendborg), IV, 20.
 Suhm, P. F., Historiker, VI, 6.
 Suhr, Overlærer (Helsingør), VIII, 80.
 Sundbo, I. P., Redaktør, Folketings-
 mand, V, 34.
 Sundbye, Ivar, V, 15. — Ole, V, 15.
 Sune Ebbesen, I, 74; VII, 130.
 Svend, Abbed (Knardrup), I, 85. —
 Bisp (Aarhus), V, 56. — Pedersen
 („Svindte Per“), Fiskerkarl (Horn-
 bæk), II, 95 f., 99 ff., 113 f., 121,
 130 f., 139, 144.
 Sverker, sv. Konge, I, 74.
 Sø(e)borg, Christian Peder, Lærer
 (Hammersholt), III, 24, 28. — Jens,
 Skovrider, III, 48. — Niels Jensen,
 Præst (Bloustrød), IV, 21.
 Søbøtke, Andres, Skræder, V, 11. —
 Frederik, V, 11.
 Sølling, Samuel Anton, Kapellan
 (Frederiksborg), III, 26. — Peter,
 Slotspræst (Frederiksborg), III, 26.
 Søren, Præst (Jyllinge), V, 12. —
 Jensen, Rektor (Frederiksborg), II,
 19, 28. — Pedersen, Præst (Nr.

- Herløv), V, 112.
 Sørensen, Provst (Esbønderup-Nøddebo), VI, 44—47, 51.
 Taube, Johan, Lensmand, I, 39.
 Tauson, C. G., Skibsklarerer (Helsingør), VIII, 34.
 Terkel Tuesen, kgl. Confessionarius, II, 11.
 Thomas Ibsen, Toldkarl (Nyhuse), V, 25 f., 29.
 Thomsen, A. C. V., Maler, V, 63. — Vilhelm, Sprogforsker, IV, 69.
 Thorkil, Abbed (Esrom), VI, 107.
 Thortsen, C. A., Dr. phil., Litteraturhistoriker, VIII, 62.
 Thura, Laurids, Mag., Rektor (Køge), II, 61 f., 64, 67, 69 f.
 Tietgen, Bankdirektør, I, 67.
 Toffe, Handelsbetjent (Helsingør), VIII, 22 f.
 Tollerup, Hans, Skomager (Frederiksværk), VII, 87.
 Top, Peder, Præst, VI, 4.
 Torben, Søn af Peder Ebbesen, I, 75.
 Torbern, Foged (Søborg), V, 40 f., 48.
 Torm, Forfatter, V, 59. — Erik Jensen, Regimentskriver, V, 21; VI, 28.
 Tornekrans, Henrik Christiensen, Abbed (Esrom), VI, 107.
 Tofti, Generalkonsul, VIII, 16.
 Trap, J. P., Gehejmeetatsraad, VI, 79.
 Trojel, Adjunkt (Frederiksb.), VI, 75.
 Trolle, Corfits, Kammerjunker, II, 64, 66. — Herluf, I, 24 f.; II, 3; V, 5; VII, 57.
 Tschjerning, Eilert (Helsingør), VIII, 46.
 Tutein, F. & Co., Handelshus, VIII, 33.
 Tuve Jacobsen, Slotsherre (Søborg), V, 54.
 Tuxen, Anna Kirstine, IV, 20. — Dorothea, IV, 20. — Ingeborg, IV, 21. — Johan, Præst, IV, 20. — Lorenz, Præst, IV, 1. — Lorenz, Ridefoged (Hørsholm), II, 63 f.; IV, 1, 5, 17, 20 f. — Margrethe, IV, 1. — Peder, Præst, IV, 7, 20. — Peter Lorenzen, Præst, IV, 1. — Sophie Amalie, IV, 13. — Sophie Margrete, IV, 21. — Søren, Præst (Asminde-rød-Grønholt), IV, 1—21.
 Tømmer, Madam (Helsingør), VIII, 14.
 Ulfeld, Corfits, Rigshofmester, IV, 43.
 Ulfstand, Gert Jensen, I, 24. — Thale, I, 25; IV, 130.
 Ulrick, Chr., Købmand (Helsingør), VIII, 23.
 Unna, Abr., Købm. (Helsingør), VIII, 22.
 Urne, Frederik, Lensmand, III, 45. — Lage, Biskop, I, 87, 94.
 Ussing, Henrik, Provst (L. Lyngby-Ølsted), II, 33; VI, 41—71. — Marie, VI, 44. — Tage Algreen, II, 40.
 Wachtelbrenner, Andreas, Købmand (Helsingør), VIII, 23 ff., 31 f., 38 f., 51, 55.
 Valbert, Abbed (Esrom), VI, 88, 104, 107.
 Valdemar Atterdag, I, 82; V, 56—59, 71; VI, 108. — Sejr, V, 48. — d. Store, I, 22, 77; V, 40, 42; VI, 84, 87 f., 107; VII, 129. — IV, Hertug, V, 49. — Bisp, V, 47.
 Valkendorf, Anne Cathrine, V, 109.
 Vangslev, Th., Boelsmand (Sønderby), VII, 33.
 v. Warnstedt, D. N., Overførster, I, 61. — H. W., Kammerherre, Teaterchef, II, 106. — Sofie, II, 106.
 Wassard, Hans Jonassen, Møllejejer (Strø), V, 17.
 Wedel, Johan, Hører (Frederiksb.), sen. Provst (Helsingør), II, 40; III, 21; VII, 74. — Peder, Præst (Herlev), III, 18.
 Wederkinck, Præst (Søborg), V, 70.
 Weiser, Cathrina (Hillerød), VI, 11 f.
 Wejle, Lars, Fyrkarl (Nakkehoved), VI, 126.
 Venstermand, Morten, Lensm., I, 38.
 Venusinus, Jon Jacobsen, Præst, Professor, II, 4 f.
 Vergrü, Isaac, VIII, 91 f., 94.
 Werner, Kaptajn, VIII, 23.
 Wessel, Kammerraad, VIII, 47.
 Westergaard, Skoleholder (Herløv), III, 19 f., 22.
 Westphal, Carl Christian, Adjunkt (Helsingør), VIII, 81—84.
 Vibe, Mette, V, 108.
 Widal, portugisisk Konsul (Helsingør), VIII, 77.
 Vilhelm, Abbed (Æbeltoft), I, 74; VI, 103, 107; VII, 24 f., 29.

Willum Thomæsøn, Kirkeværge (Helsingør), VIII, 103.
 Wilsund, Anders Nielsen, Kornmaaler, Birkefoged, Byfoged (Hillerød), V, 10, 25.
 Wimmer, Ludv. F. A., Sprogforsker, V, 63.
 Wind, Christen, V, 109. — Jens, Præst (Asminderød-Grønholt), IV, 19 f. — Ole, Hofpræst, II, 27.
 Wineken, P. C., Provianteringshdr. (Helsingør), VIII, 49 ff., 53.
 v. Winterfeld, Overhofmarskal, Amtmand (Frederiksborg), II, 67.
 Visby, C. H., Præst, II, 41.
 Wisby, Læge, VII, 87.
 Wische, Hospitalsforstander (Hillerød), III, 20.
 Withusen, Th., Rektor, II, 40.
 Wiwel, H. C. (Frederiksborg), VII, 112.

Wolf, Jens Lauridsen, Forfatter, V, 69.
 Wolgandt, J. S., Lærer (Hillerød), I, 20; III, 21. — Johan Samuel, Præst, V, 19.
 Worm, Christen, Biskop, VI, 1, 4, 21, 24, 29, 36 f.; VII, 122. — Ole, IV, 68.
 Worsaae, J. J. A., Arkæolog, V, 63.
 Vosbein, Boghandler (Hillerød), VI, 72. — Mølleforpagter (Stenholt), VII, 139.
 Wöldike, Georg, Mag., Rektor (Frederiksborg), II, 30.
 Yttericht (Utrecht), Michael Christensen, Præst (Bloustrød), IV, 21.
 Zangenberg, H., Underinspektør, VII, 72.
 Zwergius, D. G., Provst (Slangerup), II, 1; VI, 28, 31—35.
 Ælnoth, Historieskriver, IV, 67.
 Ørn, Knud Ramshardt, Rektor, II, 40.

STEDNAVNE

Af Stednavne er kun medtaget dem, der vedrører Amtet; forbigaaet er Marknavnene V, 39 ø, samt VII, 61—64, 67—70.

Agerup, I, 68. — Skole, I, 14 f.; VII, 86.
 Aalsgaarde, II, 141, 143; III, 61.
 Abrahamstrup (Abramstrup), III, 44 ff.
 Adserbo, V, 68.
 Adersheim (= Esrom), VI, 82.
 Agergaard (Villingerød), V, 23.
 Aggebo, I, 52. — Skole, I, 14 f.
 Alrød, I, 92.
 Alsønderup, I, 26, 35 f., 45; II, 13; V, 7, 29. — Oredrev, I, 60. — Skov, I, 28.
 Alume, IV, 76. — Skole, I, 14 f.
 Ammindrup, I, 36; V, 47; VII, 79 f., 110. — Skole, I, 14.
 Amtmandsvang, I, 48.
 Anderse (Andersø) (Holbo H.), I, 36.
 Andersgaard (Frerslev), V, 23.
 Anneksgaarden (Nr. Herløv), V, 113; VI, 23.
 Annisse, I, 35, 37; V, 7; VII, 24, 74, 141, 143 f. — gaard, I, 25. — Kirke, VII, 74. — Skole, I, 14 f.

Arresø, I, 21, 48; IV, 76; VI, 73.
 Asminderød, I, 29; II, 13; IV, 1 ff., 18; V, 7, 86, 94; VI, 41. — Præstegaarden, IV, 1—21. — Skole, I, 14, 16. — Oredrev, I, 60, 62.
 Asserbo, I, 23 f., 29; VI, 110.
 Avderød (Grønholt S.), VII, 28.
 Avderød (Kregome S.), IV, 76. — Skov, I, 42, 57.
 Badstrup, I, 35, 92; IV, 76. — Skole, I, 14, 16. — Sø, IV, 75 f.
 Badstuen (Frederiksborg), I, 21, 37, 38, 40. — dammen, I, 40.
 Bakkegaardene, III, 48, 50.
 Bakkehus, I, 56.
 Barakkerne, III, 38, 53.
 Baringholm, I, 27.
 Bassegaard (Valby S.), I, 36.
 Bassenshus, I, 56.
 Bentsgaard (Frerslev), V, 23.
 Bentstrup, I, 43, 60.
 Birkerød, I, 1, 29, 35 f.; IV, 2, 14, 75; V, 7, 89. — Kilde, VII, 28, 35.

- Bistrup, IV, 76.
 Bjørneskov, I, 33.
 Blegvang, I, 48.
 Blegmark, I, 64.
 Blidstrup, I, 58; IV, 75; V, 86; VII, 148 ff. — Præstegaard, VII, 155.
 — Skole, I, 14.
 Bloustrød, I, 1, 28 f., 35 f., 40; II, 13; IV, 2, 20 f., 76; V, 7.
 Bobjærg Oredrev, I, 60.
 Boderne, III, 61.
 Boland, I, 27.
 Bonderup (Søborg S.), VI, 117 f., 123.
 Bonderup (Udesundby), IV, 75; V, 8.
 Borridt, I, 28.
 Borsholm, I, 35; V, 101; VIII, 108.
 —gaard, VIII, 55. — Skole, I, 14.
 — Vange, I, 52.
 Borup, I, 56, 92; IV, 76; V, 18.
 —gaard, V, 18.
 Boserupvang, I, 62.
 Brederød, IV, 76. — Skole, VI, 52.
 Bregnerød (Farum S.), IV, 51.
 Bregnerød (Søborg S.), IV, 76.
 Brogaard, I, 27.
 Brødemose Skov, I, 42.
 Brødeskov, I, 41, 61.
 Buerup, I, 35.
 Bukkehalle, I, 29.
 Buresø, IV, 75 f.
 Burre Sø (ved Storkevad), I, 22.
 Bybjærg, IV, 22, 24, 26.
 Bygaard (Sperrestrup), V, 19.
 Bygkjærsholm (St. Rørbæk), V, 33.
 Bøgebjerg, III, 37.
 Daglykke Skole, I, 14.
 Daglykkesletten, III, 61.
 Dalby, I, 92; IV, 67.
 Damgaard (Oppesundby), V, 32.
 Damgaard (Snodstrup), V, 33.
 Damhus, I, 56.
 Dammosegaard (Villingerød), V, 23.
 Danesø, I, 80.
 Dannerholmen (Ll. Dyrehave), I, 40.
 Danstrup, IV, 76. — Hegn, I, 54, 60.
 Donse Krudtværk, I, 70.
 Draaby, III, 44; IV, 84. — Kirke, III, 44 ff., 48, 55.
 Dronningekilde (St. Hagelse), VII, 30, 35. —bakken, VII, 30.
 Dronningemølle, I, 51; II, 95, 103 f., 106, 109 f., 120, 124 ff., 132, 138, 140. — Møllen, II, 50—58; III, 30 f., 34 f.
 Dronningholm, I, 25. — Len, V, 8.
 Dyregrøftsdam (Ll. Dyrehave), I, 40.
 Dyrehave, Lille (Gamle), I, 21, 27, 29, 37—41, 43 f., 46, 48 f., 51, 57, 60, 66 f., 70. — Store (Nye), I, 21, 28 f., 33 f., 36, 40 ff., 46 ff., 51, 53, 58 f., 61 f., 64, 68 ff.
 Dyremosegaard (Villingerød), V, 23.
 Dyssekilde (Torup), VII, 30.
 Dønnevælde, I, 35.
 Ebbekøb, I, 29, 33; IV, 2, 16; V, 23.
 — Vang, I, 48.
 Ebelholtshus, I, 49, 56.
 Ebelholtvang, I, 48 f.
 Egebæksvang, I, 48; VIII, 47, 120.
 Egelund, I, 71; VII, 128.
 Egelundsgaard (Gjerlev S.), III, 54.
 Egespor, I, 28.
 Eiske-Søe (Hjørlande), VII, 31.
 Ejlstrup (Egilstrup), I, 26.
 Ellekilde, III, 61; VII, 28.
 Ellepindshus, I, 56.
 Ellinge Gaard, I, 43. — Skov, I, 42.
 Endrup, VI, 76; V, 23. — Hegn, I, 60.
 Engelskevang, I, 33, 42, 48, 56.
 Enghavegaard (Herlev), V, 23.
 Esbønderup, I, 23, 28 f., 53, 62; IV, 56; VI, 44 f., 113; VII, 143. — Kirke, VI, 111. — Præstegaard, IV, 6 f. — Skole, I, 14 f.
 Eskemose, I, 35.
 Eskildsø, VII, 32.
 Eskilsholt, V, 40, 71.
 Espergærde, I, 54, 57; II, 87; III, 62.
 Esrom, I, 31 f., 34, 37, 42, 53, 67, 70; IV, 76, 84; V, 29, 38, 40; VI, 82; VII, 134. — Birketing, VII, 147. —gaard, III, 57; VI, 105, 114. — Kanal, I, 64, 69. — Kloster, I, 22 f., 25—28, 32, 39, 78, 87; V, 40, 49 f., 50, 54 ff., 58, 64 ff.; VI, 81—115; VII, 29, 129 f. — Klosterkirke, VI, 86, 92 f., 113. — Kro, VI, 111. —lund, I, 60. — Mølle, III, 31 f., 35; VI, 114. — Sø, I, 21, 33, 47 f., 50, 56, 60, 66, 69; IV, 76; V, 24; VI, 111; VII, 129, 135, 140. — „Villa Eppers“, VI, 86, 93.

Essedal, —haven, —hoved, VI, 82.
 Evetofte, IV, 75.
 Fantasiens Ø (Præstevang), I, 66.
 Farum, I, 1, 36; IV, 49 ff., 54, 56 f.,
 76, 84; V, 7. —gaard, IV, 51. —
 Lillevang, IV, 50. — Sø, IV, 75.
 Favrholt, I, 24 f., 28, 32 ff., 39 f.,
 46, 49, 64, 67; V, 22, 24 f.
 Femhøje, II, 124 ff., 130; VII, 27.
 Fjelholt, se Fjellidt.
 Fjelkindstrup (ved Hillerød), I, 29.
 Fjellenstrup, II, 52, 54; V, 39; VI, 122.
 Fjellidt, I, 28.
 Flæing Gaard (Melby S.?), I, 35.
 Folstrup, se Føllestrup.
 Frobohus, I, 56.
 Fredensborg, I, 48, 56 f., 60, 64, 68;
 V, 80, 85; VI, 6, 41 f.; VII, 134. —
 Kirke, II, 43. — Winterfeld-Vos-
 siske Hospital, IV, 18.
 Frederiksborg, I, 73; II, 103; V, 10,
 17, 19, 29, 108, 111; VII, 29, 55 f.,
 75, 87, 142 f.; VIII, 119. — Amt,
 I, 1—20, 45, 47 ff., 55—59, 61, 63;
 II, 32, 67; IV, 50 f., 55; V, 20, 24,
 108; VI, 29; VII, 22—35, 45, 151;
 VIII, 32, 118. — Amts Landbo-
 forening, VI, 75; Spare- og Laane-
 kasse, VI, 75; —stue, VIII, 117;
 Sygehus, III, 27; —tidende, VI, 72—
 80; —ting, II, 25. — Birk, V, 3, 5,
 7 ff., 11. — Len, I, 27, 29—35,
 41 ff.; III, 58 f.; V, 5, 7 f. — Rytter-
 distrikt, III, 30, 32 ff.; IV, 50; V,
 20 f.; VI, 29. — Skovdistrikt, I, 52,
 65, 67. — Fiskergaard, I, 45; Jæg-
 ergaard (gamle og nye), I, 45. —
 Kro, I, 45. — Ladegaard, LI,
 se Hillerødsholm, St., se Favrholt.
 — Ladegaardsmøllen, V, 26; VI,
 24. — lærde Skole, I, 45; II, 1—
 41; III, 21, 29; IV, 20, 59—61; V,
 15, 26, 28, 108 f.; VI, 18, 22, 41,
 78. — Skove, I, 21—71. — Skriver-
 stue, I, 45. — Slot, I, 24 ff., 40,
 43, 45, 49 ff., 66, 99; II, 3, 5; V,
 5, 24, 72, 108 f.; VI, 19, 79, 91. —
 Slotshave, I, 50. — Slotskirken, II,
 10, 13, 21; III, 19, 26, 29; VI, 18;
 VII, 1—22. — Slotssø, I, 67. —
 Stutmesterbolig, III, 24. — Stutteri,

I, 31, 42, 56, 61 f., 64 f., 67; III,
 24; V, 22, 24.
 Frederikshøj, III, 54.
 Frederikssund, IV, 23; V, 17, 34; VI,
 77. —kreds, VI, 78.
 Frederiksværk, I, 67; VII, 87. — Gods,
 I, 1. — Posthus, VI, 69. — Kanal,
 I, 50. —kredsen, VI, 77.
 Fredsholm, VIII, 46, 51.
 Fredspladsen (Ll Dyrehave), I, 53.
 Frerslev, I, 35; V, 23, 107, 113. —
 Folkehøjskole, VII, 37, 41. — Hegn,
 I, 41 f. — Kirke, V, 107. — Skole,
 I, 2, 14, 16; III, 17, 19 f., 22, 24, 28.
 Freudenberg (Frydenberg), I, 37 f., 44.
 Frisiske Vang, I, 33, 42.
 Frodebjerg, VII, 61, 66.
 Fruebjerg, I, 68, 70; VII, 29.
 Frue Kilde, VII, 29.
 Frøslunde, I, 48.
 Fuglsang (Maarum S.), I, 29.
 Funchedamme, I, 43.
 Funchevang, I, 42, 61 f., 64, 70.
 Furesø, IV, 49, 76.
 Fællesskoven (Horns H.), III, 50, 52 ff.
 Fændrikshus, I, 69.
 Fændriksvang, I, 33, 48, 56, 62, 69.
 Færgegaarden, III, 50.
 Føllestrup, I, 27.
 Fønstrupdamme, I, 27.
 Gadehus, I, 49.
 Gadevang, I, 47 f.
 Gamle Vang, I, 41.
 Gandløse, I, 1, 72, 92, 95, 97; IV,
 50, 55, 76. — Kirke, I, 89, 92, 98.
 Gilleleje, I, 21; III, 56—65; V, 37;
 VI, 116—129; VIII, 31. — Kapel,
 III, 56. — Mølle, I, 35; II, 50—58;
 III, 30, 32 f., 35. — Skole, I, 2,
 14 f., 19.
 Gjellestensaard (Udlejre), V, 1,
 32 ff., 35.
 Gjellestensaard (Ølstykke), V, 16, 33.
 Gjerlev (Gersløff), I, 92; III, 44. —
 Kirke, III, 45. — Præstegaard, III, 51.
 Gjørlose, II, 13; IV, 76; V, 3, 7, 18 f.,
 21, 95. — Kro, V, 17. — Skole, I, 14.
 Glarborg, I, 50.
 Glarborg (Glarbo) Gaard (Maarum),
 I, 26 f., 36. — Bakke, I, 68.
 Graverhus, I, 69.

RETTELSER OG NAVNE-REGISTER

SE DET FØLGENDE (IV) BIND

FRA
FREDERIKSBORG
AMT

AARBØGER FOR
1920 - 21 - 22 - 24

UDGIVET AF

FREDERIKSBORG AMTS
HISTORISKE SAMFUND

*Aarbøgerne er paa Frederiksborg Amts
historiske Samfunds Vegne udgivet af P. Petersen,
H. Boisen og Anders Uhrskov.*

Gravervang, I, 33, 62.
 Grib Skov, I, 21—24, 31—36, 42, 47 ff., 53, 56 ff., 60, 62 f., 66—70; VI, 82 f.
 Gribs Taagerup, I, 28, 35.
 Gribsø, I, 39. — Store, I, 69 f.
 Gribsvold (Esbønderup S.), I, 29.
 Grimstrup I, 43. — Lund, I, 42.
 Gryndis, se Grønnæsse.
 Græse (Græsedede, Græsvid), I, 35, 55; IV, 75 f., V, 7, 21. —gaard, I, 25; V, 5. —hus, I, 56. — Kilde, VII, 35. — Lund, I, 41. — Mølle, I, 46; VII, 31. — Skole, I, 14, 16.
 Græsted (Græsholt), I, 29; II, 28; IV, 76; V, 79, 89; VI, 5, 83; VII, 100, 102, 109, 114, 122, 146, 153 f. — Skole, I, 14 f. — Hegn, I, 60.
 Græstedgaard (Udlejre), V, 3, 35.
 Grævlingebakke, I, 68.
 Grønholt, I, 28 f., 35 f., 45; II, 13; IV, 1 f., 4, 75; V, 7; VI, 108; VII, 129. — Kirke, I, 36. — Skole, I, 14. — Oredrev, I, 60. — Skov, I, 36, 42, 44, 48, 59. — Vang, I, 48, 62, 68.
 Grønhøj (Villingerød), V, 23.
 Grønnerende, V, 104.
 Grønnæsse (Gryndis), V, 11. — Oredrev, I, 52. — Skov, I, 42.
 Gundevang, I, 41.
 Gundsømagle, V, 11, 14, 18.
 Gunnerød, I, 36.
 Gurre, I, 25, 56, 67; V, 58 f.; VIII, 48. — Sø, I, 48. — Vang, I, 36, 48, 60, 62.
 Gøgehus, I, 49, 56.
 Haarløse, I, 35, 42, 53, 57; IV, 76. — Skole, I, 14, 16.
 Hagerup, IV, 75.
 Halgestrup (Tikøb S.), I, 47, 52.
 Hallendruphus, I, 57.
 Halløs (Haarløse?), I, 35, 42.
 Halsnæs, I, 24, 26, 51, 57, 68; V, 5, 8.
 Hammer, VII, 34.
 Hammermøllen, II, 78; VIII, 119.
 Hammersholt, I, 36. — Skole, I, 14, 16; III, 19 f., 22, 24, 28. — Vang, I, 43.
 Hamtonstved (Esbønderup S.), I, 29.
 St. Hans Kilde (Helsingør), VII, 27.
 Harager Hegn, I, 27.

Haregabot, I, 60.
 Harmosegaard (Villingerød), V, 23.
 Harridshøj, I, 35.
 Hastrup, I, 92.
 Havegaard (Borsholm), V, 101.
 Havelse, III, 40; IV, 76. — Ll., Skole, I, 14, 16. — St., I, 35; V, 23; VII, 30; Skov, I, 42.
 Havreholm Skole, I, 14, 16.
 Havrevangen, I, 33.
 Helene Grav, VII, 26. — Kilde, II, 65; VII, 26, 29, 34. — Kildeblok, I, 2.
 Hellebjerg (Villingerød), V, 23.
 Hellebæk, III, 61; VI, 77; VII, 28. — Jærnværk, I, 46. — Vej, gl., V, 101.
 Helsing, I, 21, 68; III, 21; IV, 75; V, 7, 23; VI, 83; VII, 72, 87, 94, 102, 114. — Kirke, VI, 104. — Kro, VII, 81. — Skov, I, 42.
 Helsingør, I, 21, 26; II, 30, 66, 115, 118; III, 1—15, 62; IV, 2, 13, 34 f., 39, 44, 46, 63, 68, 76, 84; V, 21, 66; VI, 41, 71, 77, 110; VII, 27, 75; VIII. — Færgestræde, VIII, 13, 46; Kongensgade, VIII, 79; Stengade, VIII, 12, 22 f., 51; Strandgade, VIII, 10 f., 14, 18, 22, 24, 46 f., 50. — Apotek, VIII, 46, 109. — Hellig Kors Kapel, III, 2; St. Olai Kirke, II, 68, 70; III, 2; IV, 5; VI, 26, 92; VIII, 91, 101 ff. — St. Olai Kirkegaard, VIII, 96; Kirkegaarden, VIII, 66, 80. — St. Annakloster, III, 2f.; Karmeliterkloster, III, 2 ff., 6; VIII, 90; St. Nilaukloster (Sortebrødre-klostret), III, 2 f.; VIII, 79. — Borgerskolen, VIII, 90; Forberedelseskolen, VIII, 80 f.; Lærde Skole, VIII, 61—90. — St. Jacobshus, III, 2; St. Jørgenshus, III, 2; Karmeliternes Sygehus, III, 2; Hospital, VII, 88; VIII, 98; Øresunds Hospital, VIII, 77. — Øresunds Toldkammer, II, 64; IV, 47; VIII, 14, 19, 36 f., 108 f. — Havn, VIII, 30, 34 f., 40, 52, 115; Red, VIII, 38, 58 f. — Skibsværft, VIII, 30, 35, 44. — Værtshuse, VIII, 109. — Marienlyst Slotspark, VIII, 90. — Byfogeden, VIII, 98; Magistraten, VIII, 17, 21, 32, 34 f., 92, 94 ff.,

- 98 ff., 103, 107, 109 f., 112; Borgerrepræsentationen, VIII, 45; kgl. Kommissærer, VIII, 96, 98 f. — St. Anne Kompagni, III, 2; St. Gertruds Gilde, III, 2; Hellig Trefoldighedsgilde, III, 2; St. Knuds Gilde, III, 2. — Færgelaug, VIII, 39, 108 f.; Færgfolkene, VIII, 90; Købmandslaug, VIII, 14, 20—25, 32, 34 f., 39 f., 45 f., 53; Købmandsskabet, VIII, 111; samtlige Kompagnier og Laug, VIII, 109; Handelskompagni, VIII, 33; Dampskibsselskab, VIII, 59. — Avis, VIII, 32. — Det dramatiske Selskab, VIII, 18; Helsingorner-samfundet, VIII, 62; Øresundsfor-eningen, VIII, 76. — Oredrevet, I, 68; VIII, 46.
- Herlev, Nr., I, 43, 45, 56; II, 13; IV, 75; V, 7, 23; VI, 1, 14, 30, 32, 34, 36, 38 ff.; VII, 142 f.; —gaard, V, 113; VII, 88. — Kirke, III, 18, 21, 23; V, 107—113; VI, 28. — Kirkegaard, V, 113. — Skole, I, 2, 14; III, 17 f., 20, 22 ff., 27.
- Hertugdalen, I, 68.
- Hesselbjerg, VI, 117 f., 121. — Skole, I, 14 f.
- Hestehavehus, I, 49, 56.
- Hestehaven, I, 41 f., 46, 48. — Ll., I, 61 f., 67. — St., I, 61.
- Hestetangsmølle, I, 35.
- Hestetangsskov, I, 41.
- Hillerød, I, 25 f., 28, 36, 45, 52; II, 11, 34, 44; IV, 75 f., V, 7, 10 f., 26 f., 110, 112; VI, 1—28, 77 f.; VII, 36, 38, 114, 135. — Bakkegade, VI, 16; Mørkegade, VI, 9 f.; Torvet, VI, 17; Slangerupporten, V, 25. — Fattighusene, III, 20; gl., VI, 16; ny, VI, 17 f., 34. — Hospital, I, 70; III, 20, 27; VI, 19—22, 34. — Linden, VI, 78; Hotel Postgaarden, VI, 75; Skovlyst, I, 29; VI, 73. — Kirke, III, 27. — Kirkegaard, III, 27. — Præstegaard, III, 23, 27; VI, 23 f.; VII, 36. — Raadhus, I, 70; III, 27. — Tinghus, V, 11, 25. — Borgerskole, I, 8, 14, 20; III, 21, 25, 28; VI, 37; Friskole, III, 28. — Teglgaard, I, 43. — Dansk Folkeforening, VII, 38; Læseforening, VI, 75. — Oredrev, I, 40, 60.
- Hillerødsholm, I, 24 f., 33, 40, 46, 49, 60, 65, 67; V, 5, 24; VI, 23.
- Hingsterhus, I, 56.
- Hjernerup, I, 28.
- Hjortegaarde, III, 49.
- Hjorthøj, IV, 79.
- Hjørlande, I, 35, 92; III, 19; IV, 50, 79; V, 7, 21, 31, 33; VII, 31. — —gaard, V, 19, 31. — Skole, I, 14. — Skov, I, 41.
- Holboleje, III, 61.
- Holbo (Holm, Holmbo) Herred, I, 2, 15, 23, 25; V, 7; VI, 44, 110; VII, 145, 155; VIII, 117.
- Holgerskøb, I, 48, 62.
- Holløse, IV, 75 f.; V, 91.
- Holmene, V, 103, 106.
- Holt, II, 54, 56.
- Hoppetalldhus, III, 50.
- Hornbæk, II, 86—147; III, 2, 61 ff.; IV, 2; VII, 27 f.; VIII, 44. — Skole, I, 14, 16, 19.
- Horns Herred, I, 1, 98; V, 20, 78, 87—98.
- Hornsved, III, 37, 39, 44—48.
- Horsebohus, I, 56.
- Horsemose, III, 53.
- Horserød, I, 56 f.; IV, 56, 76. — Hegn, V, 103 f. — Oredrev, V, 101 f.
- Horterbæk, VI, 108; VII, 129 f.
- Hulerød, V, 38.
- Humblebæk, I, 54; III, 61; IV, 13. — Fiskerleje, I, 18.
- Huseby, I, 48. — Skole, I, 14 f.
- Hustrukøb (Høsterkøb), I, 35.
- Hvidkilde (Lillerød), VII, 30.
- Hyldeland, V, 3.
- Hyldelandsgaard (Ølstykke), V, 31.
- Hængehøj, V, 3; VII, 60.
- Højbjerg Hegn, I, 42.
- Højelt, IV, 75.
- Højrup, IV, 75; V, 18, 88. — Skole, I, 14.
- Højsager, I, 60; IV, 76.
- Hørsholm, I, 1, 39 f., 51, 67; II, 63; IV, 2; V, 7; VI, 6, 9. — Amt, I, 54, 61; IV, 51; VIII, 108. — Birk,

V, 7. — Len, I, 34. — Slot, I, 51.
 Høveltsvang, I, 48, 56, 61.
 Indelukkegaard (Villingerød), V, 23.
 Indelukket (ved Hillerød), I, 37, 51,
 53, 65 ff.
 Isterød, I, 35.
 Jesperhus, I, 56.
 Jomsborg, III, 41.
 Jonstrup, IV, 76.
 Jordhøj, I, 43; V, 17, 31. — Krat, I,
 57.
 Julebæk, IV, 84.
 Julianehøj, III, 41, 43, 52.
 Jystrup, I, 56.
 Jægerbakken (Hillerød), I, 44.
 Jægerspris, I, 42, 46, 65, III, 37, 41,
 44, 46 ff., 50 ff., 54. — Amt, V,
 108. — Birk, IV, 32. — Ladegaard,
 III, 47 f.
 Jættehøjgaard (Jordhøj), V, 17.
 Kagerup, I, 36, 60, 70; IV, 75. —
 Skole, I, 14 f.
 Kappelskov (v. Melløse), I, 34.
 Karlebo, I, 1, 29, 35 f.; II, 13; IV, 2,
 76; V, 7. — Oredrev, I, 60, 68.
 Karmstensgaard (Udlejre), V, 30, 35 f.
 Kielstrup, I, 48.
 Kiilskov, I, 41.
 Kildekrog, II, 124 f., 130; VII, 28.
 Kinesiske Hus, I, 50. — Plantage,
 I, 66 f.
 Kirkegaard (Gjærløse), V, 19.
 Kirkeledshus, I, 56.
 Kirkelte, I, 36; IV, 75 f.
 Kirkesø, I, 80.
 Kirkeværløse, V, 14.
 Kistrup Kobbel, I, 50, 62.
 Kiølsøhede (Esbønderup S.), I, 29.
 Kjettinge, I, 29; IV, 76.
 Klokkebakke (Kyndby), VII, 34.
 Klokkekilde (Slagslunde), VII, 32, 35.
 — bakkerne, VII, 32.
 Klosterris Hegn, I, 47, 57.
 Knardrup (Knarretorp), I, 72—99, VI,
 77. — Gaard, I, 73—76, 92, 96—
 99. — Kirke, I, 92. — Kloster, I,
 76—96. — Mølle, I, 92.
 Knashave, I, 48.
 Knudshøj, III, 42.
 Knurrenborngang, I, 62.
 Kobbelgaarde, III, 53.

Koblerne, III, 38.
 Kohaven, I, 41. — (Jægerspris), III,
 43. — Dronningens (Asminderød
 Oredrev), I, 62.
 Kollerup, Gd. (Gribskov), I, 27.
 Kollerødhus, I, 35.
 Kollerød Skole, I, 14.
 Kongens Bro (v. Kulhusrende), III,
 45 f.
 Kongensgade (Helsingø), V, 23.
 Kongens Lønvej, I, 40.
 Kong Haagens Kilde (Hornbæk—
 Hellebæk S.), VII, 27, 35.
 Kornethuset, VII, 66.
 Korshøjgaard (Oppesundby), V, 31 f.
 Krabbedam Skole, III, 49.
 Kragelund Skov, I, 41.
 Krattmølle Skov, I, 41.
 Krattbjerg (Lillerød Oredrev), I, 57.
 Kregome, I, 1, 35, 45; IV, 76; V, 7 f,
 11, 98; VI, 43, 46, 51, 56 f., 62, 65;
 VII, 87; VIII, 91, 97, 103. — Birk,
 V, 7 f. — Kro, V, 17. — Skov, I,
 42.
 Kristiansminde, III, 53.
 Krogdalsvang, I, 33, 47 f., 53, 57, 62.
 Krogenberg Hegn, I, 60.
 Krogerup, I, 18, 35, 54; II, 59—85;
 IV, 18, 76; V, 7; VIII, 117.
 Krogskilde, III, 61.
 Kronborg, I, 24, 36, 43, 46 f., 55, 68;
 II, 44, 63, 65 f., 78, 116; III, 62;
 IV, 39; V, 7, 9, 26, 29; VIII, 42,
 86, 115. — Amt, I, 1—20, 46 f., 50,
 53, 55—59, 61, 63; II, 52, 63, 67,
 71, 102, 141; IV, 51, 55; V, 24, 51, 55,
 108; VI, 29; VII, 45, 151; VIII, 107 f.,
 117—121. — Amtstue, VI, 111. —
 Birk, II, 60, 67; V, 7; VII, 78. —
 Len, I, 26, 29, 30 ff., 34 f., 37, 41,
 43; III, 57 ff.; V, 7. — Rytterdi-
 strikt, II, 54; III, 30—36; V, 20 f.;
 VI, 29. — Skovdistrikt, I, 52, 65,
 67. — Ladegaard, I, 39, 48; II,
 67, 72.
 Kryblingehus, III, 50.
 Kulhusene, III, 44, 46.
 Kulhusgaarden, III, 48, 50, 53.
 Kulhusrende, III, 45.
 Kvinderup, IV, 75. — Skole, I, 14, 16.
 Kyndby, VII, 34.

- Kyrasservang, I, 42, 48.
 Køkkendamme (Ll. Dyrehave), I, 40.
 Landerslev, I, 92; III, 44.
 Landlyst (Teglstrup Hegn), V, 101.
 Langebrogaard (Ølstykke), V, 9.
 Langekærgaard (Ølstykke), V, 14.
 Langemose (Teglstrup Hegn), V, 101 f.
 Langerød, I, 60, 68.
 Langmantels Kobbøl, I, 42.
 Langstrup, I, 35; V, 85—99. — Skole, I, 14, 16, 18.
 Laugø, I, 35; VII, 71 ff.
 Lejre, IV, 85; V, 3; VII, 61.
 Lerbækkehus (Teglstrup Hegn), V, 101, 103, 105.
 Letriske Sump, V, 39, 40.
 Lilleholt, I, 56.
 Lillerød, I, 35, 45, 68; II, 13, 44; IV, 75 f.; V, 7; VII, 31. — Kro, V, 17. — Skole, I, 2, 14, 16. — Skov, I, 41.
 Lindholm, I, 27.
 Lockerup (v. Snekkersten), VIII, 120.
 Louiseholm, III, 38, 54.
 Ludserød, IV, 66.
 Lundby (Lyndby), se Lyngby.
 Lundebrø Skov (Gjørlose S.), I, 41.
 Lyense, VII, 30.
 Lyngby, V, 7; Kro, V, 17; Skov, I, 57. — Ll., II, 13; VI, 41—71; Præstegaard, IV, 89; VI, 42, 44; Skov, I, 42 f. — St., Skole, I, 14, 16.
 Lyng (Liunge), I, 35, 45, 68, 92, 97; II, 13; V, 7; VI, 38; VII, 31. — gaard, I, 43. — Kro, V, 17. — Skov, I, 41.
 Lyng Herred, V, 7, 111; VIII, 117.
 Lyng-Frederiksborg Herred, I, 16.
 Lyng-Kronborg Herred, I, 16; IV, 2; VIII, 91.
 Lyngen (Udlejre), V, 3; VII, 60 f., 63.
 Lystrup, I, 43; VII, 56. — Lund, I, 41, 48.
 Løngangsbro, I, 41.
 Lønholt (Linholt), I, 36, 43, 92.
 Løvsalsbommen (Teglstrup Hegn), V, 101, 103.
 Løvsalsvejen (Teglstrup Hegn), V, 101 ff., 105.
- Maarum, I, 26, 29, 35, 67 f.; II, 28; IV, 76; V, 79; VI, 83. — Mølle, I, 27; III, 32, 35. — Skole, I, 2, 14 f.
 Maarum Tinghuse, I, 60.
 Maglehøj (Svedstrup), VII, 68.
 Maglemosegaard (St. Hagelse), V, 23.
 Malkeleddet (Teglstrup Hegn), V, 102.
 Manderup, IV, 75.
 Marrildt (Grønholt S.), I, 28.
 Melby (Methelby), I, 1, 35; IV, 75; V, 7, 11, 59. — Oredrev I, 68. — Skov, I, 42.
 Mellemvang, I, 48.
 Melløse, I, 35; IV, 76; VI, 49 f. — Skole, I, 14. — Vesterskov, I, 42.
 Monses Høj, se Julianehøj.
 Multebjærg, I, 68.
 Munkegaard, I, 60.
 Munkeskov, I, 32.
 Munkevang, I, 33, 48, 53, 56, 62.
 Munkevangshus, I, 69.
 Mølleaa, I, 48; V, 7.
 Møllegaard, I, 27.
 Møllehøj, VII, 63.
 Møllekilde (Torup), VII, 30.
 Møllevang (Laugø), VII, 71.
 Mønterdammen (L. Dyrehave), I, 40.
 Mørdrup, IV, 76. — Skov, I, 41.
 Nakkehoved, II, 109, 115, 125 f., 132; VI, 116 ff., 121.
 Nedre Mølle, I, 46.
 Nejede (Neede), I, 36, 43; IV, 76.
 Nejlinge, IV, 75. — Skole, I, 14 f., 19.
 Nellerup, II, 70; III, 57.
 Nellerød, IV, 76.
 Nivaa, III, 2.
 Niverød, I, 35.
 Nordskoven, III, 37 ff.
 Norske Hus (L. Dyrehave), I, 40.
 Nygaard, V, 104.
 Nygaarde, III, 48, 50, 53.
 Nyhuse (Frederiksborg), I, 64; V, 18, 25, 85, 88. — Kirkegaard, III, 27. — Skole, I, 20; III, 24, 28.
 Nyrup, I, 35, 40, 54, 64; IV, 76. — Skole, I, 14, 16. — Hegn, I, 60, 68.
 Ny Vang (bag Ll. Dyrehave), I, 27.
 Nyvang (St. Dyrehave), I, 48, 51, 53, 61 f., 64.

- Nyvang (Villingerød), V, 23.
 Næsby, IV, 22.
 Nøddebo, I, 22, 27, 35 f., 42, 45, 48, 67; IV, 76; V, 7; VI, 44 ff., 104, 111, 113; VII, 28, 136. — Kirke, VI, 93; VII, 128, 138 f. — Skole, I, 2, 14 f., 19; VI, 47. — Holt, I, 69; VII, 129.
 Odderdamshus, I, 49, 56.
 St. Olafs Kilde (Oppesundby), VII, 31.
 St. Olais (Olufs) Kilde (Skuldelev), VII, 32, 34 f.
 St. Olufs (Ols) Kilde (Selsø), VII, 34.
 Ophelia Kilde (Helsingør), VII, 27.
 Oppesundby, V, 7, 15, 21, 31 ff.; VII, 31. — Skole, I, 14, 16.
 Ore Plantage, I, 60.
 Ormekilde (Skævinge), VII, 30.
 Ostrup, I, 27, 49, 57, 68; VII, 131.
 Ostrup Kobbel, I, 50, 62.
 Outevæk, VI, 108; VII, 129.
 Overup, V, 5.
 Ovrø, IV, 22—32.
 Paarup, II, 54, 56.
 Paastrup, V, 31.
 Pandehave, I, 48.
 Parsebjerg Mølle, I, 35.
 Pederstrup (Nøddebo S.), I, 27, 35, 56.
 Petershvile, VI, 77.
 Pibemølle, I, 27; III, 32, 34 f.
 Piberhus (Pipehus), I, 33, 48, 56, 69.
 Pibervang, I, 33, 42, 62.
 Plejelt, IV, 76.
 Polske Vang, I, 33.
 Porthus, I, 56 f., 70.
 Præstevang, I, 29, 42, 44, 46, 48, 56, 61 f., 64, 66 f., 70; II, 12.
 Præstevangshus, I, 49.
 Pugesø, I, 79 f., 97.
 Pælehus, I, 70.
 Raade (Rye?) (Birkerød S.), I, 35.
 Raageleje, III, 61; V, 3; VI, 116.
 Ramløse, I, 25, 37; IV, 75 f.; V, 3, 96, 98; VI, 77; VII, 109, 141—147. — Skole, I, 14 f.
 Rappenberg, I, 49.
 Ravnebakke, I, 60.
 Ravnebjergshus, Ll. (Laugø Mark), VII, 71—120.
 Ravnsnæs, VII, 28.
 Rerstruphus, I, 56.
 Rerstrupkobbel, I, 57.
 Riislaven, I, 48.
 Risbyhus, I, 56.
 Roland (Asminderød Sogn), V, 23.
 Roude, se Rye.
 Rungsted, II, 87, 117.
 Rye, I, 28 f., 35.
 Ræveleje, III, 61.
 Røckebæk, VII, 61 f.
 Rødkilde Skole, I, 14 f.
 Rødpælehus (Teglstrup Hegn), V, 102.
 Rødstenshus (Fællesskoven), III, 50.
 Rønnehave, I, 48.
 Rønnehus, I, 49, 56.
 Rønnevang, I, 41.
 Rørbæk, IV, 56. — St., V, 1 f., 5, 10, 33; Skole, I, 14.
 Rørtang, I, 52. — Skole, I, 14, 16.
 Rørvig Gaard, I, 43.
 Sals Mose, VII, 66, 68.
 Saltboleje, III, 61.
 Saltrup, I, 60, 62.
 Sande (Saifunte), I, 35.
 Sandviggaard, I, 50; V, 110; VI, 28.
 Saunte, V, 78.
 Seksgaardene, III, 38, 47, 49 f., 53. — Skole, III, 54. .
 Selskov, I, 28, 41, 60.
 Selsø, III, 45; VII, 34. — Kirke, VII, 32.
 Sibberup, I, 28, 35, 48; VII, 131, R. — hus, I, 56. — Kobbel, I, 57, 62.
 Sigerslev, IV, 75; V, 8. — vester, V, 7, 11 f., 21. — øster, V, 10; Skole, I, 14.
 Sjæl Sø, I, 48; IV, 76.
 Skaaninggaard, III, 42, 45, 47, 49.
 Skaaret (Skuldelev), VII, 33.
 Skadebrønden (Kyndby), VII, 34 f.
 Skallerød, I, 27, 36, 56. — vang, I, 48, 62.
 Skansebakke, I, 68.
 Skarne, VI, 108; VII, 129.
 Skibby, III, 44. — Kirke, III, 12.
 Skibstedgaard (Veksø), V, 18 f., 31.
 Skibstrup Skole, I, 14, 16.
 Skillingsbakke (Lystrup), VII, 56.
 Skjænkelsø, VII, 60 f. — Skole, I, 14, 16.

- Skjænkel Sø, VII, 61.
 Skjære Mølle, III, 35.
 Skjærød, V, 98.
 Skjævinge, II, 13; IV, 75; V, 7, 18, 98; VI, 70; VII, 30. — Kirke, V, 17. — Præstegaard, IV, 89. — Skole, I, 14. — Skov, I, 42 f.
 Skonnebækshuset, V, 25.
 Skourød, se Skyerød.
 Skoven (Horns H.), III, 37—55; VI, 77. — Kirke, III, 38, 55. — Skole, III, 53.
 Skovfryd, Skovridergaard, I, 69, 70; VII, 128.
 Skuldelev, IV, 83; V, 2; VII, 32—35.
 Skullerød (Nøddebo S.), I, 29.
 Skyerød (Skyrød, Skwrød), I, 28 f.
 Sladderbakke, III, 50.
 Slagelsebæk, III, 39.
 Slagelsegaarde, se Seksgaarde.
 Slagslunde, I, 1, 90, 98; IV, 50; VII, 32.
 Slagtervang, I, 48.
 Slangerup, I, 5, 45; II, 1, 28; IV, 75; V, 3, 7, 14, 21, 36, 85; VI, 28, 77, 80, 110. — Kloster, I, 87. — Krat, I, 41.
 Sletelte, I, 68.
 Sletten, I, 56; IV, 76. — Skole, I, 14, 16, 18.
 Slotshegnet, III, 41.
 Smaavange, I, 48.
 Smedehuse (v. Seksgaarde), III, 50.
 Smerlingdammene, I, 39.
 Smidstrup (Blidstrup S.), V, 78, 86; VI, 117 f., 120, 128. — Skole, I, 14 f.
 Smidstrup (v. Sjæl Sø), IV, 76.
 Smørkilde, I, 48.
 Smørum, I, 92; IV, 50; V, 20 f., 31.
 Snekkersten, II, 141; VIII, 119.
 Snevretmark, I, 48, 53.
 Snevret Skov, V, 38.
 Snodstrup, IV, 56; V, 2, 8, 21, 33; VI, 23 ff.
 Sodemark, I, 33, 48, 60, 62.
 Sode Mølle, VI, 110.
 Sofiendal, V, 102 ff.
 Sonnerup, I, 43.
 Sostegrøitsdam (L. Dyrehave), I, 40.
 Spanholt, I, 28.
 Sparepenge, I, 40, 45, 49; V, 22.
 Sperrestrup, I, 92; V, 19.
 Spitzbergen, I, 47.
 Sponholt (Sponild) Hus, I, 28, 49, 56. — Port, I, 46. — Kilde, VII, 29.
 Stagsagergaard (Svedstrup), V, 33.
 Stavnsholt, IV, 49 ff., 57.
 Stendalshus, I, 56.
 Stengaarden (Ølstykke), V, 15.
 Stenholt, I, 22, 33; VI, 107 f. — Gaard, I, 24. — Hus, I, 49. — Mølle, I, 23, 46, 71; VII, 128—140. — Vang, I, 27, 40 f., 48 f., 59, 62 f.
 Stenlille, IV, 56.
 Stenløse, IV, 50, 76; V, 9, 14, 20 f. — Kro, V, 17, 19. — Skole, I, 14.
 Store Sø (Udlejre), V, 1, 3; VII, 60 f.
 Strø, I, 22; II, 1, 13; V, 7, 13 f. — Præstegaard, II, 43. — Kirke, II, 42—49. — Mølle, I, 46, 70; V, 17. — Herred, I, 16, 23; V, 7; VI, 41—47, 51, 61, 68.
 Strødam, I, 37, 47 f.
 Strødamsvang, I, 28.
 Strøgaard, I, 28, 56.
 Strøllille, I, 53; V, 4, 14 f., 31. — gaard, V, 14. — Mølle, I, 70.
 Studehus, I, 49.
 Stumpedys, I, 35.
 Stæringen, III, 53 f.
 Stærgaard, III, 53.
 Suderbæk, VII, 63.
 Sundbylille, I, 97.
 Svanholm (Horns H.), III, 45.
 Svanholm (Udlejre), V, 33—36.
 Svanhøjgaard (St. Rørbæk), V, 1.
 Svedstrup, V, 2, 13, 22, 33; VII, 60 f., 64—70. — Skole, I, 14, 16. — Mose, VII, 52, 63. — Brødthøjvang, Kirkevang(=Hellevang, Maglehøjvang), Lillevang, VII, 66—69.
 Svumpedyse, VII, 66.
 Sværtebæksbakker, III, 43.
 Syvstjernen (Gribsk.), I, 69.
 Søborg (Sioborrig, Syoborch, Søberg, Zeborg), I, 18, 25, 62; II, 52, 54, 103; III, 56 f.; V, 15, 37—76; VI, 83, 107, 110, 119, 121; VII, 130. — Borgerhøj, V, 46; Kon-

- gensgade, Ladegaardsgade, V, 42, 70; Justitspladsen, V, 74; Kongs-
haven, V, 43, 46, 71; Bodils Kirke-
gaard, V, 71. — Gildehus, V, 65 f.;
Kirke, III, 56; V, 43, 57, 60—63;
Præstegaard, V, 43, 46; Raadhus,
V, 64, 74; Skole, I, 2, 14 f. —
Kattesund, V, 43; Rørmanden, V,
43; Sø, I, 60; II, 52, 54, 56 f.; IV,
85; V, 75. — Teglovnebakken, V,
70.
- Søbækshus (Espergærde), II, 87.
Søgaard (Ølstykke), V, 29, 34.
Søholm (Udlejre), V, 34 ff.
Søllerød, V, 7.
Sølyst, I, 69.
Søndagsvang, I, 64.
Sørup (Sedorph), I, 28, 60; IV, 56,
76; VI, 108; VII, 129.
Søsum, I, 80 f., 91 f.; V, 19, 33. —
Skole, I, 14. — Lund, I, 80.
Taakerup, I, 92.
Tamsborg (Hillerød Oredrev), I, 50.
Teglgardssø, I, 61, 67.
Teglstrup, I, 39, 56. — Hegn, V,
100—106. — Vang, I, 36, 48.
Thorshøj (Villingerød), V, 23.
Thoækøpp, se Tuekøb.
Thulstrup, se Tuelstrup.
Thømerøp (Tikøb S.), I, 23.
Tibberup, I, 35; II, 78; IV, 76.
Tibirke, V, 80, 85—95, 97 ff; VII,
29, 121 ff.
Tikøb, I, 23, 56; II, 100, 138, 140;
IV, 2; V, 7. — Kirkegaard, V, 103.
— Skole, I 14.
Tingbakken (Esrom), VI, 82, 92, 134.
Tinghus Plantage, I, 68, 70.
Tinkerup (Græsted S.), I, 29; VI,
117 f.
Tipperup (Toberup, Thøbberup) (Al-
sønderup S.), I 26, 43.
Tisvilde, I, 35, 67; IV, 82; V, 89, 99;
VI, 116; VII, 25. — Skole, I, 2,
14 f. — Hegn, I, 68.
Tjæreby, I, 28, 35; II, 13; V, 7, 79,
98; VI, 68. — Kirke, I, 36.
Tobakke (St. Dyrehave), I, 68.
Toftehøjaas, V, 3.
Tokkekøb, I, 28, 36. — Hegn, I, 22,
41.
- Tolvkarlevang, I, 48.
Tonga, I, 23.
Topholm (Torup S.), I, 35.
Topkærshøj, III, 43.
Tornebakke, III, 61.
Torp, VII, 34.
Torup, I, 1; V, 7, 11, 20; VII, 30.
Torup Kobbel, I, 48.
Trebakke (St. Dyrehave), I, 68.
Troldegaarde, III, 41, 43, 49, 53.
Troldegaardshøjen, III, 42.
Troldrækkegaarde, se Troldegaarde.
Trollesminde, I, 65; V, 24.
Trolshus, VII, 57.
Trøestrup, I, 26 f., 36, 43, 70.
Try Herred, I, 25; V, 5.
Trørød, I, 36.
Tuekøb, I, 28, 41, 60. — Vang, I, 48.
Tuelstrup (Alsønderup S.), I, 28, 43;
V, 95. — Skole, I, 14.
Tulstrupshus, I, 56.
Tulstrupvang (Grønholdt S.), I, 48.
Tumlingehus, I, 69.
Tumlingevang (Tumlervang), I, 33,
48, 56, 62.
Tyrkerhøjen (Horneby Fælled), II,
129.
Tyrsløv, III, 44.
Tyskehus, se Sponildshus.
Tyske Plantage, I, 60.
Tøbberup, se Tipperup.
Tølløse, I, 24.
Tørslev, V, 33.
Tøsebrohus (Tossebrohus), I, 49.
Tøvtkærshøj, se Topkærshøj.
Ubberød (Birkerød S.), I, 43.
Udesundby, I, 43; IV, 30; V, 7, 9
21. — Skole, I, 14.
Udlejre, IV, 56, 79, 85; V, 1—36;
VII, 44—64. — Møllehøjsvang, V,
36; Møllevang, VII, 47, 64; Lille-
vang, V, 36, VII, 47; Saltebjerg-
vang, VII, 47, 63; Toifthøjsvang, V,
36; VII, 47, 61 f.; Buskerøglis Vang,
Ølstykke Vang, VII, 47.
Udsholt, IV, 75; VI, 117 f.
Uggeløse, I, 35, 45; II, 12 f.; IV, 76;
V, 7, 16; VII, 31. —gaard, V, 16 f.
— Kro, V, 17. — Skole, I, 14. —
Hestehave, I, 57. — Skov, I, 41.
Uglslø Mose, I, 60.

- Ullerup Færge, Kro, V, 17.
 Ullerød, I, 35 f.; V, 86 f., 89, 97, 99.
 — Skole, I, 14, 16. — Skove, I, 42.
 Underup, VII, 155.
 Usserød, IV, 76.
 Uvelse, I, 35; IV, 76; V, 7. — Skole, I, 14.
 Vaaningsted (Oppesundby), V, 15, 31.
 Valby, I, 36; IV, 83 f.; VI, 36; VII, 94. — Kirke, VII, 87. — Skole, I, 14.
 Valdemarslund, VI, 116, 120, 125; VIII, 48.
 Vallerød, I, 35.
 Vassingerød, I, 35, 56; V, 4. — Skole, I, 14, 16. — Olden, I, 41. — Skov, I, 41.
 Vejby, IV, 84; V, 79 ff., 86 f., 89, 94—97, 99; VII, 121 ff. — Skole, I, 14.
 Vejstengd. (Udlejre), V, 30, 34 ff.; VII, 44, 47.
 Veksebo, I, 35; IV, 76. — Skole, I, 14.
 Veksø, IV, 50; V, 9, 17—21, 31, 36, 87. — Kro, V, 18 f. — Skole, I, 14, 16.
 Ventegodtshus, I, 49.
 Vesterskov, I, 60.
 Vildtbondedehus, III, 50.
 Villingeæk, II, 94 f., 121, 124 f., 140; VII, 28.
 Villingerød, I, 23, 35; IV, 56, 76; V, 23, 49; VI, 84 f. — Skole, I, 14 f.
- Vinderød, I, 1, 35, 45; V, 7, 11; VI, 51, 56 f., 60. — Skov, I, 42.
 Vindingegaard (Strøllille), V, 15, 31.
 Vivergaard (Roland), V, 23.
 Voldby, se Valby.
 Vridsløsemagle, V, 20 f.
 Værebro, V, 1, 3; VII, 66. — Aa, I, 73; V, 7; VII, 61, 63, 66. — øverste, Kro, V, 17; Mølle, V, 11, 14, 18, 31.
 Zeborg, se Søborg.
 Æbelholt Kloster, I, 25, 74, 76, 95; IV, 89; V, 47, 54, 65; VI, 103 f., 106 f.; VII, 24, 29.
 Ærkehoved, I, 48.
 Ærtebjerg (Villingerød), V, 23.
 Øerne, V, 101.
 Ølskøb (v. Hillerød), I, 25, 29.
 Ølsted I, 43; II, 13; IV, 75; V, 7, 18; VI, 41. — Skole, I, 14.
 Ølstykke, V, 2, 7—16, 19, 21 f., 25 f., 29—32, 34; VII, 60 f. — Kirke, V, 10 — Skole, I, 14. — Herred, I, 16; IV, 50; V, 7 f.
 Ørby Baunehøj, VI, 122.
 Ørnebjerg (Udlejre), VII, 58, 60 f. —gaard, V, 12, 31, 35; VII, 60.
 Ørnesten (Oppesundby), V, 33.
 Ørvid Skov, I, 23; VI, 84.
 Øsemun, I, 35.
 Østby, VII, 34.
 Østersø, I, 80.
 Østrup, I, 56. — Vang, I, 48.
 Øverupgaard, I, 60.

INDHOLDSFORTEGNELSE

TIL AARBØGERNE FOR 1920, 21, 22, 24. DISSE ER BETEGNEDE SOM I—IV

	Side
Niels Stenfeldt: Om Hr. Frantz Kühn i Blidstrup	III 148
— Lidt om Esrom Kloster	II 81
August F. Schmidt: Helligkilder i Frederiksborg Amt	III 23
I. Hanson: Nogle Afsnit af et dansk Provinsblads Hi- storie (Frederiksborg Amtstidende).	II 72
B. Paludan-Müller: Altertavlen i Frederiksborg Slotskirke	III 1
Otto Jensen: Chr. Faber og „Granskoven“ ved Gilleleje	II 116
H. C. Kirck: Et helsingørsk Handelshus fra Øresunds- toldens Tid	IV 9
Ole Lund: Nogle Skoleminder fra Helsingørs lærde Skole i Tiden 1820—25 ved Hakon Müller	IV 61
Henning Jensen: Provst Schumacher og Helsingørs Borgere	IV 91
V. Thalbitzer: Helsingør ved Aar 1735	IV 105
N. Nielsen: Nørre-Herløv Kirke	I 107
Björn Kornerup: Peder Herslebs Præstear i Hille- rød-Herløv 1718—25	II 1
Anders Uhrskov: Et nordsjællandsk Husmands- hjem (Lille Ravnebjerghus, Laugø Mark)	III 71

Henning Jensen: En stridbar Provst (Henrik Using i Lille Lyngby og Ølsted)	II	41
Niels Stenfeldt: Et forsvundet Legat (Ramløse)	III	141
— Om Stenholt Mølle	III	128
Arne Sundbo: Markfællesskabet i Svedstrup	III	64
Niels Stenfeldt: Søborg Slot og By	I	37
J. Larsen: Et nordsjællandsk Kulturbillede (Teglstrup og Horserød Hegn)	I	100
Arne Sundbo: Kongsgaarden i Udlejre og dens Beboere gennem 300 Aar	I	1
Arne Sundbo: Udlejre Mark før Udskiftningen	III	44
Ferd. Petersen-Blidstrup: Præsten Schiwe i Vejby-Tibirke (1730—1753)	III	121
Helge Hostrup: C. Hostrup og Nordsjælland	III	36
Björn Kornerup: Til Rytterskolernes Forhistorie	II	29
Anders Uhrskov: Nordsjællandske Ord og Udtryk	I	77
Forskellige Meddelelser: I 114 — III 158.		
Samfundets Virksomhed: I 117 — II 130 — III 161 — IV 122.		
Rettelser til Aargangene 1914 og 1917	IV	126
Navne-Register til Aargangene 1914, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 24. (Personnavne: S. I. Stednavne: S. XVI).		

Som Aarbog for 1923 udkom *Fr. Weillbach*: Frederiksborg Slot.

DENNE AARBOG FOR 1924
ER UDGIVET PAA FREDERIKSBORG
AMTS HISTORISKE SAMFUNDS VEGNE AF
H. BOISEN, P. PETERSEN OG
ANDERS UHRSKOV
